II JORNADES SOBRE L'EUROREGIÓ

Consell Econòmic i Social de les Illes Balears

Govern de les Illes Balears
Conselleria de Presidència
Direcció General d'Acció Exterior i Relacions amb la Unió Europea

Amb l'Euroregió

II JORNADES SOBRE L'EUROREGIÓ

Palma, 25 i 26 de setembre de 2008

© **del text:** Consell Econòmic i Social de les Illes Balears
© **de l'edició:** Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, 2009
Primera edició: abril de 2009
Edició: Edicions UIB. Cas Jai. Campus universitari.
Cra. de Valldemossa, km 7.5. E-07122 Palma (Illes Balears)
http://edicions.uib.es

Disseny, maquetació i impressió: Gràfiques Planisi
Disseny de la coberta: Gràfiques Planisi

ISBN: 978-84-8384-092-4
DL: PM 793-2009
Imprès a Espanya

No es permet la reproducció total o parcial d'aquest llibre ni de la coberta, ni el recull en un sistema informàtic, ni la transmissió en qualsevol forma o per qualsevol mitjà, ja sigui electrònic, mecànic, per fotocòpia, per registre o per altres mètodes, sense el permís dels titulars del copyright

ÍNDEX DE CONTINGUTS

PRESENTACIONS i PROGRAMA

PRESENTACIÓ DE LLORENÇ HUGUET, *President del CES de les Illes Balears* . . 11

PRÒLEG D'ALBERT MORAGUES,
Conseller de Presidència del Govern de les Illes Balears 13

PROGRAMA DE LES JORNADES 15

PRESENTACIÓ DE LES JORNADES

SALUTACIÓ DE BENVINGUDA DE LLORENÇ HUGUET,
President del CES de les Illes Balears 23

INTERVENCIÓ D'ANTONI LLOMPART,
Responsable de la Banca Institucional de "La Caixa" 23

INTERVENCIÓ DE LLORENÇ HUGUET, *President del CES de les Illes Balears* . . 24

DISCURS DE FRANCESC ANTICH I OLIVER, *President de les Illes Balears* 26

SESSIONS

PRIMERA SESSIÓ: La governança de l'Euroregió: el paper dels agents econòmics i socials. La cooperació franco-espanyola 31

Presentació de Núria Garcia Canals,
Moderadora i secretària general del CES de les Illes Balears 31

Intervenció de Jordi Vaquer, *Coordinador del programa Europa de la Fundació CIDOB i coordinador del programa França-Espanya per a la cooperació* 31

Intervenció de Jean-Louis Chauzy, *President del CESR Midi-Pyrénées* 37

Intervenció de Yolanda Seguí, *Membre de la Cambra de Comerç, Indústria i Navegació de Mallorca* 42

Intervencions en el debat posterior 45

SEGONA SESSIÓ: La realitat jurídica i social de l'Euroregió: les agrupacions de cooperació transfronterera 47

Presentació de Núria Garcia Canals,
Moderadora i secretària general del CES de les Illes Balears 47

Intervenció de Lluís Garau Juaneda,
Catedràtic de dret internacional privat de la Universitat de les Illes Balears 47

Intervenció de José María Zufiaur Narvaiza,
Membre del CES europeu i del grup d'experts del Dictamen sobre Euroregions 52

Intervenció de Martín Guillermo Ramírez,
Secretari general de l'Associació de Regions Frontereres Europees (ARFE) 57

Intervenció de Norbert Geisen,
President del Comitè Econòmic i Social de la Gran Regió 64

Intervencions en el debat posterior 69

TERCERA SESSIÓ: Les TIC i la promoció de nous productes i de noves empreses turístiques 71

Presentació de Llorenç Huguet Rotger,
Moderador i president del CES de les Illes Balears 71

Intervenció de Pere Antoni Oliver Reus, *Director general de Recerca, Desenvolupament Tecnològic i Innovació del Govern de les Illes Balears* 71

Intervenció de Catalina Barceló Horrach,
Directora del Servei d'Estudis i Publicacions de la Cambra de Comerç de Mallorca . 76

Intervenció de Mariano Sacristán García, *President de TurisTEC* 81

Intervenció de Corinne Bruel, *Consellera membres de la Comissió d'Activitats Econòmiques i de Desenvolupament del Territori de la Regió Migdia-Pirineus sobre la posada en valor dels productes culturals* 86

Intervenció de Pere Duran Vall-Llosera,
Director general de Turisme de Barcelona 89

Intervencions en el debat posterior 94

QUARTA SESSIÓ: La reflexió en el camp de l'urbanisme i l'ordenació del territori i el litoral 95

Presentació de Ferran Navinés Badal,
Assessor econòmic del CES de les Illes Balears i moderador de la sessió 95

Intervenció de Marc Pons, *President del Consell Insular de Menorca* 97

Intervenció de Joaquim Nadal,
Conseller de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya . . 103

Intervenció de Bernard Delran, *Vicepresident delegat del CESR de Llenguadoc-Rosselló i presidentde la Comissió d'Ordenació del Territori del CESR Llenguadoc-Rosselló* 109

Intervencions en el debat posterior 112

CLOENDA DE LES JORNADES

CLOENDA DE LES JORNADES: La cooperació dels CES de l'Euroregió Pirineus-Meditarrània 117

Presentació de Llorenç Huguet Rotger, *President del CES de les Illes Balears* . 117

Intervenció de Marcos Peña Pinto, *President del CES d'Espanya* 117

Intervenció de Jean-Louis Chauzy, *President del CES de Midi-Pyrénées* 119

Intervenció de Jean-Louis Bouscaren, *Vicepresident del CES Languedoc-Roussillon* 120

Intervenció de Josep Maria Rañé, *President del CES de Catalunya* 122

Discurs de cloenda de l'Honorable Albert Moragues, *Conseller de Presidència del Govern de les Illes Balears* 124

El contingut del CD que acompanya a la publicació és el següent:

– Traduccions al català, francès i castellà del contingut de les Jornades

– Documents exposats pels ponents

PRESENTACIONS

i

PROGRAMA

PRESENTACIÓ

Aquesta publicació és el resultat de les reflexions dels representants dels consells econòmics i socials i dels experts que participaren en les II Jornades sobre l'Euroregió els dies 25 i 26 de setembre de 2008 a la ciutat de Palma.

La iniciativa, que tenia un precedent de les Jornades de consells econòmics i socials de l'Euroregió que tingueren lloc l'any 2005, també en aquesta ciutat, neix en el context del pronunciament del Consell Assessor de les Illes Balears per a l'Euroregió -creat en el marc de la Presdiència de l'Euroregió per part del president Francesc Antich- a favor de la promoció i impuls de la participació, la coordinació i la informació de les entitats implicades en l'Euroregió. També hi conflueix la consideració de l'interès manifestat, tant pel Govern de les Illes Balears com pel Consell Econòmic i Social, per la cooperació a través de la realització conjunta d'activitats i, en concret, l'organització d'aquesta trobada amb l'objecte de propiciar, des de la perspectiva que atorga el debat amb els agents socials, la reflexió sobre qüestions que afecten els diversos territoris que conformen l'Euroregió.

Els eixos temàtics que centren l'exposició de ponències i els debats de les sessions tècniques, i que conformen el gruix de la publicació, són: en primer lloc, la realitat jurídica i social de l'Euroregió i la figura de les agrupacions de cooperació transfronterera; en segon lloc, la governança de l'Euroregió i el paper dels agents econòmics i socials; en tercer lloc, l'R+D+I en el camp del turisme; i, en quart lloc, la sostenibilitat i el medi ambient en territoris turístics.

Juntament amb el profitós contingut de les exposicions i debats en un espai d'encontre necessari, aquestes Jornades han propiciat el reforçament de la cooperació institucional entre els consells econòmics i socials de l'Euroregió, que es fa palesa en la tercera part de la present publicació i que constitueix un pas endavant en la seva mútua relació i ha culminat, amb el suport de la Presidència de l'Euroregió, en la signatura d'una Declaració conjunta per a l'establiment d'una Xarxa de consells econòmics i socials de l'Euroregió.

Finalment, vull agrair a totes aquelles persones i institucions que han fet possible la consecució d'aquest projecte, sense les quals no hagués estat possible arribar fins aquí; especialment a "La Caixa" per acollir-nos en la seu de l'Obra Social i a la Conselleria de Presidència, per al seu suport institucional.

Llorenç Huguet Rotger
President del Consell Econòmic i Social de les Illes Balears
Palma, abril de 2009

PRÒLEG DEL CONSELLER DE PRESIDÈNCIA DEL GOVERN DE LES ILLES BALEARS

L'Euroregió Pirineus Mediterrània s'entén, des dels seus orígens, com una eina eficient per fer front a una economia cada vegada més globalitzada i competitiva. Des d'aquesta perspectiva l'organització coordinada de les capacitats de les regions que la formen sembla una aposta adequada per aconseguir ampliar la dimensió i la capacitat econòmiques i el poder competitiu, no sé si en igualtat però sí amb més avantatges, respecte d'altres territoris.

Diferents iniciatives de la societat civil, del món de l'empresa i de les mateixes administracions públiques ja es desenvolupen de manera coordinada en àmbits com ara la universitat, les cambres de comerç, la cooperació empresarial i sindical, l'ocupació transfronterera o l'agermanament entre municipis. No obstant això, aquest sistema d'organització encara és una realitat incipient a l'Euroregió.

Des del Govern de les Illes Balears estam convençuts que aquestes II Jornades de Consells Econòmics i Socials de l'Euroregió permetran fer extensiva aquesta aposta de futur als òrgans assessors dels nostres executius. Ara més que mai, els nostres governs necessiten tant de les institucions com dels agents econòmics i socials i d'altres col·lectius de la societat civil organitzada per dissenyar propostes que ens ajudin a retrobar l'estabilitat perduda i, conseqüentment, ens permetin restablir fórmules de producció i de comprensió de les relacions en el teixit empresarial.

Crec que en un moment com l'actual, d'incertesa econòmica internacional, la cooperació en el camp de la recerca, el desenvolupament i la innovació és indispensable perquè l'Euroregió esdevingui un espai de promoció econòmica i un dels pols més importants en R+D+I d'Europa. Ara que aquest Govern s'ha proposat canviar el model econòmic de les Illes Balears volem continuar creixent, però de forma sostinguda en el temps, respectant els recursos naturals amb els quals comptam i promovent el coneixement i el capital humà. I és precisament en aquesta nova forma d'entendre el desenvolupament en la qual necessitam el vostre suport.

Consider que el consells econòmics i socials han de tenir un paper determinant en la dinamització de l'economia. La transformació que volem impulsar des de les administracions, sens dubte, ha d'anar acompanyada dels vostres treball i reflexions previs. I és per això que assumim el compromís de promoure les iniciatives que han resultat d'aquestes jornades, algunes de les quals són en procés de materialitzar-se, com ara la creació de la Xarxa de Consells Econòmics i Socials.

Albert Moragues Gomila
Conseller de Presidència del Govern de les Illes Balears
Palma, abril 2009

PROGRAMA DE LES JORNADES

Caixa Forum
Palma (Mallorca)

Dijous, 25 de setembre de 2008

16.30 h PRESENTACIÓ DE LES JORNADES

Francesc Antich i Oliver
M. Hble. President del Govern de les Illes Balears

Llorenç Huguet i Rotger
President del Consell Econòmic i Social de les Illes Balears

Joana M. Barceló i Martí
Consellera de Treball i Formació. Govern de les Illes Balears

Antoni Llompart Llobera
Director de Banca Institucional de "la Caixa"

Núria García Canals
Secretària general del CES de les Illes Balears

17.00 h LA GOVERNANÇA DE L'EUROREGIÓ: EL PAPER DELS AGENTS ECONÒMICS I SOCIALS. LA COOPERACIÓ FRANCO-ESPANYOLA

Jordi Vaquer i Fanés
Coordinador del Programa Europa. Fundació CIDOB

Jean-Louis Chauzy
President del CESR Migdia-Pirineus
Membre assessor de la Delegació francesa per a les cimeres franco-espanyoles

Yolanda Seguí, *en substitució de Joan Gual de Torrella Comissionat del Govern de les Illes Balears per a l'Euroregió Pirineus-Mediterrània i president de la Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Mallorca*
Membre de la Cambra Oficial de Comerç, Indústria
i Navegació de Mallorca

18.00 h Pausa-cafè

18.30 h **LA REALITAT JURÍDICA I SOCIAL DE L'EUROREGIÓ: LES AGRUPACIONS DE COOPERACIÓ TRANSFRONTERERA**

Moderadora:
Núria García Canals
Secretària General del CES de les Illes Balears

Lluís Garau Juaneda
CU de Dret Internacional. Universitat Illes Balears

José María Zufiaur Narvaiza
Membre del CES europeu i del grup d'experts
del Dictamen sobre euroregions

Martín Guillermo Ramírez
Secretari general de l'Associació de Regions Frontereres Europees

Norbert Geisen
President del Comitè Econòmic i Social de la Gran Regió

Debat fins a les 20 h

Divendres, 26 de setembre de 2008

R+D+I I FORMACIÓ EN EL CAMP DEL TURISME

El turisme té una demanda creixent i crea riquesa, però existeix la falsa idea que és un sector allunyat de las noves tecnologies i de l'activitat de R+D+I. Es tracta de donar a conèixer que el clúster del turisme de l'Euroregió és una font inesgotable d'innovacions i una base segura on es pot fonamentar la nova societat del coneixement i de la informació.

09.30 h **LES TIC I LA PROMOCIÓ DE NOUS PRODUCTES I DE NOVES EMPRESES TURÍSTIQUES**

Moderador:
Llorenç Huguet Rotger
President del CES de les Illes Balears

Pere Antoni Oliver Reus
Director general de Recerca, Desenvolupament Tecnològic i Innovació
Govern de les Illes Balears

Catalina Barceló Horrach
Directora del Servei d'Estudis i Publicacions de la Cambra de Comerç de Mallorca

Mariano Sacristán García
President de TurisTEC

LA POSADA EN VALOR DELS PRODUCTES CULTURALS

Pere Duran Vall-Llosera
Director general de Turisme de Barcelona

Corinne Bruel
Consellera, membre de la Comissió d'Activitats Econòmiques i de Desenvolupament del Territori del CESR del Migdia-Pirineus

11.00 h **Debat**

11.30 h Pausa-cafè

LA SOSTENIBILITAT I EL MEDI AMBIENT EN TERRITORIS TURÍSTICS

La preservació del paisatge i del medi ambient és un valor primari per impulsar un turisme d'alt valor afegit. En la primera generació dels models turístics, la falta de coneixements tècnics depurats i contrastats, el desconeixement i la manca de consciència social sobre els efectes no desitjats a llarg termini no han evitat que, en alguns casos, s'hagin donat trajectòries poc sostenibles. Es tracta ara de corregir i millorar, mitjançant la introducció d'una altra generació de models turístics sostenibles, que necessàriament hauran de comptar amb indicadors fiables de sostenibilitat, amb suport científic, capaços de evitar trajectòries perverses.

12.00 h **LA REFLEXIÓ EN EL CAMP DE L'URBANISME I L'ORDENACIÓ DEL TERRITORI LITORAL**

Moderador:
Ferran Navinés Badal
Assessor econòmic del CES de les Illes Balears

Cap a un projecte pilot de turisme social europeu: "Turisme sènior Europa"
Francesc Xavier Buils i Huguet
Conseller de Turisme del Govern de les Illes Balears

La presentació del Pla Territorial de Menorca
Representant del Consell Insular de Menorca

La reflexió que es fa des de la Generalitat de Catalunya
Joaquim Nadal i Farreras
Conseller de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya

La reflexió que es fa des de Llenguadoc–Rosselló
Bernard Delran
Vicepresident delegat del CESR de Llenguadoc-Rosselló
President de la Comissió d'Ordenació del Territori del CESR Llenguadoc-Rosselló

13.15 h Debat

13.45 h Conclusions

LA COOPERACIÓ DELS CES DE L'EUROREGIÓ PIRINEUS MEDITERRANI

Marcos Peña Pinto
President del CES d'Espanya

Jacques Dermagne
President del CES de França

Jean-Louis Chauzy
President del CESR Migdia-Pirineus

Jean-Louis Bouscaren
Vicepresident del CES de Llenguadoc-Rosselló

Josep M. Rañé i Blasco
President del CES de Catalunya

Llorenç Huguet Rotger
President del CES de les Illes Balears

14.00 h Cloenda

Albert Moragues Gomila
Conseller de Presidència del Govern de les Illes Balears

PRESENTACIÓ
DE LES
JORNADES

PRESENTACIÓ DE LES JORNADES

Salutació de benvinguda de Llorenç Huguet

President del CES de les Illes Balears

Molt Honorable president, amb el vostre permís, passarem a començar aquest acte d'obertura de les segones jornades sobre l'Euroregió Pirineus-Mediterrània, i primer unes paraules de benvinguda per als qui sou aquí, els qui us heu desplaçat, amb el desig que tots plegats siguem capaços de fer unes jornades que puguin ser fructíferes per al futur de l'Euroregió, que voldrà dir per al futur dels nostres conciutadans. En primer lloc té la paraula el Sr. Antoni Llompart, que és el responsable de la Banca Institucional de "La Caixa".

Intervenció d'Antoni Llompart

Responsable de la Banca Institucional de "La Caixa"

Molt Honorable president de les Illes Balears, Honorable consellera, distingides autoritats, membres dels mitjans de comunicació, senyores i senyors, bona tarda. Per a "La Caixa" és una satisfacció que aquestes segones jornades sobre l'Euroregió Pirineus-Mediterrània tinguin lloc en aquest Caixa Fòrum de Palma. Considerats els ponents i la importància dels temes a tractar, de ben segur que aquestes jornades seran un èxit i aportaran una visió més clara i eines per continuar treballant. Moltes gràcies a tots vostès per la seva assistència i al Consell Econòmic i Social de les Illes Balears per convidar-nos, gràcies.

Intervenció de Llorenç Huguet

President del CES de les Illes Balears

Molt Honorable president de les Illes Balears i també de l'Euroregió Pirineus Migdia-Mediterrània, Honorable consellera de Treball i Formació, senyora secretària general del Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, senyor Antoni Llompart, responsable de Banca Institucional de La Caixa, autoritats, alcaldessa, consellers, conselleres, rectora, benvinguts i moltes gràcies per ser aquí i voler participar en aquestes segones jornades sobre l'Euroregió, que han estat organitzades pel Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, en el marc de les activitats previstes durant el mandat del president de les Illes Balears com a president de l'Euroregió Pirineus-Mediterrània. Com bé sabeu, el Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, des de la seva creació, és un òrgan estatutari, de participació, d'estudi, d'assessorament, de propostes i d'idees, totes elles en matèria econòmica, social i laboral. Un òrgan que, abans de tot, es vol constituir com un lloc d'encontre on es puguin sentir representats tots els estaments d'aquesta societat per tal de treballar per al benestar dels ciutadans de les Illes i també de les altres regions. És en la línia de participació i d'estudi que el Consell Econòmic i Social vol plantejar l'aprofundiment sobre un tema que ha d'esdevenir estratègic per a tots els sectors productius, socials i culturals de les Illes Balears: la pertinença activa a l'Euroregió Pirineus-Mediterrània. Però parlar d'Euroregió és avui parlar dels esforços dels governs de Catalunya, d'Aragó, de Llenguadoc-Rosselló, de Migdia-Pirineus i de les Illes Balears, per trobar un fil conductor, innovador i efectiu, per cooperar en assumptes d'interès comú, sempre respectant les particularitats de cada regió. Per això és una col·laboració política i institucional, però sempre voluntària. La política europea considera que les euroregions són una forma d'estructura per a la cooperació transfronterera entre dos o més països europeus com a un element del procés d'integració de la Unió Europea. Per això, hem de veure l'oportunitat de l'Euroregió com un instrument per aconseguir una més gran influència davant les institucions europees i per tenir més pes a l'hora de desplegar iniciatives d'àmbit internacional. No debades, la idea de les euroregions s'aixeca sobre dos pilars: el primer per impulsar les relacions de bon veïnatge i, el segon, per posar en valor els interessos comuns econòmics, culturals, socials, etc., que es poden i es volen compartir, malgrat l'existència de fronteres estatals. D'altra banda, l'Euroregió també ha de ser, esdevindrà un marc de referència per als ciutadans, si les regions que la componen tiren endavant les iniciatives que configuren la gent d'euroregionat, mitjançant la creació de xarxes multisectorials, entre altres actuacions, de participació ciutadana en què aquestes jornades en volen ser un referent. I per què

ens reunim avui i aquí? Ni més ni menys que per conèixer més a fons les implicacions que pot tenir aquesta euroregió en cadascun dels territoris que la componen, sobretot amb el nou estatut com a agrupació europea de cooperació transfronterera. Tant per a la Unió Europea com per a l'Estat espanyol i l'Estat francès, aquesta iniciativa ha progressat coherentment amb els seus estatuts i programacions estratègiques engegades. No podem caminar sols, senyores i senyors, ho hem de fer com ho vol fer la Unió Europea, ajuntant *tempos*, esforços, saviesa, experiència, treball i cor, tot per aconseguir avantatges dins els territoris que mútuament col·laboren per construir el desenvolupament social i el creixement econòmic, per fer espais més nobles i oberts per viure, treballar, viatjar i invertir. Un espai compartit on es puguin donar els vectors necessaris per créixer innovant, créixer creant, créixer prosperant. Però hem de ser nosaltres, com a societat civil convençuda, activa i participativa, els principals actors d'aquesta iniciativa. Hem de ser nosaltres el nucli d'una euroregió en la qual el nostre Govern hi vol jugar un paper real i realista, en què les obres i les actuacions no es quedin només sobre el paper, sinó que siguin ben visibles, tal com es declara a l'acord del Consell de Govern, de 16 de novembre de 2007, sobre les actuacions que s'han de dur a terme durant la presidència balear de l'Euroregió, entre les quals s'hi inclou adoptar les mesures adequades per garantir la participació de la societat civil i la consolidació de la democràcia participativa com una manera de posar el ciutadà en el centre de la cooperació euroregional. Comencem aquestes jornades amb un agraïment molt sincer a "La Caixa", que ens ha permès fer ús d'aquest meravellós i emblemàtic centre de Caixa Fòrum, i a tot el personal de "La Caixa" i del CES que ha contribuït a posar a punt aquest esdeveniment. Un esdeveniment que ha estat també possible gràcies a la conselleria de presidència, amb la seva direcció general d'acció exterior. L'objecte de les segones jornades dels consells econòmics i socials de l'Euroregió rau en poder debatre amb experts de primer ordre les propostes de la societat civil organitzada, representada pels consells econòmics i socials de l'espai regional i mediterrani. Dins els àmbits de la governança, la ciutat del coneixement, la innovació, el turisme i la sostenibilitat i el medi ambient. Aquestes inquietuds queden reflectides en el programa que tenen a les seves mans i que està articulat en la formulació de quatre grans eixos temàtics, que són: la governança de l'Euroregió, el paper dels agents econòmics i socials i la cooperació franco-espanyola. El segon, la realitat jurídica i social de l'Euroregió i les agrupacions de cooperació transfronterera. El tercer, les tecnologies d'informació i comunicació i la promoció de nous productes i de noves empreses turístiques i la posada en valor dels productes culturals. I quart, la sostenibilitat i el medi ambient en territoris turístics, la reflexió en el camp de l'urbanisme i l'ordenació en el territori litoral. De les exposicions en cada eix, per part dels experts, tots ells de primer ordre,

ja ho he dit, i també de la vostra participació en els debats, pensem poder confegir una publicació que pugui servir com a element de reflexió i estudi de present i de futur. Amb un agraïment sincer als ponents per haver acceptat el repte i a cadascun de vostès per la seva participació, els desitjo unes jornades d'aprenentatge i d'intercanvi d'idees i d'experiències fructíferes per a tots, moltes gràcies.

I per cloure l'acte i donar per obertes aquestes jornades donem la paraula al Molt Honorable president de les Illes Balears i de l'Euroregió.

Discurs de Francesc Antich i Oliver

President de les Illes Balears

Digníssimes autoritats, senyores i senyors,

D'entrada vull començar la meva intervenció agraint aquesta important participació i, sobretot i molt especialment, l'esforç i la implicació del Consell Econòmic i Social de les Illes Balears perquè han fet possible que es poguessin dur a terme aquí, a Palma, aquestes jornades sobre l'Euroregió.

Vull agrair també, com no pot ser d'una altra manera, a "La Caixa" que ens hagi ofert aquest espai tan emblemàtic, i també la presència de representants dels nostres socis de l'Euroregió, tant d'una banda com de l'altra dels Pirineus.

L'Euroregió Pirineus Mediterrània és l'aposta més ferma del Govern pel que fa a la seva política europea: una finestra, un mitjà per reforçar la nostra visibilitat laborable i la nostra capacitat de dissenyar per nosaltres mateixos el futur del Govern, un futur de coneixement i de benestar compartit.

El Govern que presidesc fa una aposta decidida per aquest camp de coneixements i d'innovació i recerca, la mateixa que volem imposar durant la presidència de l'Euroregió, i aquestes jornades volem que siguin un bon exemple.

El lema de l'Euroregió és "un futur compartit", i aquesta presidència no només vol compartir el futur amb els seus socis regionals a banda i banda dels Pirineus, sinó que també, i sobretot, el vol compartir amb la nostra societat, la societat balear en conjunt.

La presidència de l'Euroregió ha de ser viscuda i compartida per tot l'entramat civil i institucional de les Illes Balears. Bona prova d'aquest esperit és l'organització

d'aquesta ambiciosa trobada amb un dels principals ens d'articulació social de les Illes Balears, com és el Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, que ja va organitzar amb gran èxit les primeres jornades euroregionals.

La presidència té el compromís de convertir l'Euroregió en un instrument de la societat civil mitjançant l'impuls de noves xarxes de cooperació. Així va quedar ben clar quan es van presentar les línies d'actuació de la presidència balear al Consell Assessor de l'Euroregió, del qual forma part el Consell Econòmic i Social. Per tant, he de donar les gràcies als representants del Consell Econòmic i Social en la persona del seu president, el Sr. Llorenç Huguet, perquè complim conjuntament dos aspectes d'aquest compromís.

Aquestes jornades tenen per objectiu unir esforços i aprofundir sobre les propostes de la societat civil organitzada, representada pels consells econòmics i socials. Però també, i això és important, s'estudiarà la possible creació d'una xarxa de consells econòmics i socials de l'Euroregió que, en un futur, pugui esdevenir un consell euroregional.

Aquestes inquietuds queden reflectides en el programa d'aquestes jornades, que està articulat en la formulació de quatre grans eixos temàtics essencials per al nostre país, com ara: les recerques, la innovació i la formació en l'àmbit turístic; la sostenibilitat i el medi ambient en els territoris turístics; la governança de l'Euroregió i el paper dels consells econòmics i socials i la realitat jurídica de l'Euroregió; i el paper de les agrupacions de cooperació transfronterera.

Però, perquè tot això sigui possible, és imprescindible comptar amb la complicitat dels ciutadans i ciutadanes. Això vol dir que cal esforçar-se per sensibilitzar els ciutadans per propiciar i enfortir la percepció social de l'impacte de la ciència i la innovació en la vida quotidiana i en el progrés de la nostra societat.

Senyores i senyors, estic segur que l'èxit del treball de l'Euroregió s'enriquirà notablement amb les vostres reflexions i les vostres aportacions. Els desitj una molt bona i profitosa jornada.

Moltes gràcies.

SESSIONS

PRIMERA SESSIÓ

La governança de l'Euroregió: el paper dels agents econòmics i socials. La cooperació franco-espanyola

Núria Garcia Canals

Moderadora i secretària general del CES de les Illes Balears

Bona tarda, comencem doncs la primera jornada de treball d'aquestes jornades sobre l'Euroregió amb el bloc dedicat a la governança, al paper dels agents econòmics i socials i la cooperació franco-espanyola. Els experts que m'acompanyen en aquesta taula són el Sr. Jordi Vaquer i Fanés, coordinador del programa Europa de la Fundació CIDOB i coordinador del programa França-Espanya per la cooperació. M'acompanya també el Sr. Jean-Louis Chauzy, que és president del CES regional Midi-Pirineus i, en substitució del Sr. Joan Gual de Torrella, que a causa d'un imprevist no ha pogut assistir, la Sra. Yolanda Seguí, que és directora de l'àrea d'innovació de la Cambra de Comerç de Mallorca.

Intervenció de Jordi Vaquer

Coordinador del programa Europa de la Fundació CIDOB i coordinador del programa França-Espanya per a la cooperació

Moltes gràcies, bona tarda. Hi ha una anècdota famosa sobre cooperació transfronterera entre França i Espanya, que data de la cimera franco-espanyola de Perpinyà, quan es va decidir la construcció del tren d'alta velocitat entre Figueres i Perpinyà, justament el tram transfronterer. A la ciutat de Perpinyà, el senyor que presidia el Go-

vern espanyol en aquell moment, José María Aznar, li va preguntar al llavors alcalde de Perpinyà, el Sr. Jean-Paul Alduy, si no li feia por que els seus ciutadans demanessin l'annexió a Catalunya quan hi hagués la connexió amb el TGV. El senyor Alduy li va donar una resposta: "Miri, senyor president, aquí no estem per moure fronteres, estem per esborrar-les".

Doncs una mica del que parlarem aquests dos dies aquí és justament d'això, d'esborrar les fronteres, no de canviar-les, no de fer-les desaparèixer, però sí de convertir-les en irrellevants. I, des d'aquest punt de vista, a nosaltres ens ha tocat una frontera que és una de les més estables que hi ha a Europa, i una de les més antigues, que data del Tractat dels Pirineus, el 1659. Això a Europa és bastant excepcional: una frontera hagi estat al mateix lloc durant tant de temps.

D'una banda, hi ha una frontera política que té unes conseqüències, no només polítiques, té conseqüències jurídiques, laborals, administratives, lingüístiques i de tota mena. I també hi ha una altra frontera que és la geogràfica i que, de vegades, potser és la que es nota més a l'Euroregió, ja que bàsicament es constitueix de dos elements, que són justament els que s'han agafat com a trets definitoris de l'Euroregió: els Pirineus i la Mediterrània. Allò que uneix i separa els territoris de l'Euroregió són aquests dos accidents geogràfics: la muntanya i el mar.

Tècnicament, des del 1986 aquesta frontera hauria de comptar per molt poc, ser una cosa pràcticament irrellevant; gairebé no n'hauríem de parlar. Però resulta que el 2008 ens trobem que, per creuar-la, fent servir l'única línia de tren que travessa els Pirineus pel mig, si una persona vol anar de Barcelona a Toulouse, per exemple, tarda 6 hores i mitja, com a mínim. I ho ha de fer amb uns trens regionals que, a més a més, regularment estan en obres, fent que s'hagin d'agafar autobusos que es desvien i que allarguen molt més el trajecte. Aquesta és l'única connexió de tren que no passa per l'Atlàntic ni pel costat de la Mediterrània.

Però és que, a més a més, per carretera les coses estan una mica millor, però tampoc tant. Si arribeu un diumenge a una de les fronteres, ja sigui la de la Jonquera o la frontera de l'altra banda, la d'Irún, com que les dues bandes tenen regulacions diferents de quan poden o no poden circular camions, es formen unes cues monumentals de vehicles pesants esperant a passar a l'hora que a l'altra banda ja poden circular, per exemple.

Hi ha una sèrie de paradoxes a l'Euroregió, com el fet que avui en dia a Aragó, a Catalunya i Balears s'estudiï i es parli menys francès, i no més, que en el moment de l'accessió, cosa que és absolutament paradoxal. Fins i tot amb avió, si agafem les cinc capitals euroregionals, i si hi ha deu enllaços possibles, l'únic d'aquests deu enllaços que té un vol diari (de fet, té més d'un vol diari) és

el de Barcelona-Palma de Mallorca; i si intenteu anar de Palma a Toulouse, de Montpellier a Saragossa, us trobareu passant per París i Madrid, com a mínim, o bé fent connexions encara més complicades. S'està solucionant, però fins ara mateix i fins no fa ni dos anys, una senyora que hagués de tenir un fill a la Cerdanya francesa, havia de fer 110 quilòmetres per anar a l'hospital més proper, que era el de Perpinyà, en lloc d'anar a Puigcerdà, que estava a 20 quilòmetres. És a dir que hi ha una sèrie de situacions una mica anacròniques, una mica impensables, però quan ens posem a analitzar-les una rere l'altra, ens diuen que hi ha molta feina a fer.

Jo, estic aquí representant una institució que és el Fòrum de diàleg Espanya–França, una institució que és fins i tot més jove que l'Euroregió Pirineus- Meditarrània, de la qual m'agradaria parlar breument, una mica per contextualitzar aquest tema del qual parlem avui en aquesta primera taula, que és la governança de l'Euroregió. De quina manera és constitueixen alguns mecanismes per començar a superar aquests anacronismes, aquestes barreres absurdes que ja no es justifiquen per la geografia, per la història ni per una frontera política que teòricament, gairebé ja no existeix?

El Fòrum França–Espanya és una iniciativa que va sortir dels presidents Chirac i Zapatero, l'any 2006. L'exemple eren altres fòrums que funcionaven, com el d'Itàlia–Espanya, que funciona des de fa nou anys. Són fòrums que reuneixen personalitats del món dels negocis i també d'altres móns: acadèmia, arts, institucions, professionals, etc. Els fòrums bilaterals han estat concebuts per fer una reflexió, més enllà del dia a dia, en connexió amb les cimeres bilaterals polítiques en les quals es reuneixen els governs. Es tracta de fer aquesta reflexió de fons perquè puguem donar una mica més de profunditat a aquest treball bilateral dels governs. Les agendes de les trobades ministerials entre els ministres italians i espanyols, entre francesos i espanyols, o les que siguin, són agendes generalment que van molt marcades per l'actualitat i, de vegades, els falta una mica de perspectives.

La primera reunió va ser el 2006 a Girona, paral·lelament a la cimera governamental franco-espanyola i, des d'aleshores, modestament, s'ha avançat força. El Sr. Chauzy, que també n'és membre, espero que estigui d'acord amb mi que hem tingut un recorregut jo diria que bastant fructífer, perquè ens hem centrat en tres coses, en tres línies. Una és el primer que se'ns demanava, que era fer una mica d'anàlisi, de diagnosi; aquestes preguntes que jo feia abans provenen de totes aquestes reflexions que s'han fet al fòrum. Dient-nos, per exemple: anem a veure quins costos reals tindrà, a la pràctica, una empresa que vulgui produir a Girona i vendre a l'altra banda dels Pirineus.Sabem que hi ha un mercat interior, ja sabem que teòricament es pot vendre, però quines dificultats reals hi ha?

Aquesta feina d'anàlisi i de diagnosi porta a una segona feina, que és una feina propositiva, una feina de demanar als governs que facin passos concrets. Aquesta segona tasca va vinculada també a un altre vessant que és el seguiment: si durant la cimera bilateral de Girona es van fer una sèrie de recomanacions als governs, es important que en els anys posteriors hi hagi un seguiment de quines d'aquestes recomanacions han tingut efecte i quines no.

La manera en què es transmeten aquestes propostes és molt explícita: el Sr. Narcís Serra, co-president espanyol del Fòrum i que és, de fet, qui hauria d'estar en aquesta taula, i el Sr. Henri Proglio, co-president francès i que és el president i director general de Veolia Environement, seuen a la mateixa taula on hi ha el president de França, el president del Govern d'Espanya i tots el ministres. Així, els expressen les recomanacions, preocupacions, demandes i exigències als governs. De resultes, com deia, hi ha una feina que és després veure què ha passat amb aquestes recomanacions, amb aquestes demandes, amb aquesta diagnosi al cap de l'any o al cap dels dos anys.

La tercera funció del fòrum és ser un espai de trobada de gent amb molta capacitat d'incidència en la seva pròpia societat. Així, ha esdevingut també un espai que genera per ell mateix projectes, activitats i, en general, que està generant ja propostes per superar algunes de les dificultats de relació que el mateix fòrum ha detectat. És a dir, que la societat civil no només es dedica a explicar-li al Govern què ha de fer, sinó que, a més a més, s'organitza per fer. La paleta dels debats és molt àmplia. S'ha parlat des de temes històrics concrets i interessants, per exemple, com es pot fer una mirada bilateral al bicentenari de la Guerra del Francès o Guerra de la Independència, que és molt interessant perquè la lectura que se'n fa a una banda i a l'altra és molt diferent. També de temes molt més concrets d'innovació, temes del futur d'Europa, de la Unió per a la Mediterrània, i d'un dels temes estratègics que, com us podeu imaginar, és el de les interconnexions.

Les interconnexions inclouen el tema conegudíssim del tren, òbviament, perquè estem en una situació en la qual, com us deia abans, el temps que es tarda a recórrer les distàncies entre Barcelona i Perpinyà, per exemple, no ha canviat des de 1930. I estem intentant sortir d'una situació d'estancament molt gran en el sector del ferrocarril: el percentatge de les mercaderies que passa a través de la frontera és ínfim, és ridícul. En ports i aeroports les interconnexions entre les Balears i França, per exemple, estan a nivells molt més baixos del potencial que hi ha.

I també, en l'apartat de les interconnexions, hi ha un altre tema que s'ha posat de més actualitat darrerament, que és el de les interconnexions energètiques: les interconnexions elèctriques i la interconnexió gasística, que són uns elements que

ja no són importants només per a Balears i per a Catalunya i per a Aragó i per a Llenguadoc-Rosselló i per a Migdia-Pirineus, són bàsiques fins i tot per al futur energètic de la Unió Europea. Perquè si la Unió Europea vol dependre menys de Rússia, és obvi que el gas algerià hi jugarà un paper. Si la interconnexió entre França i Espanya està a nivells ridículs d'1 o 2 bilions de metres cúbics per any, que és poquíssim, doncs Europa ja es pot inventar totes les grans estratègies del món per parlar amb els algerians i amb els nigerians i amb els libis i amb tothom, que resulta que el gas no arribarà al centre d'Europa, i per tant no serà capaç de substituir Rússia com a proveidora. Hi ha moltíssima més capacitat d'intercanvi entre el nord d'Àfrica i el sud de la península Ibèrica que entre el nord de la península Ibèrica i França. També és veritat que Espanya és el país de la Unió Europea per on entra més gas per vaixell, però aquest gas s'està podent reexportar a França per la mateixa raó, perquè senzillament estem menys connectats amb Europa que els Països Bàltics o que fins i tot el mateix Regne Unit; el Regne Unit és una illa, però està molt més ben connectat energèticament que nosaltres amb Europa i, de fet, es dóna la paradoxa que estem molt més ben connectats elèctricament amb el Marroc, per exemple, que amb França.

A part de les interconnexions, que ens han pres molt d'espai, voldria comentar només molt breument dos projectes, per donar-vos una idea i ja passar a temes més euroregionals, que han sortit. Un és la creació d'un institut binacional del medicament. El medicament és un sector que està en una evolució enorme: el medicament clàssic, fill de la química orgànica, de barrejar uns elements i aconseguir un efecte, és una cosa del passat (o del passat i del present, en tot cas, però no és la cosa del futur), i ara, els avenços, sobretot en genètica, estan permetent avançar en alguns temes com ara el medicament personalitzat, l'anàlisi genètica abans de fer medicació, etc., que estan sofisticant el món del medicament, i no només a nivell científic. Per exemple, a nivell jurídic, com es fa per aprovar aquests nous medicaments? Quins són els límits d'aquests medicaments a nivell ètiic? Com pot ser rendible econòmicament un medicament personalitzat? És a dir, cal un treball interdisciplinari. A França s'està treballant sobre això, a la nostra banda s'està treballant sobre això, però hi ha molt poc contacte. Per tant, s'ha trobat un element d'interès comú: la creació d'un Institut Binacional del Medicament.

Us podria explicar molts altres exemples, com són els pols d'accés per a la recerca en temes de finances, pols de creació cultural, etc. És només per dir-vos que s'ha passat d'un estadi combinat de diagnosi i de queixa i de protesta, -jo crec que legítima, perquè els governs no han fet els deures- a un estadi de proposta concreta que cal, a més a més, posar a la pràctica. I a l'hora de posar-la a la pràctica és on es concreta una

proposta com aquesta, on s'enllaça aquest treball bilateral de fòrums que abasten els dos estats sencers amb l'Euroregió, i aquest és el punt on volia acabar la meva intervenció, explicant-vos que, per descomptat, en el moment en què hem començat a pensar en els actors de l'Institut del Medicament, en el moment en què hem començat a parlar d'interconnexions, en el moment en què hem començat a dir com ho fem concret això que en general hem identificat, ens trobem que la dimensió territorial és bàsica. I aquesta dimensió territorial es concreta molt clarament en l'Euroregió Pirineus Mediterrània.

No es tracta només d'una dimensió territorial més, sinó que nosaltres també veiem que l'Euroregió és un motor general, a banda de la seva dimensió territorial, per tota la relació franco-espanyola. L'Euroregió té tres pilars molt obvis en la seva governança: un pilar que ha estat fins ara el motor, que són les institucions d'àmbit regional, i també cada cop més s'hi van sumant les d'àmbit local. Hi ha un segon pilar que és, òbviament, fins a quin punt aquestes institucions i tots plegats som capaços d'incidir a Madrid, a París i a Brussel·les, que són els qui moltes vegades prenen les decisions que fan possible tots aquests projectes, sobretot quan estem parlant d'infraestructures. I hi ha un tercer pilar, que és la societat civil.

En aquest darrer pilar és en el què ens inscrivim nosaltres com a Fòrum, i també on s'inscriuen aquestes jornades dels consells econòmics i socials. El treball en un fòrum bilateral és interessant, el treball en xarxa és molt més característic de l'Euroregió, és el que estan adoptant les universitats i un dels actors principals dels processos econòmics i socials com són els sindicats. Des de fa molts anys, des de l'antiga Euroregió, que només agafava Catalunya, Llenguadoc-Rosselló i Migdia-Pirineus, els sindicats ja havien creat una xarxa, la xarxa Eures per col·laborar. En definitiva, aquest treball en xarxa, aquesta societat civil, que és el tercer pilar, és on nosaltres, com a Fòrum franco-espanyol, portem uns anys treballant, i veiem un gran potencial per a l'Euroregió.

En el pas d'aquesta idea general a allò concret, als fets, és quan l'Euroregió ha d'agafar el paper protagonista, no només per la ciutadania com deia molt bé el president de les Illes Balears, per a la ciutadania dels territoris que s'estan configurant, sinó per a uns objectius que finalment interessen a tot Espanya, a tot França; que interessen al Magreb i a Portugal a l'hora de connectar amb Europa, i que interessen tot Europa a l'hora de tenir una política energètica independent. És a dir, que construint allò local estem també pensant en la construcció general d'Europa.

Intervenció de Jean-Louis Chauzy

President del CESR Midi-Pyrénées

Merci monsieur le Président du Conseil Économique et Social des Baléares, merci de votre invitation. Je salue aussi le vice-président du CES de la région Languedoc-Roussillon, le représentant de la Chambre de Commerce et d'Industrie de Majorque, Mesdames, Messieurs, chers Collègues. La coopération des régions transfrontalières a permis de créer dans une Europe élargie à 27 états un espace de coopération et de projets. La reconnaissance par l'Union européenne du GECT est une avancée juridique et politique utile qui doit nous permettre, pour cette nouvelle entité, de gérer des politiques publiques avec des financements européens. Mais, auparavant je voudrais vous livrer quelques réflexions sur les relations entre nos deux pays, la France et l'Espagne. La coopération transfrontalière c'est bien, mais il faudrait aussi se demander pour quoi faire, quel cadre politique et quels objectifs ? Ma première participation à la réunion de l'Eurorégion c'était encore à Palma au mois de juin 2005. Cette séance avait lieu quelques semaines après le vote négatif de la France à l'occasion du référendum que nous avions organisé sur le projet de traité établissant une constitution pour l'Europe, et vous vous interrogiez alors sur l'attitude de la France et sur l'avenir de l'Europe. J'étais intervenu plus tôt que je ne l'avais prévu, ou plus tôt que mon tour n'était prévu d'ailleurs sur le programme, pour faire part de mon analyse et de mes convictions largement partagées par mon collègue Francis Mayos, qui est aussi avec moi aujourd'hui. Je mettais en cause notre incapacité à expliquer le rôle de l'Europe, sauf pour rappeler toujours que ce qui ne va pas c'est la faute à Bruxelles, et ce qui marche bien c'est grâce à notre action. Je dénonçais aussi le manque de courage, la politique dite du « bouc-émissaire », mais aussi, hélas, la qualité de notre personnel politique. La coopération des régions, comme la coopération des Conseils Économiques et Sociaux régionaux, doit être renforcée dans le contexte d'une double volonté, celle que vous avez indiquée, puisque nos deux pays, nos deux États, par la voix du président de la république française, Jacques Chirac, et du premier ministre Monsieur Zapatero, au sommet du 16 novembre 2006 à Gérone, ont réaffirmé la volonté d'inscrire dans la durée l'amitié et la coopération de nos deux pays qui représentent le poids de cent millions d'habitants dans l'Union européenne. Je dois rappeler aussi qu'ayant dû affronter des débats difficiles en France, moins chez vous, tant mieux pour vous, sur l'élargissement, je me suis rappelé des bêtises écrites et entendues à propos du deuxième élargissement du 1er janvier 1986 qui a permis a l'Espagne et au Portugal de rentrer dans l'Union européenne. Tous les scénarios catastrophes avaient été écrits. Hier

c'étaient les plombiers polonais, avant-hier c'étaient les maçons portugais, qui au passage avec les Espagnols ont beaucoup construit les maisons françaises. Des scénarios catastrophes évoqués, aucun ne s'est réalisé. Le secteur français le plus menacé, l'agriculture agroalimentaire, a vu ses exportations augmenter entre 80 et 90 %. Un seul secteur industriel a été en grandes difficultés : l'industrie textile, un peu à cause de l'Espagne, beaucoup à cause du Portugal qui a un grand potentiel dans sa région nord, notamment autour de la ville de Covilha. Tous ceux qui avaient dit : « On renégociera le traité » n'en ont plus jamais reparlé. Le problème qui est posé à l'Europe aujourd'hui, donc à nos États, c'est de savoir dégager les moyens financiers de la solidarité, pour redonner des perspectives à nos concitoyens, à tous nos concitoyens. Quand nous avons préparé le deuxième élargissement, nous avions un calendrier sur dix ans et des moyens financiers ; là le calendrier a été encore plus long, quinze ans, sans moyens financiers. Tout le monde a été pour le troisième élargissement mais tout le monde a été aussi d'accord pour ne pas augmenter les budgets, donc il faut partager à 27 ce que nous avions à 15. Je reviens au périmètre de l'Eurorégion : savoir travailler ensemble et avec nos voisins est une obligation pour redonner des perspectives à un périmètre plus large qui est celui du sud-ouest européen. Vous avez dit : il faut oublier les frontières, oui, mais il y a les Pyrénées, qui sont une frontière physique, 400 kilomètres, qu'on ne franchit bien, c'est-à-dire que de plus en plus mal, que par les deux bouts. L'Eurorégion a été créée à Barcelone, au mois de novembre 2004, avec cinq présidents de région. Depuis deux ans, il n'y a que quatre présidents de région et il n'y a que quatre présidents de conseils économiques et sociaux qui participent aux travaux, cher Président. L'Aragon a suspendu sa participation en raison d'une affaire formidable, je voulais dire, invraisemblable. Un différend avec la Généralité de Catalogne qui porte non pas sur le partage des eaux, mais sur la propriété de biens religieux dans un musée de Lérida, ça intéresse combien d'habitants en Espagne ? Résultat : l'Aragon ne participe pas à l'Eurorégion, le conseil économique et social non plus. Nous devons nous efforcer de contribuer à régler ce différend, qui ne peut pas se régler à Rome et au Vatican, autrement nous en aurions parlé à Benoît XVI qui est venu dans notre région il y a quelques jours. Pour rester sérieux ou redevenir sérieux, j'ai la chance de pouvoir participer depuis deux ans au forum de la société civile France – Espagne, ayant été nommé dans cette fonction par le président de la République française. Nous sommes une cinquantaine de Français et d'Espagnols, chargés de faire des propositions de coopération à nos deux États. Nous l'avons fait à la veille du sommet de Gérone, 15 novembre 2006, nous l'avons fait à Paris, 9 janvier 2008, souhaitant que les dossiers dont on parle depuis vingt ans pour ne jamais les régler, soient enfin réglés. Vous savez que tous nos concitoyens, en Espagne ou en France, veulent l'énergie, mais pas le

transport de l'énergie. On veut de l'eau, en Catalogne, et on ne veut pas la partager en Aragon. Nous militons pour la connexion des TGV, les connexions électriques, gazières, autoroutières, et nous militons aussi pour le ferroutage. Il y a quinze mille camions par jour dans les Pyrénées, il y a seulement sept mille cinq cents camions par jour dans les Alpes françaises. À votre avis, où est-ce qu'on fait les tunnels ? Dans les Alpes, pas dans les Pyrénées. Chez nous, il y a toujours un comité qui trouve que sa vallée est la plus belle d'Europe, et donc, il ne faut pas faire de tunnel pour faire passer les camions. La rencontre du premier ministre français avec le premier ministre Zapatero à Saragosse le 27 juin, a entériné la décision de faire un tunnel à basse altitude pour faire passer les camions, parce qu'en 2015 il y aura 30 mille camions par jour dans les Pyrénées. Ça veut dire, un camion toutes les 3 secondes, deux murs de camions. C'est inacceptable, et pas simplement pour des rasions liées au problème de l'environnement et au respect des engagements de Kyoto. À la dernière réunion du Forum de la Société Civile, 16 juin 2008, à Barcelone, avec Narcís Serra, qui préside la délégation espagnole, nous avons retenu de proposer à nos deux États d'aborder deux sujets en continu : le premier c'est la question de l'énergie. Nous avons un horizon sur la fin du pétrole, des débats contradictoires sur la question du nucléaire, et pour nos deux pays la question de l'énergie est une question déterminante. Et le deuxième thème, c'est la question de l'eau. C'est bien que Saragosse ait organisé et réussi l'exposition internationale sur l'eau, mais la question de l'eau, pas seulement son partage, ses réserves, est une question importante pour l'Espagne, elle l'est aussi pour la France, et pas simplement pour le sud-ouest français, où nous habitons. Et ces questions-là devront être aussi abordées par les acteurs économiques et sociaux au sein de l'Eurorégion. Vous l'avez compris?, nous sommes ici avec vous par amitié, nous le sommes aussi par conviction. J'aborderai maintenant la question de la gouvernance de l'Eurorégion et notre rôle, afin que les compétences de nos conseils économiques et sociaux régionaux, leurs rôles, soient davantage reconnus, donc intégrés dans les travaux au sein de l'Eurorégion. Le partage des tâches établies entre les présidents de région dévolue l'informatique, mais je pense aussi le tourisme aux Baléares, l'industrie aéronautique à la région Midi-Pyrénées, nous assemblons des avions, le plus longtemps possible, nous le souhaitons, la logistique a été dévolue à l'Aragon, les transports au Languedoc-Roussillon et les biotechnologies à la Catalogne. La décentralisation en Espagne, comme en France, a fait prendre conscience du rôle primordial, déterminant, joué par les parlements régionaux, par les gouvernements régionaux, pour générer, organiser un développement économique durable, qui prenne en compte les spécificités des territoires. La réforme de la politique européenne régionale décidée en 2004, comme la création du groupement européen de coopération territoriale, doivent nous permettre de gérer au

plus près du terrain, au plus près des acteurs, des politiques publiques. Mais nous pensons aussi que les gouvernements régionaux n'y parviendront que s'ils savent associer, c'était je crois le sens du message de votre président, qui préside aussi depuis dix mois l'Eurorégion, d'associer les acteurs économiques et sociaux régionaux. Il faut donc que ces deuxièmes journées de l'Eurorégion débouchent comme conclusions, demain cher Président, sur un engagement concret des présidents de régions, à nous associer, sinon je vous le dis très clairement, quelque soit l'amitié, quelques soient les convictions, l'assemblée que je préside ne participera pas à une troisième conférence de l'Eurorégion, où qu'elle soit y compris à Toulouse s'il le fallait, si nous ne sommes pas associés en continu par nos présidents de régions aux travaux. Les collectivités lèvent l'impôt, gèrent les budgets, prennent les décisions, c'est dans l'ordre normal des choses. Les conseils économiques et sociaux, par leur représentation, leurs compétences, constituent à la fois une force de proposition et une aide à la décision publique. Dans notre région, nous pouvons illustrer, chaque fois qu'on nous le demande, à quoi nous servons, quelles propositions nous sommes capables de faire. La gestion des politiques publiques est difficile partout en Europe. Savoir vivre et travailler ensemble, c'est un principe républicain mais ce n'est pas un principe républicain que pour la République française. C'est un principe pour tous les États en Europe, vous voyez les difficultés à gérer, je ne dirais pas une famille, mais presque, une ville, un quartier, une région, un État, l'Union à 27. Les bonnes pratiques politiques ça consiste aussi à savoir associer les acteurs. Je vous renvoie à un très bon document qui a été mis dans le dossier d'aujourd'hui, qui est l'avis du conseil économique et social européen sur le rôle des GECT et le rôle des CESR, associés à ses actions de coopération. À travers ces deuxièmes rencontres, nous devons avoir au moins deux objectifs : identifier une ou deux propositions concrètes qui peuvent être traduites par des politiques publiques, par les gouvernements de l'Eurorégion, mais aussi obtenir la reconnaissance de nos compétences et de notre rôle, être associés à la préparation des décisions, être associés à la préparation des conférences des présidents de l'Eurorégion, ça ne coûte pas un euro et ça serait un signal, à notre égard. Je souhaite que nous puissions demain, je crois, en parler au président des Baléares, président de l'Eurorégion, et lorsque nous serons de retour chez nous, à Toulouse, nous irons tenir ce langage au président de la région Midi-Pyrénées, nous devrons en parler chez nous à tous nos présidents de régions. La reconnaissance du rôle des conseils économiques et sociaux régionaux, ça ne peut pas être simplement une fois tous les deux ans, pour venir applaudir le passage de témoin entre les présidents de régions, boire un excellent verre de vin, faire un excellent repas. Nous avons une autre ambition pour nos conseils économiques et sociaux régionaux, parce que nous sommes chacun avec notre histoire, nos titres, nos

fonctions, des militants de l'Eurorégion, des militants de l'amitié entre la France et l'Espagne, des militants de l'Europe. Nous avons aussi une responsabilité particulière, parce que l'élargissement, vous le savez, s'est fait plus à l'est, il est légitime, nous finirons à trente, peut-être un peu plus, en attente d'arrêter les périmètres de l'Europe puisque la question de la Turquie se posera aussi, et nous sommes concernés par l'Union pour la Méditerranée, parce que nous sommes plus au sud que les autres. Nous avons des questions lourdes à gérer, la question de l'immigration, nous aussi, nous avons sur cette question-là une histoire plus longue et des réalités très difficiles. La question du développement, le Nord-Sud, ça passe aussi par des relations étroites et par des convictions partagées entre la France, l'Espagne, le Portugal, l'Italie et les autres, et je redirai ici ce que j'ai dit à Gérone, au forum France-Espagne : si nous voulons éviter qu'une prédiction de Jacques Delors, ancien président de la Commission européenne, ne se réalise, à savoir les prochains boat-people connus entre le Vietnam et d'autres États, arrivent sur la Méditerranée, trop tard c'est fait, nous devons mettre en place les moyens de coopération durable pour aider les pays de la Méditerranée et de l'Afrique à pouvoir se développer chez eux. Et part du PIB que nous y consacrons, hormis dans les grandes conférences internationales, n'est pas à la hauteur des enjeux. La question de l'immigration se posera pour l'Europe, pour une raison majeure qui est celle de notre démographie. La France a le privilège d'avoir une démographie positive, mais c'est le seul pays en Europe, pour des raisons liées aux besoins de main d'œuvre, nous devrons avoir un autre regard sur l'immigration et pour reprendre la formule de Jacques Delors ou de Michel Rocard, ancien premier ministre, nous ne pourrons pas accueillir toute la misère du monde, et donc il faudra nous donner les moyens d'une vraie coopération. J'ai voulu aborder ici à Palma cette question-là parce que c'était la question la plus vive que nous avons abordée à Gérone, à l'occasion du premier forum de la société civile France – Espagne. Un ancien chef d'état d'un pays du tiers-monde, qui avait chez lui une réputation terrible, parce que c'était un dictateur, mais qui a été à la fin des années 70 la voix du tiers-monde la plus autorisée, déclarait parlant devant ses pairs à une conférence islamique : « les hommes n'ont pas besoin d'écouter des versets du coran, je le dis avec tout le respect pour le coran que j'ai appris à l'âge d'onze ans. Les peuples qui ont faim, ont besoin de pain, les peuples malades ont besoin d'hôpitaux et les peuples ignorants ont besoin de savoir ». Cet homme s'appelait Boumediene, il a été président de la république algérienne, mais quelques vint-cinq ans plus tard, ces phrases prémonitoires restent vraies. Les débats sur l'avenir de la Méditerranée ont une importance majeure pour que nos États, en s'appuyant sur les régions du pourtour méditerranéen et les grandes villes, mettent en place les politiques publiques pour régler ces questions-là. Merci de m'avoir écouté.

Intervenció de Yolanda Seguí

Membre de la Cambra de Comerç, Indústria i Navegació de Mallorca

Buenas tardes a todos. En primer lugar me gustaría disculpar la no asistencia del presidente de la Cámara de Comercio, Joan Gual de Torrella, y comisionado del Gobierno de las Islas Baleares para la Euroregión Pirineos–Mediterráneo que, por problemas de última hora, no ha podido acudir a este evento. Quiero asimismo agradecer la invitación a estas jornadas, por lo que muy brevemente voy a compartir con todos ustedes el trabajo que desde las cámaras venimos realizando, y en concreto desde el punto de vista de nuestra participación en la Euroregión Pirineos–Mediterráneo.

La primera pregunta que podríamos plantear es por qué desde las cámaras decidimos involucrarnos en la Euroregión, y básicamente la razón es porque las cámaras de comercio que formamos parte de esta red de cámaras de la Euroregión compartimos una misma visión de servicio a las empresas y de promoción económica en nuestros territorios. Se ha demostrado que uniendo esfuerzos regionales aumenta la competitividad de nuestras empresas, se ganan cuotas de mercado y esta plataforma se ve también como una vía importante de experiencias. El concepto de Euroregión siempre se ha concebido como una herramienta eficiente para hacer frente a una economía cada vez más globalizada y competitiva. Los proyectos euroregionales que se vienen desarrollando conjuntamente por las regiones que forman parte de la Euroregión, se han beneficiado de un elevado grado tanto de innovación como de especialización en diversos sectores y, con ello, han convertido la región en una región más competitiva. Sin embargo, consideramos que estos espacios de cooperación necesitan del apoyo y del esfuerzo tanto de los entes públicos como también de las empresas privadas. Y es desde ahí desde donde las Cámaras de Comercio impulsamos la Euroregión, apoyando a nuestras empresas. Dada la capacidad de empuje de que disponemos las cámaras de comercio y el apoyo empresarial con el que contamos desde hace bastante tiempo, concebimos la Euroregión Pirineos–Mediterránea como una plataforma regional que pretende acercar nuestras empresas y fomentar la cooperación entre ellas en materias tan diversas como innovación, turismo, internacionalización, etc. La red de cámaras de comercio de la Euroregión Pirineos–Mediterráneo se constituyó en Palma a finales del 2005 y está formada por un total de 40 cámaras, de las cuales veintiuna son de las regiones francesas de Midi-Pyrénées y de Languedoc-Roussillon, y diecinueve son de las regiones españolas de Aragón, Cataluña y Baleares. Desde la constitución de esta red se han venido realizando diferentes encuentros temáticos porque consideramos muy importante el intercambio de experiencias entre las regiones que conforman la misma.

Por ejemplo, en el año 2006 se celebró un encuentro en Toulouse, en el que se abordaron diversos temas, como el proyecto de Ecobio, comentado anteriormente, que trabaja para el desarrollo internacional de las empresas de biotecnología y que es coordinado por el Consejo de cámaras de Cataluña. Está también el proyecto de dinamización del turismo en la Euroregión, impulsado por la Cámara de Mallorca. En 2007, por ejemplo, en el encuentro temático que se hizo relativo al comercio interior, los miembros de la red de cámaras visitaron tanto Montpellier como Palma de Mallorca para ver las diferencias entre ciudades medianas y entre éstas y una ciudad pequeña, como Inca. Estos encuentros temáticos nos han demostrado que tienen una gran funcionalidad y que han obtenido muy buenos resultados, ya que en las cámaras de comercio tenemos unos objetivos y estructuras muy similares, a pesar de las posibles diferencias culturales que puedan existir. Entre los servicios que las cámaras ofrecen a las empresas podemos destacar, el ámbito de la formación, el comercio exterior, la internacionalización, proyectos europeos, infraestructuras (como se ha comentado anteriormente) y también se da mucha importancia a las nuevas tecnologías y a la innovación. Y también, por otra parte, la gestión directa. En este sentido, podemos poner un par de ejemplos como son que las cámaras proveen asesoramiento para empresas: se les ayuda a realizar los trámites, se les ofrece servicios de directorios de empresas, informes comerciales para que dispongan de más información, también asesoría técnica, que es muy importante; se les puede asesorar desde temas de medio ambiente como implantación de sistemas de gestión de la calidad, como por ejemplo, asesoramiento en la cuestión de la innovación, etc. Otro ámbito que es muy importante, especialmente para nosotros, es el ámbito del turismo. En las cámaras fomentamos la promoción del turismo, tanto de negocios como misiones comerciales, visitas a ferias turísticas y actividades conjuntas, por ejemplo, con las federaciones de hostelería. La formación desde las cámaras es muy importante y son parte activa, en lo que se refiere tanto a la organización de cursos de formación como servicio cameral de orientación profesional, programas universidad–empresa, másters, posgrados universitarios... Como ejemplos concretos podemos destacar la cámara de Ariège, que organiza cursos de idiomas, *management* y gestión, la Escuela Superior de Comercio de Montpellier y de Toulouse, que imparten cursos de formación propios, o el Centro de Formación y Escuela de Hostelería de Besiers-Saint Pons. Otro de los ámbitos de actuación importante de las cámaras es el comercio exterior y la internacionalización, así como la formación exterior, mediante la información y el asesoramiento de empresas, y tramitación de documentos y misiones comerciales, como hemos comentado anteriormente. También las cámaras de la Euroregión son activas en la participación en programas europeos de cooperación con otras cámaras de comercio y, a lo largo de estos años, han desarrollado

diversos proyectos, como por ejemplo en ámbito del programa comunitario Interreg. En cuanto a las nuevas tecnologías e innovación, también se han gestionado iniciativas, tanto desde el servicio de asesoramiento en tecnologías de la información y gestión de la innovación, como desde programas concretos, como podría ser Nexopyme, que es un conjunto de servicios profesionales que se dan *online* para mejorar la competitividad de las pymes e incluso profesionales autónomos; y la certificación digital, a través del programa Camerfirma, que es la autoridad de certificación digital perteneciente a las cámaras de comercio españolas y es una marca cameral común que da seguridad jurídica a la hora de comunicarse telemáticamente en el ámbito empresarial. Otro servicio muy importante que realizan también las cámaras de la Euroregión es la gestión directa de diferentes infraestructuras como el aeropuerto de Montpelier, el parque de exposiciones de Besiers-Saint Pons, el aeropuerto de Carcassonne, el aeropuerto de Toulouse, la Llotja de Reus y la Fira de Reus. Y una acción reciente que nos gustaría destacar es la firma que se realizó en mayo de este año, que es un protocolo de cooperación entre las cámaras de comercio de la Euroregión Pirineos-Mediterráneo y la Asociación de las Cámaras de Comercio Industrial del Mediterráneo, más conocida como ASCAME. A través de este protocolo se pretende promover la cooperación comercial y económica entre las diferentes áreas del Mediterráneo y reforzar la comprensión mutua de las partes. A nivel de cooperación, es dar un paso más porque, además de eso, abarcan ya todas las regiones del Mediterráneo y más países. A través de este protocolo (es un protocolo firmado en principio durante dos años), se prevé realizar diferentes acciones como por ejemplo establecer un mecanismo permanente de diálogo, crear plataformas entre los dos miembros, y hacer que las instituciones puedan compartir experiencias e intercambiar ideas. También facilita el establecimiento de partenariados creados específicamente entre las regiones interesadas, entre las cámaras interesadas, para presentarse a las convocatorias de proyectos abiertas que tenemos durante el período de programación 2007-2013, y para participar en proyectos de cooperación interregional, transnacional o transfronteriza entre estas regiones miembro. Y, por ejemplo, colaborar en actividades de promoción o/y asistencia a las empresas que deseen invertir en los países miembros de las dos organizaciones a través de las cámaras de comercio, y se les informaría especialmente sobre temas de la normativa fiscal, desgravaciones fiscales, contrataciones internacionales y todo tipo de temáticas que pudieran interesar a estas empresas. Para finalizar, nosotros, desde la cámara, nos gustaría destacar que es muy importante que la cooperación empresarial sea indispensable para que la Euroregión se convierta en un espacio de promoción económica y un polo de desarrollo capaz de competir en una Europa ampliada y cada vez más competitiva. El funcionamiento de esta red de cámaras de comercio de la

Euroregión está cumpliendo con el objetivo que habíamos previsto, que es integrar una plataforma de actuación común para esta promoción exterior conjunta, la potenciación del mercado interior y la transferencia de experiencias entre los miembros de la red. Muchas gracias por su atención.

Intervencions en el debat posterior

Intervenció de Jean-Louis Bouscaren, *vicepresident del Consell Econòmic i Social de Llenguadoc-Rosselló i president de la Comissió d'Ordenació del Territori*

Vous avez évoqué la circulation d'énergie, le président Chauzy a parlé de la circulation de l'eau, dont on sait le rôle important qu'elle a, on dit souvent que l'eau c'est la vie. La commission que je préside au niveau du Conseil Économique du Languedoc-Roussillon doit donner un avis pour éclairer la décision des politiques, c'est bien là, président, comme vous l'avez dit, le rôle que nous avons au sein de nos conseils économiques. Nous devons donner un avis sur l'extension de la circulation de l'eau que nous prenons, que nous puisons au Rhône, au fleuve Rhône, pour irriguer toute notre région. À l'heure actuelle, nous irriguons deux départements, qui sont les départements du Gard et de l'Hérault, et nous allons irriguer les départements de l'Aude et les Pyrénées-Orientales, grâce à cette eau puisée dans le Rhône. Sur le potentiel que nous avons de puiser surtout du Rhône, à l'heure actuelle nous prélevons à peine 5 % du potentiel que nous avons. Demain en irriguant l'Aude et les Pyrénées-Orientales, nous n'arriverons pas à 20 % du potentiel. Nous savons que la Catalogne manque d'eau, et ça fait plusieurs mois que la région Languedoc-Roussillon attend une réponse de la Catalogne. Est-ce que l'eau que nous pourrions amener jusque chez vous vous intéresse ? Et nous avons une décision à prendre et un avis à donner avant la fin de l'année : est-ce que les tuyaux que nous allons enterrer pour amener cette eau, nous devons les faire suffisamment gros pour amener de l'eau éventuellement jusqu'en Catalogne, qui en a besoin, puisque je crois savoir que Barcelone s'est fait livrer des bateaux venant de Marseille pour amener de l'eau cet été ? Je crois savoir également qu'il y a des travaux d'usine pour dessaler l'eau de mer qui coûtent une fortune, entre parenthèses, et nous, nous ne savons pas quelle décision prendre... Quelle est la dimension des tuyaux sur laquelle nous devrons nous pencher, que nous devrons enterrer ? Est-ce que nous devons faire des tuyaux qui

suffiront à amener l'eau dans l'Aude et dans les Pyrénées-Orientales, ou est-ce que la Catalogne est intéressée par une coopération et qu'on amène cette eau ? Encore une fois je vous rappelle qu'on n'arrivera pas à 20 % du potentiel que nous avons à puiser. Il me semble que ce serait une coopération intelligente, mais quand on pose des questions, on n'a malheureusement pas de réponses. Il y a beaucoup de sujets ingérables sur lesquels nous devons avoir le courage d'émettre des avis. Le gouvernement espagnol a demandé en juillet 1984 à la France de construire une connexion électrique de 400.000 volts. Nous sommes en 2008, elle n'est toujours pas construite. Voilà, il y a toujours un comité contre... Les États ont décidé d'enterrer la ligne de 400.000 volts, ce que l'on sait faire aujourd'hui, c'est la différence entre aujourd'hui et il y a vingt ans ou vingt-deux ans, mais le coût est exorbitant, donc comme c'est exorbitant, ça ne se fera pas. On veut l'énergie mais on ne veut pas le transport de l'énergie. Voilà. C'est un sujet qu'on peut aborder, qu'on doit aborder avec tous les cinq Conseils Économiques et Sociaux au sein de l'Eurorégion bien sûr.

Altres qüestions tractades durant en debat són:

- Necessitat d'obrir un debat sobre l'aigua per part de la societat civil.

- Necessitat de donar prioritat a les interrelacions entre les regions de cada costat dels Pirineus, reforçant els fòrums dels quals s'ha parlat i la xarxa de consells econòmics i socials, i reforçant, per tant, la societat civil d'aquestes regions, impulsant, per exemple, l'augment de connexions entre territoris, propiciant el coneixement de les repsectives llengües, ajudant a crear mecanismes per reduir la tramitació de l'establiment o trasllat d'empreses entre els diversos territoris de l'Euroregió . En aquest sentit, els consells econòmics i socials poden estimar els costos d'aquestes actuacions, els costos reals, plantejar-los als govens i influir, igualment, sobre l'opinió pública.

SEGONA SESSIÓ

La realitat jurídica i social de l'Euroregió: les agrupacions de cooperació transfronterera

Núria Garcia Canals

Moderadora i secretària general del CES de les Illes Balears

Ara s'abordarà el tema de la realitat jurídica i social de l'Euroregió amb una menció a les agrupacions de cooperació transfronterera. Els experts que ens acompanyen a la taula són el professor Lluís Garau, catedràtic reconegut de dret internacional privat de la Universitat de les Illes Balears; el Sr. José María Zufiaur Narvaiza, membre del CES europeu i del grup d'experts del Dictamen sobre euroregions, a banda d'altres càrrecs; el Sr. Martín Guillermo Ramírez, secretari general de l'Associació de Regions Fronteres Europees i el Sr. Norbert Geisen, president del Comitè Econòmic i Social de la Gran Regió. Comença la seva intervenció el professor Lluís Garau, catedràtic de dret internacional privat.

Intervenció de Lluís Garau Juaneda

Catedràtic de dret internacional privat de la Universitat de les Illes Balears

Hace aproximadamente tres años, en junio de 2005, tuvieron lugar, también organizadas por el CES de las Islas Baleares, unas primeras jornadas sobre la Euroregión Pirineos-Mediterráneo. Comenté en aquella ocasión mi sorpresa por el hecho de que la constitución de esta Euroregión, en 2004, se hubiera llevado a cabo completamente al margen del procedimiento entonces ya en vigor para proyectos estables de cooperación transfronteriza. Bien, han pasado tres años, o más de tres años, y aquel sistema (después voy a recordar en pocas palabras sus líneas generales) sigue vigente, y a éste se le ha venido a sumar recientemente uno nuevo, que no desplaza el anterior sino que convive con él. En este momento existen pues dos vías para dar cobertura jurídica a los proyectos estables de cooperación transfronteriza. El primer marco se

elaboró en el seno del Consejo de Europa, mientras que el segundo es estrictamente comunitario. En este último caso se trata de un reglamento reciente, que hace tres años era un proyecto (entonces comenté sus líneas generales e hice unas valoraciones sobre el mismo). Pues bien, lo que entonces era proyecto, ahora ya es un reglamento, el Reglamento 1082/2006 sobre la Agrupación Europea de Cooperación Territorial, la AECT. Voy a resumir primero muy rápidamente el sistema del Consejo de Europa, luego también, muy brevemente, voy a hablar en líneas generales del sistema comunitario, del reglamento, y por último haré unas consideraciones sobre dónde estamos en este momento. Bien, por lo que respecta al sistema que tiene su origen en el Consejo de Europa, se trata de un modelo de convenio elaborado por esta organización, con el objeto de que sea firmado entre Estados que tengan interés en potenciar sus relaciones transfronterizas. España firmó un convenio de este modelo con Francia y otro más tarde con Portugal. Interesa aquí el que se firmó con Francia, dado que estamos hablando de una Euroregión integrada por comunidades autónomas españolas y regiones francesas. El que nos une con Francia fue firmado en Bayona en el año 1995 y establece, de acuerdo con el modelo del Consejo de Europa, el procedimiento que debe seguirse para constituir estas asociaciones. Lo establecido en el convenio se completa a través de normas estatales que desarrollan el procedimiento para obtener la - según el convenio - preceptiva autorización de los respectivos Estados. En España esa norma es el Real Decreto 1317/1997. Ya se habló de esto hace dos años, está publicado, así que creo que no merece la pena que me alargue más sobre esta cuestión. Este sistema sigue vigente, sigue ahí, se ha utilizado y ha dado resultado. En algunos casos se han constituido organismos con personalidad jurídica y, en otros casos, sin personalidad jurídica. Aquí tengo que decir que, en relación con esta Euroregión Pirineos-Mediterráneo, no se ha dado ningún paso en esta línea, sigue siendo hoy una plataforma de debate, de reuniones a nivel político, pero sin personalidad jurídica. Las regiones francesas y las comunidades autónomas que constituyeron en 2004 esta Euroregión llamada Pirineos-Mediterráneo no han utilizado en ningún momento la vía que ofrecen el tratado hispano-francés y las normas estatales que lo desarrollan para constituirse como una asociación con personalidad jurídica o, si así se hubiera preferido - lo que también está previsto - incluso sin personalidad jurídica. Posteriormente, surge este reglamento comunitario con mucha más fuerza: el objetivo de la creación de estas agrupaciones europeas de cooperación territorial es la cohesión económica y social de quienes integran esta agrupación. Se insiste mucho en que estas agrupaciones deben poder actuar utilizando para sus proyectos fondos estructurales de la Comunidad Europea, aunque también queda claro que podrán llevar a cabo actuaciones sin intervención financiera de la Comunidad. El primer punto

que hay que resaltar es que estas agrupaciones tienen en todo caso personalidad jurídica. En el mundo del derecho, la diferencia entre asociaciones o agrupaciones con personalidad jurídica y sin personalidad jurídica es importantísima. Si hay ausencia de personalidad jurídica esto significa que estamos simplemente ante un grupo de amigos –si me permiten estos términos– pero es que realmente el grupo como tal no es sujeto de derechos ni de obligaciones, para simplificar mucho, vamos a decir que el grupo, como tal, no puede comprar ni vender. Las AECT tienen personalidad jurídica en todo caso. Aquí no cabe la alternativa prevista en el sistema del Consejo de Europa que permite agrupaciones con personalidad jurídica o sin personalidad jurídica. En este último caso, las actuaciones posibles se reducen a la elaboración de estudios y a la presentación de proyectos, es decir, a un nivel muy bajo de actuaciones. Bien, volviendo a la agrupación europea de cooperación territorial, aunque el Reglamento que la regula es, como ustedes saben, de aplicación directa en todos los Estados miembros, ha sido necesario el desarrollo de alguno de sus extremos, que ha sido llevado a cabo por el Real Decreto 37/2008. De acuerdo con el Reglamento, estas agrupaciones están regidas en primer lugar por lo que dice el propio Reglamento, que ahora voy a resumir, por las disposiciones del convenio que las crea (luego también me referiré a estos convenios) y por sus estatutos. Y también es importante el derecho del Estado miembro en el que la agrupación tenga su domicilio social, también sobre todo a esto volveré, pero ahora veamos su composición. Estas agrupaciones pueden estar compuestas por Estados, por autoridades regionales, por autoridades locales, por organismos regidos por el derecho público, incluso por otras organizaciones análogas, por lo tanto, digamos que es un *numerus apertus*, o relativamente abierto. Entonces, ¿cómo se crea? Y eso es quizás lo que puede interesar más en este momento. Bien, obviamente la creación se toma por iniciativa de los futuros miembros, por lo que estos futuros miembros deben notificar al Estado miembro de acuerdo con cuya legislación se han formado su intención de participar en una AECT. En España deben comunicarlo a la Administración central (después volveremos sobre este punto, que se desarrolla en el Real Decreto 37/ 2008), deben comunicar su intención de participar en una agrupación de este modelo, y remitir también a la Administración (luego ya indicaré a qué ministerios y cómo o qué pasos se deben dar) una copia del convenio de creación y también de los estatutos por los que se va a regir esta agrupación. La Administración central es quien deberá autorizar la creación o la participación de este ente nacional en la agrupación europea. Los estatutos deberán publicarse y cada Estado ha de crear un registro de AECT que tengan su domicilio social en el mismo. Los estatutos se registrarán y se publicarán en el país donde tenga la sede estatutaria esta agrupación. Y, por último, una vez publicados en el país donde tenga la sede, también se publicarán en el

Diario Oficial de la Unión Europea. El control de la gestión de los fondos que utilice esta agrupación la llevará a cabo el Estado miembro en el que tenga su sede, por ello el Estado donde está la sede es importantísimo, porque sus leyes van a ser, en buena medida, determinantes para el funcionamiento de esta agrupación. En cuanto a las funciones, básicamente es en el convenio de creación donde deben definirse; obviamente deben ser funciones que entren dentro de la competencia de los entes que la constituyen, y aquí puede haber una situación de *décalage* entre regiones francesas y comunidades autónomas españolas que poseen un abanico más amplio de competencias. Los objetivos deben poder ser asumidos por todos los entes participantes. No hay que olvidar que también pueden ser parte de una AECT los municipios, no sólo las comunidades autónomas o las regiones y, en Francia, incluso otros entes de menor nivel. En el texto del Reglamento se insiste mucho en que las funciones principales de una AECT deben consistir en la ejecución de programas y proyectos financiados por la Comunidad Europea. De hecho, en el mismo *Diario Oficial de la Unión Europea* en el que se publica el Reglamento relativo a estas agrupaciones también se publica un reglamento relativo al Fondo Europeo de Desarrollo Regional y otro sobre distribución de sus recursos, una parte de los cuales se destina precisamente a la cooperación territorial europea. El convenio que está en el origen de estas agrupaciones debe ser adoptado de forma unánime por sus miembros y ha de contener necesariamente el Estado miembro en el que se va a ubicar su domicilio social, el territorio en el que puede ejecutar sus cometidos la agrupación, el objetivo u objetivos específicos que dan lugar a esta agrupación, y la lista de sus miembros. Los estatutos han de contemplar, entre otras cuestiones, los órganos de gobierno, que como mínimo han de consistir en una asamblea y un director, las competencias de estos órganos de gobierno, los representantes de los diferentes miembros en estos órganos de gobierno, el procedimiento para la toma de decisiones, lenguas de trabajo, las modalidades de gestión del personal y la contribución financiera de los miembros. El Reglamento también contiene una serie de prescripciones en relación con la responsabilidad de las agrupaciones y sus miembros por las deudas de la AECT; si en una agrupación se integran o pretenden integrarse miembros que tienen una responsabilidad limitada frente a terceros, entonces esta agrupación debe incluir el término *limitada*, para que se sepa que hay un límite de responsabilidad. Se prevé que un Estado pueda prohibir que se registren en su territorio agrupaciones con esta característica de responsabilidad limitada. Este Reglamento, como ya he señalado antes, ha venido seguido del Real Decreto 37/2008, de 18 de enero, que viene a completar o a aclarar los aspectos que quedan abiertos en el reglamento comunitario. Voy a referirme algunos puntos del Real Decreto que me parecen importantes. En primer lugar, la presentación de la

correspondiente solicitud por parte de la entidad española que quiera participar en una AECT, que ha de llevarse a cabo ante el Ministerio de Administraciones Públicas, acompañada del texto del convenio, estatutos, acreditación de la personalidad jurídica de los futuros miembros y certificación del acuerdo de participación adoptado por el órgano competente de esa entidad. A partir de ahí son necesarios los informes preceptivos del Ministerio de Asuntos Exteriores y del Ministerio de Economía y Hacienda y, por último, la resolución que, en el caso de que uno de los integrantes futuros de la agrupación sea una comunidad autónoma, compete al Consejo de Ministros. Si los integrantes son ayuntamientos o entidades de menor nivel, la autorización corresponde al Ministerio de Administración Territorial. En cuanto al registro, se establece que se crea en el Ministerio de Asuntos Exteriores, precisamente para recalcar y simbolizar el carácter transnacional del fenómeno. En este registro de agrupaciones europeas de cooperación territorial deberán inscribirse todas aquéllas que tengan su sede en España; las entidades españolas autorizadas a participar en una AECT domiciliada fuera de España deben informar al Ministerio español de Asuntos Exteriores de la publicación y registro de la misma en el país de la sede. El punto siguiente y último al que quería referirme es: ¿dónde estamos ahora? El sistema comunitario ya está funcionando. El Consejo de Ministros del pasado 27 de junio aprobó la participación de la Xunta de Galicia en una AECT denominada "Galicia - Norte de Portugal", con sede en Vigo, la tercera que se constituye en Europa en el marco del reglamento comunitario. Y ahora volvamos a nuestra Euroregión. Ya he adelantado antes que la Euroregión Pirineos-Mediterráneo no ha utilizado hasta ahora el sistema del Consejo de Europa y hay información de que sus miembros están trabajando ahora en la constitución de una agrupación europea. Sin embargo, frente a lo que uno pensaría que es el objetivo a perseguir - dar por fin personalidad jurídica a esta Euroregión - a la vista de la documentación que hasta ahora ha circulado parece que lo que se pretende es seguir manteniendo una "Euroregión Pirineos-Mediterráneo" sin personalidad jurídica, al margen tanto del sistema comunitario como del creado por el Consejo de Europa. El objetivo sería, al parecer, la creación de una AECT que actuaría como un simple instrumento de la Euroregión, a la que estaría subordinada incluso en materia presupuestaria. Lo que se estaría configurando así es una Euroregión sin personalidad jurídica que tutelaría y de la que dependería una agrupación europea con plena personalidad jurídica. En mi opinión, se trataría de una anomalía total y absoluta. Desconozco las motivaciones políticas que puedan haber estado detrás de la no utilización del marco jurídico ofrecido por el Consejo de Europa o de la utilización ahora del marco jurídico comunitario con poca fidelidad a su texto y a su espíritu, pero ambas actuaciones parecen destilar una cierta deslealtad institucional. Puede haber

razones que lo justifiquen, pero mientras no las conozcamos (o se rectifique lo que parece ser el rumbo emprendido) no queda más remedio que poner de manifiesto la difícil justificación jurídica de un proyecto de tales características. Muchas gracias.

Intervenció de José María Zufiaur Narvaiza

Membre del CES europeu i del grup d'experts del Dictamen sobre Euroregions

Muchas gracias, buenas tardes. Bueno, el motivo, si se quiere, el mérito que justifica mi presencia aquí, el que se me haya invitado a esta mesa, una invitación que agradezco evidentemente, no es porque pertenezca a ningún organismo de carácter regional, sino porque en el año 2006, con motivo del Año Europeo de la Movilidad de los Trabajadores, tuve la iniciativa de presentar en el Comité Económico y Social Europeo la propuesta para hacer un dictamen de iniciativas sobre las euroregiones. Me parecía que era una manera de tratar de responder a dos desafíos. Por una parte, el desafío de tratar de construir Europa desde abajo, desde instancias cercanas a los ciudadanos, desde entes locales y regionales, y no solamente nosotros que actuamos en instancias comunitarias, no solamente desde la modificación de los tratados, desde la política social europea, desde una serie de políticas comunes, desde los pactos de estabilidad, sino también desde la realidad de todos los días. Y, en segundo lugar, el desafío de tratar de hacer una cohesión económica y social y territorial también desde abajo, todo ello en un momento especialmente delicado, digamos un momento en el cual Europa se encontraba, yo creo que desgraciadamente se sigue encontrando, un tanto anémica, un tanto paralizada, donde en aquel entonces, pues se acababa de rechazar el tratado constitucional. Ahora, recientemente, se ha rechazado por parte de un país, Irlanda, el tratado de Lisboa, donde los avances de la estrategia europea de Lisboa, que es la estrategia de cara a competir en el mundo, pues son escasos, son pequeños, son modificados, parece que estamos más que en una estrategia de cooperación en una estrategia de competición entre países donde diríamos que hay una parálisis evidente de la dimensión social comunitaria, y no solamente una parálisis, sino que si uno mira algunas de las propuestas de directivas que se están planteando por parte de la Comisión y que llegan al Parlamento europeo, etc., como puede ser la Directiva de retorno de emigrantes o como puede ser la Directiva de tiempo de trabajo, o como pueden ser las instancias del Tribunal de Justicia europeo sobre actuaciones de

empresas de un país comunitario en otro país comunitario practicando el *dumping* social, pues podríamos decir que estamos en retirada. La Europa social está en cierta retirada, está en la cuneta, en retirada, etc. Bueno, en ese momento, en el cual se encuentra Europa, que tiene una serie de dificultades, donde además tiene que combinar la ampliación con la mundialización y donde cada vez es más difícil tomar decisiones en una Europa de veintisiete estados, por el número, por la funcionalidad de las cosas, porque no hay medios, etc. Bueno, parecía que podía ser un momento oportuno, es decir, revitalicemos Europa o intentemos entre otros muchos objetivos revitalizar Europa también desde abajo, y por qué no desde las regiones, desde los entes locales. La segunda cuestión, en un momento en el cual la cohesión económica y social también se enfrenta a diferentes desafíos, es decir, la ampliación, evidentemente, ha aumentado las desigualdades en Europa, las desigualdades sociales, las desigualdades de renta, las desigualdades entre regiones y, además, con una manera de abordar desde la Unión Europea esa ampliación diferente, por ejemplo, de como se hizo en 1986 cuando entró España o Portugal. Cuando entramos España y Portugal, el mensaje que nos mandó Europa era: nosotros les vamos a dar mucho dinero, les vamos a dar fondos estructurales a cambio de que ustedes acerquen sus estándares sociales a los europeos y, efectivamente, entre 1986 y 1993 los fondos europeos se duplicaron, duplicaron su cantidad. En estos momentos, no es el caso, tenemos más países con menos dinero y con muchas más desigualdades y tenemos una serie de desafíos como el cambio climático, o como los riesgos naturales a los que todo eso puede dar lugar; el desafío energético, del que aquí han hablado varios de los intervinientes en el panel anterior, la necesidad de hacer redes transeuropeas, hace quince años que se habla de redes transeuropeas y esto es un rotundo fracaso, por motivos políticos, por motivos económicos, por motivos de falta de voluntad política, etc. En este contexto, en ese momento, parecía importante mirar hacia abajo, mirar lo que se podía hacer desde abajo. La segunda cuestión que tratamos de discutir en aquel dictamen, aquel dictamen que creo que tenía la pretensión también de concienciar (no sé quién estaba en el panel anterior que hablaba de la pedagogía) de la necesidad de hacer pedagogía o la necesidad de denunciar cosas por parte de la sociedad civil... Bueno, pues, el dictamen que realizamos tenía esa pretensión de propiciar debates, de dar a conocer este tipo de realidades en las organizaciones socioeconómicas, en instituciones públicas, etc. Había algunos elementos favorecedores, a nuestro modo de ver, de que efectivamente los entes locales, las euroregiones y las entidades similares pudieran adquirir un nuevo protagonismo. Y estos elementos nuevos eran los siguientes: por una parte, con la ampliación de la Unión Europea había muchas más regiones, euroregiones o entidades similares, en estos momentos, Martín Guillermo podrá

precisar mucho más, pero debemos de estar entorno a ciento setenta o por ahí, o más, euroregiones u organismos similares, de los cuales al menos cuarenta son nuevos, son de los países de la ampliación. La mitad de las regiones de la Unión Europea de los países antiguos de la Unión Europea tienen fronteras con otros países. Hemos duplicado, diríamos, el número de kilómetros; de siete mil kilómetros de frontera hemos pasado a catorce mil y pico kilómetros. Es decir, hemos, y sobre todo también, tenemos fronteras, tenemos barreras que romper con países nuevos, con países distintos, con países mucho más atrasados que los que formaban parte de la Unión Europea. Ha habido, por lo tanto, una dimensión, un aumento de la dimensión regional. En segundo lugar, hemos tenido unas nuevas perspectivas financieras, que para decirlo rápido, tenemos que hacer más cosas con menos dinero; tenemos muchos más desafíos, tenemos el desafío de la globalización, el desafío de la ampliación, el desafío del cambio climático, el desafío de nuevos países que se incorporan al euro, el desafío de nuevos países que se incorporan a Schengen, etc., con menos dinero, con mucho menos dinero. Antes teníamos el 1,27 del PIB, después, la Comisión hizo una propuesta, el 1,14 del PIB y, al final, se quedó en 1,04 del PIB. Tenemos menos dinero con más países, con más necesidades. Bueno, eso que probablemente parece una paradoja, seguramente tiene que incitar a que si no hay iniciativas desde arriba tendrá que haber más iniciativas desde abajo, más partenariado desde abajo, más cooperación desde abajo, más búsqueda de recursos desde abajo para favorecer los desafíos de la cohesión social, etc. Tenemos nuevos reglamentos, se han modificado los reglamentos de los fondos estructurales y han planteado nuevos objetivos, el objetivo de convergencia que sustituye al objetivo número uno, el objetivo de competitividad y empleo que sustituye al antiguo objetivo número dos y el objetivo de la cooperación territorial, es decir que la parte territorial también en la reforma de fondos adquiere nuevo protagonismo, lo mismo que las nuevas orientaciones estratégicas sobre la política de cohesión social donde la cooperación territorial adquiere mayor protagonismo que en el pasado. Y, finalmente, tenemos eso que estaba comentando el profesor Garau: tenemos un ente jurídico, una fórmula jurídica para hacer la cooperación, antes se decía transfronteriza y ahora territorial, lo cual abarca más. Ya no solamente es entre países que tienen fronteras, sino que puede ser entre países, también transnacional o interregional, entre regiones que no tienen fronteras entre sí. Y ese yo creo que es un paso, por lo menos el Comité Económico y Social así lo ha considerado, que es un paso muy importante. Es decir que eso posibilita muchas cosas, que eso da personalidad jurídica para actuar, que eso permite actuar en fondos europeos, pero no sólo en cuestiones que afectan a los fondos estructurales, sino también, por ejemplo, en la política de I+D, o en la política de fomento de competitividad de empresas en muchos

programas europeos, pero que permite también, y quizás esto sea fundamental, actuar en otras cosas sin dinero europeo, actuar con fondos propios; la capacidad de endeudarse que permite la agrupación europea de cooperación territorial posibilita una mayor visibilidad de la sociedad civil, hay un conjunto, hay un dictamen, por ejemplo del Comité de las regiones que hace un inventario de todos los elementos positivos que permite la agrupación europea de cooperación territorial. Yo creo que es un paso muy importante, y es verdad que hasta ahora poco utilizado. El profesor Garau ha hecho una serie de interrogantes, en este momento, menos de la mitad de los estados miembros de la Unión Europea han hecho la transposición, diríamos que han hecho la adaptación del reglamento europeo de la agrupación a sus legislaciones nacionales. Entre ellos, evidentemente está España, está Francia, está Portugal, está el Reino Unido, está Dinamarca, Bulgaria, etc., trece países. Pero sólo en tres casos, efectivamente, se han acogido a esta fórmula jurídica para regular su cooperación. En el caso que ha citado el profesor Garau de Galícia y del norte de Portugal, en otro caso en una región entre Hungría y Eslovaquia y, quizás la más interesante de todas, a mi modo de ver, que es la experiencia de la ciudad de Lille, es decir, de una parte francesa con otra parte belga, de KortrijK y de Tournai, en la parte de Flandes y la parte de Valonia. Es decir, que han creado una eurometrópolis de dos millones de habitantes, de diez autopistas, de dos aeropuertos, de un montón de iniciativas conjuntas con un conjunto de actores muy importantes que no les voy a contar, pero que desde luego me parece una de las experiencias más novedosas que se han hecho en estos momentos, o que se están haciendo en estos momentos en la Unión Europea. Y no quiero utilizar mucho tiempo, por lo tanto, quiero terminar hablando de un último punto, un último punto que, a mi modo de ver, es el que quiero resaltar. Es el que se refiere a la dimensión social de esta actuación de las euroregiones o de organismos equivalentes. Uno de los elementos centrales de cooperación es, evidentemente, la movilidad de trabajo; todos los ciudadanos europeos en todas las encuestas valoran muy altamente la capacidad, la posibilidad de viajar, de moverse, de trabajar en otro país europeo. El 53% de los ciudadanos europeos dice que les gustaría poder viajar, trabajar, desplazarse, vivir en otros países comunitarios. Es un porcentaje mucho más alto que, por ejemplo, el del respaldo que tiene el euro, o mucho más alto que el de otra serie de elementos centrales de la Unión Europea. Y, sin embargo, se practica poco este deseo, a penas el 2% de los ciudadanos comunitarios vive y trabaja en otro país comunitario. Se practica muy poco, por una serie de elementos que están bastante estudiados y que hacen referencia al hecho de que hasta ahora (en el futuro probablemente esto ya no sea así, con la ampliación) los expertos solían decir que la poca movilidad europea se explicaba entre otras cosas porque había pocas diferencias de renta entre los países, aunque hubiera

más diferencias de renta entre las regiones. Es verdad que ahora, con la ampliación, este argumento probablemente varíe, se modifique y lo estamos viendo todos los días. Otro elemento que se solía argumentar era que los altos niveles de paro que habían tenido los países europeos no incitaban a la movilidad de trabajo, puesto que la gente no tenía expectativas de que yendo a otro país comunitario encontrara trabajo. Y esto, además, teniendo en cuenta que, sobre todo, la crisis ha afectado a sectores como la construcción, como la manufactura, como sectores donde la inmigración era lo tradicional y hoy, pues eso, no facilitaba digamos las expectativas de desplazamiento. En tercer lugar, la poca información que existe en Europa sobre los mercados laborales nacionales, sobre las situaciones sociales. Es difícil tomar una decisión de irse a otro país porque se conoce poco, cuáles son las condiciones sociales, cuáles son las condiciones laborales, etc. Evidentemente, siempre ha habido, a diferencia de otras integraciones como la de Estados Unidos, tenemos una barrera idiomática muy fuerte en Europa que dificulta en gran medida la movilidad del trabajo y, por supuesto, tenemos otra serie de barreras que hacen referencia a la portabilidad de las pensiones, al reconocimiento de derechos de seguridad social, sobre todo de asistencia social, tenemos una serie de dificultades de vivienda, de perder el entorno, etc., que probablemente explican esa realidad de poca movilidad. Pero lo que sí es cierto es que sería muy importante utilizar las euroregiones, los poderes locales para fomentar esta movilidad del trabajo para hacer una mayor cooperación, para eliminar las barreras legislativas, las barreras fiscales, las barreras de protección social, las barreras de comunicación, por ejemplo, las barreras que hay de transporte, para ir a trabajar a Luxemburgo o para ir a trabajar a otra serie de sitios, etc. Sería muy importante realmente dar vitalidad a la especie de sistema europeo de colocación, que se llama Eures y que es tratar de conectar la oferta y la demanda de trabajo. Teóricamente existe, pero funciona poco, podríamos decir que en los últimos años, casi ha habido una renacionalización. En vez de dar vida a un organismo nuevo, diferente, de carácter transnacional y de carácter europeo, la cooperación se da entre sistemas nacionales de colocación, como pueden ser el Inem en nuestro país, etc., lo cual tampoco favorece el diálogo social transfronterizo, tampoco favorece la negociación colectiva transfronteriza, salvo en algunas zonas como puede ser entre Bélgica, Alemania, el nordeste de Francia, Luxemburgo, etc., donde hay algunas pequeñas experiencias en ese sentido; no favorece el que los comités sindicales interregionales tengan una vida, una dinámica, etc. Bien, esa dimensión social de la construcción europea desde abajo tendría, por tanto, que abordar cuestiones de este tipo, un mercado europeo de empleo, como una agencia europea de verdad, como puede ser el Eures, que funcione de verdad como agencia de colocación, una política europea de inmigración, y una

política de inmigración también de los entes locales, sobre todo para la integración de los inmigrantes y, por supuesto, un marco europeo de negociación colectiva. De verdad que eso no se puede hacer en el ámbito normativo, en los niveles territoriales descentralizados, pero sí se pueden iniciar algunas experiencias piloto que quizás empujen hacia que en Europa tengamos algo que nos falta y que me parece que es fundamental en un momento en que, más o menos, una de cada tres empresas europeas de más de 1.000 trabajadores tiende a un procedimiento de fusión, de absorción, de colaboración transnacional de las empresas. En Europa, hoy, por ejemplo, los derechos sindicales básicos no son competencia comunitaria, no es competencia comunitaria el derecho de huelga, no es competencia comunitaria el derecho de asociación sindical, no es competencia comunitaria el derecho de negociación de salarios, por ejemplo. No existe, salvo en lo que hace referencia a los acuerdos conforme a los artículos 137, 138 y 139 del Tratado de la Unión Europea, o sea el acuerdo entre las partes sociales que se ejecuta vía directivas comunitarias o reglamentos comunitarios, un marco europeo de negociación colectiva. Y este es un elemento, yo creo que una carencia, muy importante en esa dimensión social, que se puede también iniciar desde los ámbitos territoriales descentralizados. En fin, he dicho, he prometido, que no iba a consumir más tiempo del que me habían concedido, por lo tanto, pido disculpas si mi intervención ha sido demasiado esquemática y atropellada, pero creo que, en fin, lo más importante es también dejar que los demás oradores puedan hablar. Muchas gracias.

Intervenció de Martín Guillermo Ramírez

Secretari general de l'Associació de Regions Frontereres Europees (ARFE)

Moltes gràcies per la invitació a l'ARFE, que m'ha donat l'oportunitat de parlar un poc amb el valencià que vaig aprendre a Alacant fa molt de temps. A continuación utilizaré el castellano.

He de tomar la palabra en nombre de mi Asociación en un panel dedicado a "la realidad jurídica y social de la Eurorregión: la agrupaciones de cooperación transfronteriza" despues de que se haya realizado una completa definición, desde el punto de vista jurídico, del nuevo instrumento legal para la cooperación territorial, las Agrupaciones Europeas de Cooperación Territorial (AECT). Además, José María

Zufiaur nos ha dado una visión muy afinada de la compleja actualidad europea en la que hemos tenido que movernos para lograr que la cooperación territorial se haya ido haciendo un sitio en la agenda de la UE. Es la suya, muy probablemente, una visión más amplia que la que tenemos los que estamos trabajando en las fronteras en el día a día. Y después vamos a tener la oportunidad de conocer en detalle uno de los modelos más interesantes de Eurorregión, con más de dos Estados miembros implicados. La Gran Región no solo es grande en extensión, sino también en diversidad y experiencia.

En relación con el debate sobre el nuevo instrumento legal, tengo que acordarme de los debates que hemos tenido con las euroregiones alemanas, que fueron las pioneras en cooperación transfronteriza, y cuya fórmula ha sido modélica en la cooperación transfronteriza (CTF) europea del último medio siglo. De hecho, la euroregión en la que tenemos la sede de nuestra asociación cumple este año su cincuenta aniversario, o sea, en 1958 se constituyó ya una euroregión entre Alemania y Holanda, muy poco después de finalizar la Segunda Guerra Mundial. Entonces no se constituyó tanto, como se hace ahora, para intentar fomentar el desarrollo entre las regiones fronterizas, que son regiones periféricas alejadas de los centros de decisión, etc., sino que sobre todo se constituyó para alejar viejas historias y trabajar en un nuevo modelo de relaciones entre europeos, impulsada en aquel momento enormemente por el Presidente Adenauer, entre otros padres de Europa. Pioneros de la CTF europea como Alfred Mozer o Viktor von Malchus pudieron ensayar modelos, estructuras y, finalmente, políticas que hilvanaron las fronteras alemanas con Holanda, Francia, Luxemburgo, Suiza, Austria y Dinamarca en un primer momento, para luego seguir haciéndolo consigo mismos, con Polonia y con la República Checa. El primer estímulo tuvo mucho que ver con la necesidad de demostrarse alemanes y holandeses, entre ellos y a todos los demás, que era posible construir después de tanta destrucción.

En perfecta sintonía con la incipiente apuesta de los Estados europeos por iniciar un proceso de integración supranacional, la acción transfronteriza generaba una dinámica interesantísima que seguramente ha influido en la forma en que entendemos (o creemos entender) la Unión Europea. La CTF también ha intervenido en la forma cómo se han producido las transiciones democráticas de los países de Europa Central y Oriental. Otros países de África o de América Latina observan con mucho interés a Europa en lo macro, en cuanto a los éxitos conseguidos en el proceso de integración política, social y económica, pero también en lo pequeño. De hecho, desde la ARFE estamos colaborando con algunos procesos de integración fronteriza o territorial: con más intensidad en Centroamérica, pero también en Sudamérica, y se han iniciado contactos con la Unión Africana, la Comisión Europea y otros actores internacionales para promover la CTF en África.

En cuanto al instrumento de cooperación territorial, debo compartir con ustedes que, según me han explicado los veteranos de la ARFE, ésta fue la primera entidad que propuso, a principios de los setenta, la necesidad de disponer de un instrumento europeo de Derecho Público para la CTF. Entonces se trabajaba mucho con el Consejo de Europa para abrir una vía institucional que permitiera este tipo de cooperación en el que muchas fronteras legales, administrativas, e incluso psicológicas tenían que ser eliminadas.

Así, en 1980 se alumbró el Convenio Marco de Madrid[1]. Este Convenio Marco ha sido muy positivo para la CTF en Europa, pero está resultando muy difícil de actualizar. De hecho, actualmente se está debatiendo su Tercer Protocolo Adicional, y la discusión lleva ya varios años. Mientras tanto, la Unión Europea ha debatido, tramitado y aprobado la regulación sobre las AECT. Este enorme paso adelante en la UE es posible que haya generado alguna distorsión en el proceso de actualización del Convenio Marco de Madrid en el seno del Consejo de Europa.

Dado su mayor ámbito (47 Estados miembros) que el de la Unión (27 Estados), permite que muchas democracias en proceso de consolidación puedan interactuar y tomar decisiones conjuntas. De hecho, actualmente, la parte más activa del Consejo de Europa son todos esos veinte países que están más al este de la UE. Si nos ponemos en su lugar podemos entender que para ellos la Convención Marco es muy importante, aunque muchos dentro de la UE la consideren una antigualla. Con las AECT, el viejo y buen Convenio de Madrid puede que ya nos quede un poco pequeño para hacer esta cooperación transfronteriza de tercera generación en la UE. Sin embargo, a Ucrania y Rusia, donde cada vez hay más CTF, o incluso a los países del Cáucaso (como la prometedora CTF entre Georgia y Armenia) y, en especial, en sus relaciones con su vecino gigante del norte, les viene estupendamente.

Un ejemplo de la actitud que ha generado el Convenio Marco de Madrid en estos países es la promoción que está haciendo el propio Gobierno de la Federación Rusa para constituir euroregiones en sus fronteras, entre otras cosas, porque saben que o las promueven o se las promoverán, con lo cual se ha puesto también de moda la CTF más allá de las fronteras de la UE.

Otro asunto de enorme interés para las regiones fronterizas europeas, ¿para qué negarlo?, es el hecho de que en los últimos años se haya producido un incremento importante de los fondos que la Unión Europea destina a la CTF. Como bien ha explicado anteriormente el profesor Garau la cooperación territorial, Interreg, antes

1 Convenio Marco Europeo para la Cooperación Transfronteriza entre Administraciones y Comunidades Territoriales, Consejo de Europa, Madrid, 25 de mayo de 1980

era sólo un pequeño Programa y ahora es una Iniciativa de la Unión. Además, dentro de esa iniciativa que incluye las tres vertientes de cooperación transfronteriza, transnacional e interregional, la CTF supone actualmente más de tres cuartas partes de los recursos. Todo parece indicar que, en futuros periodos de programación, dado que todo el mundo —especialmente la Comisión Europea— está bastante satisfecho con los resultados alcanzados en el marco de estos fondos, evaluaciones sistemáticas de Interreg IIIA así lo avalan, debe producirse un incremento sustancial de los mismos.

Pero da también la impresión de que se han creado muchas estructuras transfronterizas en Europa. A nosotros nos parece estupendo, pero hay quien ha afirmado que hay demasiadas estructuras. La proliferación se produjo sin duda alguna por esa voluntad de integración a través de la frontera con el fin de eliminar obstáculos atávicos, barreras culturales, etc. Actualmente, dada la proliferación de "euroestructuras" a través de las fronteras, y los que problemas que surgen para mantenerlas una vez que ha finalizado el proyecto o proyectos que las sustentaba, surge la duda de hasta qué punto en algunos lugares se ha creado estas estructuras para poder desarrollar una serie de proyectos, o simplemente para captar fondos. Sin embargo, un estudio atento de ejemplos como el de las eurorregiones húngaras, con sus vecinos austríacos, eslovacos, ucranianos, rumanos, servios, croatas y eslovenos, puede darnos alguna pista más acertada. Pequeñas eurorregiones que se desenvolvieron con soltura durante el periodo de ejecución de proyectos resueltos con éxito, se enfrentan a una búsqueda de recursos para mantener mínimas estructuras. En algunos casos, hay Estados que han apostado claramente por sostener estas estructuras (caso de Eslovenia o de Eslovaquia), pero en otros esto no ocurre así, y se han tenido que desarrollar nuevas propuestas, como la de constituir una Federación de Eurorregiones Centroeuropeas.

Las primeras eurorregiones se constituyeron a lo largo del Rin, y fueron consolidándose durante los años sesenta y setenta. Más adelante se fueron creando también en el norte de Europa y, a raiz de la adhesión a las Comunidades Europeas de nuevos Estados miembros como fue el caso de España y Portugal en los años ochenta, también se crean estructuras similares en el Sur de Europa.

Aquí entraríamos en otra vertiente del asunto. En Alemania se han creado euroregiones en las que los participantes no son los *Länder*, no son las regiones propiamente dichas, sino una parte de las regiones que está más cerca de la frontera. En el caso, por ejemplo, de Holanda, las provincias sí que participan en la CTF, pero también allí las eurorregiones se componen de agrupaciones de municipios. De hecho, incluso las propias regulaciones europeas entienden que los proyectos de cooperación transfronteriza se deben desarrollar dentro de un marco geográfico delimitado. Como

les gusta mucho fijar limitaciones cuantitativas, establecen una limitación de unos 50 kilómetros a ambos lados de la frontera (lo que, en el caso de España, a veces ni siquiera llegaría a ser una provincia entera).

Las Eurorregiones serían, entonces, unas estructuras que, sin crear un nivel administrativo nuevo, sí han sido capaces de producir elementos de contacto permanente en muchos aspectos de la vida a través de la frontera, puesto se trataba de una necesidad que partía de la propia ciudadanía, y éste, quizás, ha sido probablemente el mayor de sus éxitos.

Les recordaba antes el debate alemán sobre las AECT, porque allí se preguntan: ¿y cómo podemos nosotros hacer una AECT para nuestra euroregión? Bueno, pues probablemente no sea necesario, ya que no es obligatorio constituir una de estas agrupaciones para poder hacer cooperación territorial. En algunos lugares, el desarrollo permanente de sus actividades por parte de la euroregión les ha hecho un componente más del paisaje político administrativo y social, que quizás es lo más importante, y no solo gestionan fondos europeos y su cofinanciación local, sino también fondos genuinamente domésticos. Muchas de las infraestructuras o de los programas que desarrollan los gobiernos en las fronteras, de forma natural, tanto a nivel central como regional, parten de consultas con las estructuras euroregionales, ya que allí tienen el pulso de la frontera. El elemento de integración a través de la frontera, muy difícil de llevar a cabo por parte de los gobiernos centrales, tiene un ingrediente fundamental que se ha consolidado en el sistema.

Así, en muchos lugares, llevan varias generaciones haciendo CTF fundamentalmente porque han tenido muy presente la consideración de que las fronteras en Europa, las cicatrices de nuestra historia, han pasado a ser los laboratorios de la integración europea. Y los propios ciudadanos que viven en las fronteras se etán conviertiendo en agentes del europeísmo más entusiasta. Un dato curioso es que en los procesos electorales al Parlamento Europeo, donde la participación generalmente es muy baja, se produce un incremento de la participación en las zonas fronterizas (en comparación con las medias nacionales).

Respecto a nuestra Asociación, quisiera exponerles que la mayor parte de nuestros socios son euroregiones, pero no todas. En el caso de España, por ejemplo, los socios son las regiones fronterizas, las Comunidades Autónomas. Lo mismo ocurre con Francia, Italia o Portugal. Sin embargo, en el caso de Alemania y la mayor parte de Centroeuropa, son las euroregiones. Euroregión se considera un nombre, un territorio, pero también una misión. De ahí una primera diferencia, hay cooperación transfronteriza entre regiones, entre municipios o mancomunidades, y entre ambas categorías, actuando conjuntamente a través de la frontera.

La primera eurorregión que se creó se denominó EUREGIO, tal cual, y está entre Gronau (Alemania) y Enschede (Holanda). A continuación, la Regio Basiliensis (Suiza) formó TriRhena, con socios franceses y alemanes. Más tarde, a lo largo del Rin, se fueron desarrollando eurorregiones entre zonas con perfiles y problemas muy similares, con economías monoestructurales que necesitaban buscar soluciones a los problemas de sus ciudadanos, en un ambiente en el que las propias sociedades y la actividad empresarial todavía estaban reconstruyéndose.

Y así sucesivamente se fueron construyendo estructuras transfronterizas hasta superar la centena. Rondando todas ellas, regiones fronterizas y transfronterizas, las doscientas estructuras en Europa. Quisiera exponer que aunque no todas las regiones fronterizas europeas están en la ARFE, nosotros intentamos representar los derechos de todas ellas ante las instituciones europeas, ante los Estados y ante quien corresponda, porque así lo dicen nuestros estatutos. La Asociación se creó en 1971 en el castillo de Anholt, cerca de Münster, en Westfalia, con unos diez miembros, que fueron creciendo hasta el centenar actualmente.

Ahora damos un paso más, con las AECT, de las que hay tres ya funcionando efectivamente, pero debe haber como diez o doce iniciativas en distinto grado de madurez, pero a punto de eclosionar. Me gustaría mencionar aquí una que resulta muy interesante y cuyo proceso hemos acompañado pues tiene multitud de elementos muy estimulantes.

Nuestra Asociación intenta buscar elementos comunes para la CTF en lugares donde hay mucha voluntad de cooperar pero también una gran asimetría política, administrativa o social. Generalmente, el ejemplo de asimetría que se suele poner es el de España y Francia, pues en el Estado francés la mayor parte de las competencias que afectan a la vida cotidiana de los ciudadanos están en Paris, las tiene el Estado francés, y en el español estas mismas competencias las tienen las comunidades autónomas. Sin embargo, es en la frontera entre estos dos Estados donde se está desarrollando una operación de CTF singular. El hospital de la Cerdanya, en Puigcerdà, va a ser transfronterizo puro, no va a ser ni catalán ni español ni francés, sino transfronterizo. Aquí se han conjurado el Estado francés y la Generalitat de Cataluña, con el visto bueno y la firma correspondiente del Estado español. Es, desde luego un magnífico ejemplo que todo lo que aún se puede hacer. Además, adoptará el formato de una AECT, en una experiencia que va a permitir explicar de forma mucho más clara a los ciudadanos las posibilidades la CTF y de las AECT.

La primera AECT que se ha creado, en Lille-Tournai, probablemente va a tener efectos históricos en el territorio, pero tenemos la obligación de buscar los elementos cotidianos, los que van a afectar a los ciudadanos cada día: que van a poder utilizar

una única línea de autobús, que el plano que ven para ir a trabajar ya incluye la otra parte de la frontera (y es bilingüe); que un joven que quiera estudiar al otro lado tenga esta información en su propia universidad, o que sus universidades hayan establecido una suerte de distrito único. Pero si pretendemos explicarle todo este entramado de una eurometrópolis sin mencionar los aspectos prácticos, cotidianos, que pretenden facilitarse, el ciudadano puede que no termine de entenderlo del todo. Sin embargo, si le decimos que va a tener un hospital que da servicio a ambos lados de la frontera, que ya no va a tener que hacer cien kilómetros para ir a su hospital porque no podía ir al del vecino, que estaba más cerca pero el sistema no lo permitía, entonces va a entenderlo con mucha más facilidad.

Ejemplos como este hay muchos más, a distintos niveles, que han sido resueltos en muchos casos por la voluntad de los actores a través de la frontera. Pero ahora ya disponemos con las AECT de un instrumento de Derecho Público que es válido para todo el territorio de la UE. Esta es la novedad y por eso hay mucha gente esperando poder utilizarlo como agua de mayo. Y es que estamos hablando de cosas muy concretas que, para un ciudadano del centro de un país, de la capital, puede que no tengan mucho interés, pero para los que viven en las fronteras sí que lo tiene.

Incluso llega uno a emocionarse con alguno de los proyectos que se desarrollan, en especial si se mira un poco la historia de cómo se funcionaba hace sesenta o setenta años, por no irnos mucho más lejos. Cuando visitamos el núcleo duro de la CTF, que es esa cuenca del Rin con tantas eurorregiones, en todas ellas encontramos siempre algún elemento que sigue impresionando. En especial el hecho que hayan conseguido que el ciudadano sea partícipe de la Euroregión, que la gente acuda de forma natural a las oficinas de las euroregiones simplemente a consultar si puede trabajar en el otro lado, si debe vivir aquí o debe trabajar allí, dónde tiene que pagar su pensión, dónde tiene que pagar sus impuestos y este tipo de asuntos. Incluso hay plataformas en las que los ciudadanos o sus asociaciones pueden interactuar de forma permanente con sus homólogos del otro lado o en plataformas mayores en las cuales, de forma multidisciplinar, se reúnen periódicamente para buscar soluciones al efecto frontera, que sigue siendo una realidad en Europa.

Este efecto frontera quizás se note cada vez menos en la Península Ibérica, pero no cabe duda de que sí debe notarse en los Pirineos, por razones obvias y geográficas. Pero lo que sigue siendo todavía un obstáculo para el desarrollo en algunas fronteras europeas, ha sido reconvertido en oportunidades en otras. Así, podemos observar fronteras que acogen los territorios más pobres del continente, y otras en las que se han constituido auténticos polos de desarrollo de ultimísima tecnología. Un ejemplo de esto último sería el Biovalle, el valle de la Biotecnologías que se ha creado entre Alsacia

(Francia), Basilea (Suiza) y Freiburg (Alemania). Han dado lugar a un emporio en esa zona de industrias punteras, que se han creado precisamente en virtud de los acuerdos a través de la frontera. Y no hemos de olvidar que aquí no estamos hablando únicamente de una frontera interna de la UE, sino que también es una frontera exterior, eso sí, con la Confederación Helvética. Disponen, asimismo, de un Aeropuerto Trinacional, con accesos diferentes a la UE y a Suiza, con el consiguiente ahorro, mejores condiciones y coordinación de medidas para el desarrollo de toda la zona.

El fortalecimiento de la cooperación transfronteriza en toda Europa ha permitido aprovechar sinergias que operaban de forma desordenada en las fronteras, y que han siendo superadas gracias a impulsos sólidos que han generado una conciencia transfronteriza entre los ciudadanos y las fuerzas que interactúan en la frontera. Los resultados ya son evidentes en términos de la mayor conciencia de pertenencia a una misma comunidad, y la creciente colaboración transfronteriza en distintos campos.

Un mayor conocimiento de nuestra propia realidad, fruto de la observación ordenada de los fenómenos fronterizos, y la comparación con hechos similares en otras regiones, ha convertido en cotidianas las acciones transfronterizas en unos espacios que nunca habían sido tan permeables. No podemos perder el trabajo realizado. Según nos aproximamos a una mayor Cohesión, los Estados tienen que seguir prestando una atención especial a las regiones fronterizas, al medio rural, a las zonas más periféricas, en un marco ordenado de ordenación del territorio europeo.

Intervenció de Norbert Geisen

President del Comitè Econòmic i Social de la Gran Regió

Mesdames, Messieurs, excusez-moi, je viens du Grand-Duché du Luxembourg, où l'on parle le luxembourgeois, l'allemand, l'anglais et le français, mais malheureusement pas l'espagnol, c'est pour cela que je vais m'exprimer en français.

C'est très volontiers que j'ai répondu à votre invitation à venir présenter aujourd'hui la coopération transfrontalière dans la Grande Région, et tout particulièrement les activités du Comité Économique et Social de la Grande Région que je préside depuis le mois de février de cette année.

Je suis d'autant plus heureux d'être parmi vous aujourd'hui car, en Grande Région, la coopération pratiquée ici dans l'Eurorégion Pyrénées-Méditerranée, est

considérée comme exemplaire, comme un modèle. C'est ce que j'entends aussi parfois dire de la coopération chez nous, dans la Grande Région. Mais quand je me déplace dans d'autres pays et que j'entends vanter les mérites de notre Grande Région, je me pose souvent la question s'il s'agit vraiment de la région où j'habite, de cette région transfrontalière qui se voit, encoreconfrontée dans son quotidien transfrontalier à un certain nombre de problèmes. Oui, nous avons beaucoup réalisé au courant de ces dernières années, mais le chantier reste ouvert. Je ne sais pas si ce constat vous semble familier, maisj'imagine que dans votre région vous travaillez également sur des grands chantiers. Et la tenue de ces deuxièmes journées de l'Eurorégion, par les thèmes traités et la qualité de ses intervenants, montre bien toute la place qu'occupent les Eurorégions aujourd'hui, notamment en tant que « laboratoire » et modèle pour l'Europe. Et on se dit souvent que ces problèmes seraient encore plus vite résolus si nous pouvions nous mettre d'accord seulement entre nous,au niveau régional, sans devoir faire le pèlerinage à Paris, Bruxelles ou Berlin, et je dois vous avouer que c'est là tout l'avantage d'être un État souverain. C'est, en effet, un élément qui nous sert à tous dans la Grande Région car les chemins à Paris, Bruxelles et Berlin sont par conséquent nettement plus courts.

Quelque soit l'angle sous lequel on aborde la Grande Région, deux thèmes majeurs me semblent importants afin de mieux saisir la coopération transfrontalière et les défis à relever dans cette région, notamment du point de vue de notre Comité Économique et Social. Dans une première partie, permettez-moi de vous faire un bref historique et une esquisse du dispositif institutionnel de la Grande Région, puis, comme c'est de mon domaine, je vais consacrer une grande partie de mon exposé aux aspects sociaux et économiques de cette région. À cet égard, je souhaite notamment vous apporter quelques éléments sur la dynamique économique, le marché de l'emploi et la recherche et la formation.

La coopération transfrontalière au niveau de la Grande Région est très variée, multifacette et complexe. Ceci commence déjà par son nom. On parle communément de « SaarLorLux » pour désigner la Grande Région. Ce terme ne convient pas vraiment à nos partenaires belges et rhénans-palatins et ça se comprend. Il y a quelques années, on a essayé de trouver un nom accrocheur dans le cadre d'un concours, qui n'a pourtant pas été couronné par le succès et le résultat n'a pas été satisfaisant. C'est pourquoi nous estimons que les contenus de la coopération sont bien plus importants que son nom.

La coopération interrégionale qui lie, au cœur historique de l'Union européenne, la Sarre, la Lorraine, le Luxembourg, la Wallonie belge, la Communauté germanophone de Belgique et la Rhénanie-Palatinat n'est pas la simple addition de leurs habitants

(11,3 millions) et de leurs superficies (65.400 km²) ou de leurs contributions du PIB commun qui est nettement inférieur à celui de votre Eurorégion.

La Grande Région est caractérisée par de fortes disparités régionales, culturelles, linguistiques et économiques. Un passé industriel commun et une forte interdépendance économique qui se concentre notamment autour des agglomérations : Nancy, Metz, Trèves, Saarbrücken, Kaiserslautern, Mayence et le grand centre économique qu'est le Grand-Duché de Luxembourg qui accueille tous les jours 140.000 frontaliers qui s'y rendent pour y travailler.

En ce qui concerne les bases juridiques et institutionnelles de la Grande Région tout a commencé par un accord intergouvernemental entre l'Allemagne, la France et le Luxembourg en 1980. Depuis 1995, se tiennent des Sommets de la Grande Région entre les Exécutifs de Luxembourg, de la Sarre, la Rhénanie-Palatinat, la Lorraine, la Wallonie et la Communauté française et germanophone de Belgique. En 1997, le Conseil Économique et Social Grande Région a été constitué en tant qu'organe consultatif du Sommet des Exécutifs de la Grande Région. La Grande Région est d'ailleurs en Europe la seule région frontalière disposant d'un comité économique et social transfrontalier. Dans le cadre des mandats qui lui ont été confiés par le Sommet et de son droit d'autosaisine, le CESGR a adressé de nombreuses recommandations aux Exécutifs de la Grande Région sur différentes questions, telles que la suppression des obstacles administratifs, le transport, le clustering, l'emploi, le bilinguisme, les TIC, etc. Le Conseil Économique et Social de la Grande Région participe ainsi activement au développement de notre espace frontalier et c'est à son initiative qu'a été créé l'Observatoire Interrégional du marché de l'Emploi ainsi que le réseau des médiateurs de la Grande Région.

Cette coopération institutionnelle est complétée par un Conseil parlementaire interrégional, ainsi que par divers réseaux significatifs, les chambres des métiers et chambres de commerce. Bien entendu les projets Interreg jouent également un rôle très important pour notre coopération. Bientôt un Groupement européen de coopération territoriale sera créé qui exercera les activités de l'Autorité de gestion du nouveau programme Grande Région.

Un élément phare de la coopération entre les six régions composantes est le développement de la situation socio-économique de cet espace. Si on veut dresser le portrait socio-économique de la Grande Région en quelques traits susceptibles d'influencer le marché de l'emploi à moyen terme, il faut d'abord constater l'impact de la situation démographique (le vieillissement et la faible natalité) sur les indicateurs d'emploi y est plus « interpellant » que pour l'ensemble de l'espace européen. Cette situation risque de provoquer, à terme, un nombre d'inactifs égal au nombre d'actifs et,

donc, de graves pénuries de main-d'œuvre dans notre région. En outre, si l'attractivité du pôle luxembourgeois a permis de réduire les tensions sur certains marchés de l'emploi locaux, elle a eu aussi un impact sur la mobilité et les qualifications demandées aux travailleurs frontaliers, ainsi que sur la fuite des cerveaux qui peut rendre encore plus vulnérables les sous-régions en déclin. L'emploi frontalier ne cesse donc d'augmenter, plus de 177.000 personnes dans la Grande Région franchissent la frontière pour se rendre de leur domicile sur leur lieu de travail dans une région voisine. Seule la Suisse attire encore plus de frontaliers. Or, la Grande Région, au niveau de l'Union européenne, est la région avec le taux le plus important de mobilité transfrontalière. La croissance de l'emploi au Luxembourg est toujours le moteur de la demande de travailleurs frontaliers. Aujourd'hui, environ 72% des frontaliers dans la Grande Région se rendent au Luxembourg pour y travailler. Ces quelques cent quarante mille travailleurs frontaliers représentent 42,6% des salariés au Luxembourg. Le nombre des frontaliers en direction du Grand-Duché a ainsi presque doublé lors des dix dernières années.

Cette augmentation va de pair avec un problème de transport, car plus de 93% des frontaliers prennent leur propre voiture. Par conséquent, les embouteillages que l'on peut observer tous les jours au Luxembourg sont interminables. On ne pourra réduire les transports individuels que si les transports en commun constituent une option attrayante et fonctionnelle au-delà des frontières. Le groupe de travail ‚Transports' du Comité Économique et Social de la Grande Région a fortement œuvré en ce sens et développé de nombreux projets pour une amélioration des transports en commun dans la Grande Région. Ces projets devraient, à long terme, aboutir à une communauté transfrontalière des transports en commun.

Au regard des interactions décrites entre l'évolution démographique et le développement économique, on peut se demander quels sont les secteurs et les branches qui détermineront à l'avenir l'offre d'emplois dans la Grande Région.

Le déclin des secteurs de production traditionnels a pu être compensé en majeure partie par de nouveaux emplois dans des secteurs économiques en pleine expansion. Les principaux moteurs du renouvellement structurel sont les branches prometteuses de l'industrie manufacturière et les prestataires de services modernes. L'artisanat joue également un très grand rôle au sein de la Grande Région. Le tissu industriel de la Grande Région se caractérise par un indice de spécialisation élevé dans le secteur de la chimie, mais surtout dans celui de la construction automobile et de ses sous-traitants. Par ailleurs, le secteur industriel présente de grandes potentialités dans la construction mécanique, l'électrotechnique, l'industrie agroalimentaire, le génie médical ou la technologie environnementale.

La recherche et la formation sont des moteurs importants pour la création de sites compétitifs au niveau international. Avec plus de 100 établissements d'enseignement supérieur et d'institutions scientifiques, la Grande Région dispose d'un environnement de formation différencié. Les enjeux en matière de formation ne sont pas à négliger. Cette constatation est valable pour l'ensemble de l'espace européen, mais elle représente un défi spécifique à la Grande Région, qui se caractérise par un espace d'interdépendance très important, dans un contexte de cultures, de langues et de systèmes de formation particulièrement diversifié. Malgré les efforts au niveau européen, nous sommes toujours confrontés à des difficultés quant à la reconnaissance de certaines qualifications professionnelles.

Je pourrais encore vous citer de nombreux domaines de coopération sur lesquels nous travaillons, comme par exemple, le secteur de la santé, secteur où notre regard se dirige souvent avec beaucoup d'admiration vers votre régionet notamment vers le projet d'hôpital transfrontalier de la Cerdagne, à mon sens, un projet très pertinent et réussi.

Mais je m'arrêterai là, pour respecter ma promesse de ne pas être trop long et je terminerai ce bref tour d'horizon, certes trop sommaire, en revenant à la thématique de cette conférence, à savoir les Eurorégions. Il m'importe de souligner que malgré les différences géographiques, économiques et juridiques entre nos deux Eurorégions, une chose nous est bien commune : notre préoccupation principale est de résoudre les problèmes quotidiens des personnes et des entreprises des deux côtés des frontières. C'est de cette façon que nous arriverons à faire en sorte que les citoyens deviennent des Européens convaincus. L'objectif est de faire en sorte que la proximité transfrontalière et la coopération au-delà des frontières deviennent un atout pour les citoyens de cet espace. Ceci concerne aussi bien le monde du travail que la vie privée de nos citoyens. Dans nos deux Eurorégions, nous avons déjà atteint beaucoup d'objectifs par le passé et nous avons pu démontrer que nous nous trouvons sur la bonne voie. Maiscela ne veut pas dire que nous devons considérer la coopération et la vie en commun avec les voisins comme une évidence. Il faut la soigner au quotidien cette coopération.

Je vous remercie de votre attention.

Intervencions durant el debat posterior

Des del públic es demana al president del Comitè Econòmic i social de la Gran Regió si pot explicar amb exemples concrets la seva relació amb les elegits polítcs de les assemblees i, igualment, com es tenen en compte les propostes presentades pel Comitè Econòmic i Social de la Gran Regió per part de les colectivitats o, en el seu cas, per l'Estat, per Europa. La resposta fa referència a l'existència d'estructures de cooperació a tres nivells: en primer lloc, el nivell governamental (Cimera de la Gran Regió), amb una presidència rotativa cada 18 mesos, un sistema de rotació com el de la Presidència de la Unió Europea; en segon lloc, el nivell parlamentari (Consell Parlamentari Interregional, CPI) de la Gran Regió. I, en tercer lloc, el Comitè Econòmic i Social de la Gran Regió, que agrupa organitzacions patronals i sindicals, a més dels representants de les administracions públiques, que presenten les seves resolucions a la cimera. Aquest espai ha crescut i s'ha extès a un espai que va des de Mayence fins a Charleroi, però el nucli segeuiz essent el Gran Ducat de Luxemburg, que en relació amb els altres components de la Gran Regió té l'avantatge de ser un estat sobirà, en què els camins per arribar a la resta d'entitats competents dels països veïns, entitats que no estiguin en el nivell regional.

Altres qüestións plantejades durant el debat d'aquesta sessió són:

- El dret aplicable a l'Euroregió i necessitat d'establiment d'una seu de l'AECT per a determinar-ho. Possibilitat d'establir seus itinerants.

- Rellevància de l'obtenció de personalitat jurídica per part de l'Euroregió.

- Possibilitat de sol·licitud de fons FEDER i fons de cohesió per part de l'Eurorgió; vinculació amb el fet que el reglament sobre AECT és posterior a la creació de l'Euroregió.

TERCERA SESSIÓ

Les TIC i la promoció de nous productes i de noves empreses turístiques

Llorenç Huguet Rotger

Moderador i president del CES de les Illes Balears

Molt bon dia. El que es vol explorar en aquesta sessió és la qüestió de l'R+D+I i la formació en el camp del turisme, i també està prenent certa força la qüestió dels productes culturals com a elements innovadors dins el turisme. Començarem per la intervenció del Sr. Pere Antoni Oliver Reus, que és director general de Recerca, Desenvolupament Tecnològic i Innovació del Govern de les Illes Balears. Quan vulgui, té la paraula.

Intervenció de Pere Antoni Oliver Reus

Director general de Recerca, Desenvolupament Tecnològic i Innovació del Govern de les Illes Balears

Dues consideracions d'entrada: la primera, per dir que d'allò que parlaré és d'innovació tecnològica. No és de problemàtica turística ni tan sols de gestió turística del que parlaré, parlaré d'innovació en el sector turístic, de la innovació tecnològica que es pot incorporar al sector turístic, de maneres d'articular la incorporació de coneixement al negoci turístic per aconseguir millorar la seva productivitat per ser més competitius i per, al cap i a la fi, assolir major èxit econòmic i benestar social. La segona consideració va orientada al fet que quan es parla del sector turístic, de vegades, hi ha la tendència a pensar solament en allotjament, en allotjaments, i pot ser també en transport però res

mes, i no és així. El sector turístic i els seus diversos àmbits susceptibles de incorporar innovacions tecnològiques van molt més enllà. Cal aplicar una concepció del sector turístic molt més àmplia, incorporant a aspectes sens dubte importants, a més de la gestió o els aspectes relacionats amb la promoció, altres com són els temes energètics o aspectes relacionats amb el medi ambient que és el principal recurs natural utilitzat pel turisme i també aspectes relacionats fins i tot amb el patrimoni cultural, amb l'alimentació, la salut i d'altres que afecten de manera important el món del turisme. Vull dir amb això que estic parlant del turisme en un sentit molt ampli, estic parlant d'una indústria de caràcter transversal de primer ordre que podríem anomenar de l'oci i la cultura.

Fetes aquestes dues consideracions de partida i per establir unes referències bàsiques, dir: que la nostra és una comunitat d'uns 5.000 quilòmetres quadrats de territori, aïllats, fragmentats i perifèrics. Perifèrics en relació amb la Unió Europea, és clar, encara que a unes distàncies, diguem-ne, molt manejables dels centres neuràlgics de la Unió. Som, a més, una comunitat amb moltíssima costa, uns 1.200 quilòmetres, no molt menys que tota la costa Mediterrània espanyola i bastant més que la costa Mediterrània francesa. Una notícia de premsa de fa uns dies informava que acumulem, a les nostres Illes, el 12% de tots els amarraments de la Mediterrània i, d'esser ver, això és moltíssim. La climatologia és suau, l'entorn de feina amable, les comunicacions son bones i els serveis de qualitat. Som un milió d'habitants, és a dir, aquesta comunitat autònoma té un milió de residents, independentment dels visitants que en major o menor quantitat arriben contínuament. El 80% dels residents són espanyols, 55% nascuts en aquestes Illes i un 25% a fora i la resta, un 20%, són estrangers, la meitat ciutadans de la UE 25 i la resta d'altres països, entre d'ells molts de Sudamericà i de l'Àfrica, sobre tot del Magreb. Tenim un PIB de vint-i-cinc mil milions dels que el 80% correspon al sector serveis, al qual també correspon el 75% de l'ocupació. Unes noranta mil empreses, en la seva majoria sector serveis. Una gran part són empreses petites, de menys de deu treballadors, i només un 2,7% són empreses de mitja-alta tecnologia, les quals generen nomes un 3,2% de la ocupació. Cinquanta anys o més de desenvolupament d'un sector turístic que és avui en dia una indústria de primer ordre. Dins el sector serveis, aquesta indústria turística és la mes important. Par altra banda, alguns aspectes negatius dels quals no ens en podem oblidar: 70% de l'ocupació és en activitats intensives amb mà d'obra no qualificada que configura un capital humà poc format, poc productiu, poc competitiu i a més poc procliu a assumir riscos i a innovar. A més, sembla que la nostra indústria principal està perdent competitivitat i productivitat i, sobretot, el perill de descapitalització dels actius ambientals base de la nostra indústria turística.

Des del punt de vista del Pla de Ciència, Tecnologia i Innovació que a partir de l'any que ve i per al període 2009-2012 serà referència per al nostre Sistema d'Innovació, és obvi que hem de treballar a partir dels punts forts existents, concentrant els recursos en ells, en la nostra indústria turística com a referència principal. Fixeu-vos que l'Observatori Europeu de Clústers, d'Agrupacions de Empreses Innovadores, situa el clúster d'hoteleria i turisme de les Balears entre els més importants d'Europa, dels de major dimensió i alta especialització i focalització, un clúster molt potent.

Però la nostra indústria turística no es només la dels visitants, el turisme de destinació desenvolupat a partir dels anys cinquanta, la dels deu milions de visitants a l'any, quasi tots arribats a les nostres Illes amb avió, sinó també la de l'expansió que es produeix a partir dels anys vuitanta. Una expansió de empreses d'aquí a altres destins i que es produeix, probablement i sobretot, per falta d'espai per créixer a les Illes. Una gestió turística a altres destinacions que ha resultat en cinc grans cadenes hoteleres, més altres 15 implantades a uns 30 països amb uns 700 hotels, potser entorn d'un milió de llits. Una indústria que va anar generant solucions tecnològiques de caràcter divers, construcció, energia, software de gestió, etc. I així a partir dels voltants de l'any 2000, s'inicia una tercera onada de la nostra indústria turística. Solament les empreses que treballen en el camp de les TIC relacionades amb el turisme gestionen a dia d'avui uns 3 milions de places hoteleres a tot el món i moltes més a través de les planes web que han creat, uns 50 mil amarraments a clubs nàutics, 3 mil bars, 20 aeroports i unes 20 companyies àrees. Unes empreses agrupades en el clúster TurisTEC que ja se planteja dur les seves solucions a països a on no hi ha empreses turístiques d'aquí i que està encarant els reptes de la Innovació i la formació de manera planificada i molt seriosa. En resum, un sector turístic que ha sabut evolucionar d'una manera que promet molt de cara al futur.

El Govern, des de la Direcció General de Recerca i Innovació, conscient de la importància d'aquest sector, va iniciar tota una sèrie de projectes en el context de les convocatòries de la Comissió Europea, com són el Projecte RITTS - *Regional Innovation and Technology Transfer Strategies* o també del setè Programa Marc o projectes en l'àmbit de l'iniciativa *Regions of knowledge* de la CE. Un exemple és SAITUR, Suport Avançat a la Innovació en el Sector TURístic, del que han sortit productes com Avanthotel, que és un sistema de contractació directa de places hoteleres en destinació a través de Internet, que, en tota la seva modèstia, està donant bons resultats. També son resultat de SAITUR el *Palma City Break*, que és un sistema d'empaquetament dinàmic de serveis via Internet, el Projecte *Health Destination*, que pretén entrar dins el turisme de salut, la plana web Balearsnautic i altres, tots ells desenvolupats a través de la Fundació IBIT, que s'ha anat especialitzant en aquests tipus de projectes orientats al món del

turisme. Altres projectes en què s'està participant, com són SERBUL 2005-2008, en el què hi participen Bulgària, Balears i Grècia, orientat a impulsar la innovació en turisme a Bulgària, i NURMEDIT 2006-2008 per impulsar el sector serveis a la Mediterrània occidental, coordinat des de Balears amb la participació de Toscana, Provença, Alps Cote d'Azur, Creta, Lesbos i Andalusia. D'aquest projecte destaca el *Virtual Stock Market*, una plataforma *online* dirigida a facilitar i impulsar contactes de negoci i cooperació entre empreses de TIC Turisme. TOUREG 2006-2008 és un projecte orientat a la innovació en turisme, en el què participen, a més de Balears, que el coordina, Portugal, Grècia, Suècia, Romania i Bulgària, i ERNEST 2008-2011 en el que, coordinat per Toscana, participen Balears, Grècia, Sicília, Andalusia, Provença, Àustria, Hongria, Portugal, Reina Unit i Romania.

En relació amb la Universitat, dir que la Fundació Universitat-Empresa està treballant per tal d'obtenir una "fotografia" el més exacta possible, de l'activitat de recerca de la UIB relacionada amb el món del turisme. El resultat preliminar és que un mínim d'onze departaments estan fent feina en projectes relacionats amb el turisme: Biologia, Biologia Fonamental i Ciències de la Salut Ciències de la Terra, Ciències Històriques i Teoria de les Arts, Ciències Matemàtiques i Informàtica, Dret Privat, Dret Públic, Economia Aplicada, Economia de l'Empresa, Física i Química treballen en diversos àmbits com són: impactes, fidelització, competitivitat, marquéting, habilitats directives, drets del consumidor, comerç electrònic, sostenibilitat, depuració d'aigües, concentradors solars, conservació del patrimoni, realització audiovisual, qualitat de software, eines informàtiques, domòtica, nutrició i salut, química alimentària, seguretat informàtica, intel·ligència artificial, fisiologia del son, bactèries metabolitzants d'hidrocarburs, gestió turística i informàtica aplicada al Turisme entre d'altres. Tot un conjunt d'activitats de caràcter finalista que fa la universitat molt relacionades amb la industria turística.

En resum, ens trobem amb tres elements: un que prové de l'empresa turística i sectors afins, cadenes hoteleres, tour operadors, companyies aèries, etc., que han anat aglutinant-se entorn de clústers com és TurisTEC, que és un clúster d'empreses de TIC-Turisme. En el futur se podran agrupar amb altres sectors per constituir un gran clúster del turisme a Balears, un clúster d'empreses regionals que puguin actuar de manera conjunta cooperant per avançar de manera mes eficaç en aquells àmbits on l'individualisme i la competència no tenen sentit al mateix temps que competeixen com a empreses individualitzades en aquells àmbits en els quals el propi *savoir faire* marca la diferència. Actualment, a més de Turistec, ja existeix el clúster audiovisual i estan en fase de creació el nàutic o dels sectors marítims, el de la música a Eivissa, l'aeronàutic i el clúster balear del turisme que és la gran aposta en el moment actual.

El Govern articula tot el Sistema d'Innovació Tecnològica en el marc del Pla de ciència, Tecnologia i Innovació, visualitzant-ho en el Parc BIT (Parc Balear d'Innovació Tecnològica). Un parc tecnològic en el què, junt amb prop de 100 empreses de base tecnològica instal·lades, podem destacar la seva Unitat d'Innovació que impulsa la incubadora d'empreses de base tecnològica, el projecte de promotors tecnològics amb els seus diagnòstics i plans d'innovació per les empreses o els projectes tractors que pretenen visualitzar la importància de la incorporació d'innovacions tecnològiques. En el Parc trobam el Centre Tecnològic Fundació IBIT i un nou Centre Tecnològic orientat al sector turístic que s'està posant en marxa conjuntament amb Microsoft. A més s'estan posant en marxa un Centre d'Innovació i de Desenvolupament del Turisme CIDTUR i una nova Infraestructura Científica Tècnica Singular orientada a l'observació oceànica, sobretot del Mar Balear, ambdós en col·laboració amb el Govern de Espanya. Així mateix, alguns grups d'investigació de la Universitat duen a terme projectes al ParcBIT i algunes de les seves *spin-offs* també estan ubicades al propi Parc.

CIDTUR serà un centre de generació de coneixement, no un centre d'enginyeria, ni una consultoria o assessoria, no es tracta d'aplicar solucions, sinó que es tracta de generar coneixement científic i tecnològic de caràcter finalista i sempre en el context de la indústria turística. Cal tenir en compte, així mateix, com funciona la innovació en el món actual, ha de ser una innovació oberta, capaç de captar i emetre idees i coneixement. Cal exercir una vigilància general que ens permeti captar projectes que poden sorgir en qualsevol racó del món i portar-los aquí. Evidentment, perquè el sistema progressi cal incorporar un component important de finançament i també aconseguir que els nostres projectes i les solucions produïdes aquí se puguin obrir a l'exterior.

Un Sistema d'Innovació articulat entorn a un sector productiu potent, un clúster d'empreses de turisme amb idees clares, un Parc tecnològic amb la seva unitat d'innovació, la Universitat i la Fundació Universitat Empresa, el futur CIDTUR i també del seminari de innovació en turisme INTO. INTO és un seminari que fem cada any, aquest serà el cinquè, un seminari d'innovació en turisme que compta amb la participació de gent de tot el món i que cada vegada genera mes interès. L'any passat hi van participar més de 150 persones i es va consolidant.

Innovació i vigilància tecnològica. Hem d'aconseguir una forta participació en les convocatòries de projectes com és el setè Programa marc de la UE, hem d'aconseguir finançament per poder assolir la generació i captació d'idees que es puguin desenvolupar al mercat. Partint de la nostra R+D, però també comptant amb totes les externalitats, hauríem de donar forma a un sistema de innovació potent articulat entorn a la indústria turística. Solucions tecnològiques per frenar la

descapitalització ambiental, per afrontar el problema de l'estacionalitat diversificant l'oferta i millorant la qualitat. En relació amb la sostenibilitat, s'està treballant en un sistema d'indicadors que ens permeti planificar com hem d'utilitzar l'entorn de manera sostenible. Sostenibilitat, combatre l'estacionalització, guanyar qualitat, ser més productius... però no sols com a destí, també hem de generar coneixement de cara a una expansió exterior sostenible i responsable. Hem d'arribar a altres destins per fer negoci aportant solucions innovadores i competitives, aportant qualificació al capital humà local i mètodes de producció sostenibles i tot això també hem de saber empaquetar-ho per poder-ho vendre a qualsevol client que ho vulgui comprar. A la fi, anar construint una plataforma d'innovació oberta en turisme que consolidi les Illes Balears com una mena de punt de trobada, un *meeting point* mundial del turisme. Pensem que tenim tots els elements a les nostres mans per poder-ho fer i sols falta la nostra voluntat. Moltes gràcies.

Intervenció de Catalina Barceló Horrach

Directora del Servei d'Estudis i Publicacions de la Cambra de Comerç de Mallorca

Gràcies, bon dia. És un plaer ser aquí, moltes gràcies per convidar-nos. La meva intervenció se centrarà en un esquema de dos pilars, però analitzats des del punt de vista empresarial, ja que treballo a la Cambra de Comerç que representa al teixit empresarial. El primer, el per què considerem interessant haver creat una xarxa de cambres euroregionals amb dues regions franceses i dues espanyoles. I, el segon, es centrarà en analitzar un programa en el qual estem apostant en matèria turística i que està integrat en un projecte europeu, que ara veurem com funciona. Des d'un punt de vista empresarial, el marc ha canviat. Vivim en un món molt globalitzat, amb una concentració de poder d'empreses multinacionals que augmenten els nivells de competitivitat. A més, cada cop hi ha més concentració geogràfica i transformacions dins el mercat laboral. És a dir, existeix tota una sèrie d'incerteses que fan que en aquest mercat més ampli les nostres empreses hagin d'assumir riscos més grans i on consideren la globalització com a una amenaça. Malgrat això, hem d'entendre que això és una realitat i, per tant, les empreses s'han de moure, canviar i adaptar. Això significa que cal una nova mentalitat de gestió empresarial, que ja s'està duent a terme i que es pot realitzar mitjançant diferents instruments. N'he identificat alguns, com per exemple,

l'expansió i l'obertura de les relacions comercials. És a dir, que les nostres empreses surtin a fora; l'inversió en economies del coneixement, recerca i tecnologia i l'aposta pels grans projectes d'R+D+I; aconseguir més aliances i més fusions. En aquest cas, explicaré les fusions regionals d'empreses que es troben a l'Euroregió Pirineus-Mediterrània i com ha funcionat dins el projecte de les Cambres de Comerç. I, finalment, quines són les noves oportunitats i les noves vetes de mercat amb projectes d'alt valor afegit. *Innonautics* és el projecte que comentaré, ja que suposa un canvi per a les nostres empreses enmarcades dins aquest nou marc de globalització i de més competitivitat que fa necessari el canvi. Tal com comentava el Sr. Oliver, els clústers són una molt bona manera de fusionar-se i d'intercanviar *know-how*. L'Euroregió Pirineus-Mediterrània és un exemple des del punt de vista de les Cambres de Comerç. A les empreses, cada cop és més actual i habitual que aquestes vagin creant sinergies empresarials a través de les *joint ventures*, les UTE (unió temporal entre empreses), els consorcis o les euroregions empresarials. Es tracta de noves formes comercials i empresarials per guanyar quota de mercat i sortida a l'exterior, és a dir, són el contrapès de la globalització i del món empresarial centrífug. Es tracta de la recuperació de la integració regional, juntament amb un augment de la competitivitat empresarial local. Aquest és un esquema del que és l'Euroregió Pirineus-Meditarrània des del punt de vista de les Cambres de Comerç. Es tracta d'una xarxa de quaranta Cambres de Comerç de les dues regions franceses (Languedoc-Roussillon i Midi-Pyrinées), i dues espanyoles (Catalunya i Balears), en les quals hi ha representades unes dues-centes mil empreses. A on estem arribant? Estem arribant a una població conjunta que supera els 13,3 milions de persones. Això vol dir que aquesta població supera països com ara Holanda, Grècia o Bèlgica. El 3,5% de la població de la Unió Europea dels quinze resideix a l'Euroregió i, per pesos relatius, les Illes Balears és menor respecte a la resta de les regions que la integren (les dades han estat extretes d'una publicació del 2005 i, probablement, aquestes xifres canviarien avui dia). Tot i això, si les nostres empreses funcionen en una Euroregió, des del punt de vista comercial, s'aconsegueix assolir un mercat objectiu més gran... El mercat laboral, el comportament del mercat laboral de l'Euroregió, és el més dinàmic de la Unió Europea dels quinze, tenim una població ocupada del 3,1% que duplica la mitjana europea, la població aturada s'ha reduït un 11,4%, davant del 7,1% de la mitjana europea i la taxa d'activitat ha augmentat 3 punts des del 1996 fins arribar a assolir el 69,03% el 2001. S'ha reduït el diferencial de la taxa d'ocupació entre l'Euroregió i la Unió Europea dels quinze. El PIB de l'Euroregió genera entorn del 3,2% de la Unió Europa dels quinze. Això significa, per països, que Catalunya representa el 50% del PIB, mentre que les Illes Balears, entorn del 6,8%. Per taxes de creixement, Balears ha crescut a una mitjana d'un 5,2% de taxa anual acumulada des de l'any 1995 a 2001, i es constitueix com a la regió

més dinàmica. Per taxes de creixement, l'Euroregió creix, de mitjana, al 3,1% per sobre de la taxa europea, del 2,5%. Finalment, en el cas de la productivitat, com a variant clau de motor de riquesa sostenible a llarg termini, hi ha grans diferències entre les regions franceses i les espanyoles. La francesa es caracteritza perquè té una productivitat real més dinàmica que l'espanyola. Es a dir, el creixement del PIB es basa en el capital i no en taxes d'ocupació com es pot veure aquí. És a dir, que l'augment de productivitat o PIB creix amb un incremenent de la taxa d'ocupació d'un 0,04%, mentres que a Aragó la taxa és de 2,55%. O sigui que, en el cas espanyol, més aviat es basa en els increments del mercat laboral, i no tant en el capital. Tot i això, hem d'aprendre de les nostres regions veïnes franceses i, a nivell empresarial, resulta molt satisfactori i interessant poder fer intercanvis comercials amb aquestes empreses. Totes aquestes dades que expliquen com podem funcionar millor, dins les euroregions fan que els projectes que impulsem des de la Cambra de Comerç de Mallorca des de l'any 1996, quan es va firmar el primer acord, s'hagin fet realitat. Els àmbits de cooperació són molt semblants als àmbits del model polític de l'Euroregió. Cada una de les Cambres de Comerç lidera una àrea en què, per exemple, en el cas de Balears, és el turisme. Hem estat fent jornades turístiques d'intercanvi amb empresaris i, en matèria de comerç interior, hem fet visites a Tolosa, Montpellier i Barcelona per tal de veure quin és el model de gestió que estan utilitzant aquestes Cambres, i el resultat que tenen les nostres empreses després de treballar amb empreses franceses és realment interessant. Es tracta, per tant, des del punt de vista de la Cambra, d'ajudar les nostres empreses a fer front a aquest món més competitiu i més global. El segon projecte al qual em referia, i aquesta és la segona part de la presentació, és *Innonautics*. Es tracta d'un projecte europeu innovador i que considerem d'alt valor afegit turístic. Tal com ja ha explicat el Sr. Oliver, queda palès que en el sector turístic de Balears el pes i la importància que representa el nostre sector turístic és realment considerable. *Innonautics* és un portal europeu que s'emmarca en una xarxa de cambres insulars que aglutina les Cambres de Comerç d'illes de les regions espanyoles (per exemple, Canàries) i de França, Itàlia, Grècia, Malta i Xipre. En aquest cas, aquest portal nàutic està liderat per la Cambra de Comerç de Mallorca i, com a *partners*, té altres institucions del Govern de Balears, com ara el Govern, més un Observatori italià, dues Cambres de Comerç italianes i dues franceses, les gregues, les de Xipre i les de Malta. L'origen d'*Innonautics*, aquest portal es gesta des de la idea del portal local www.balearsnautic.com, però amb algunes particularitats, ja que es tracta d'un portal molt més ampli, integrat i gestionat per socis internacionals, que pretén oferir serveis amb un alt valor afegit i transferència de *know-how*. En primer lloc, explicaré el cas real de www.balearsnautic.com, que avui dia ja funciona i que, tots vostès, convido a visitar-lo per tal d'entendre el pas més enllà en aquest projecte d'*Innonautics*.

Organització de participants: la direcció general d'innovació de la conselleria d'Economia i la Cambra de Comerç Industrial i de Navegació de Mallorca, l'Associació Nàutica PIME, APEAM, ANADE i el Club Nàutic. Els principals objectius de la creació del www.balearsnautic.com són, principalment, l'expansió de la nostra indústria i la seva internacionalització, com també el de ser un generador de negocis per a professionals i usuaris i el de crear una comunitat real a fi que el portal funcioni per si sol i, finalment, també pretén ser una promoció i un aparador nàutic i turístic per a Balears. Aquesta és la portada, que no l'explicaré detalladament. Aquesta portada s'estructura en dos pilars: d'una banda, la indústria nàutica, el lloguer d'embarcacions i la venda, la reparació i el manteniment; i, de l'altra, els usuaris, els serveis i els esports nàutics. Al directori d'empreses, al llarg d'aquests anys, des de finals del 2004 fins ara, hem aconseguit que ja hi hagi més de tres-centes empreses del sector nàutic registrades en aquest portal de manera voluntària. Això representa entorn del 40% del sector, o sigui, tot un èxit. Per tant, hi ha una gran acceptació d'aquest portal com a instrument útil, la informació és fiable, actualitzada i de qualitat. Està actualitzada perquè ho fan les mateixes empreses. I, finalment, com a exemple, hi ha hagut més de 40.000 consultes des de finals del 2004 fins al gener del 2007. Aquí també tenim un exemple de quina és l'estructura i de les empreses que s'estan exposant. La fitxa d'empresa ens diu on està ubicada l'empresa, l'adreça, el codi postal, el mapa, les possibilitats de contacte, els telèfons, les activitats, etc. Formulari d'alta, això n'és un exemple. El buscador d'empreses és un instrument interessant perquè permet a l'usuari final, a través de tota una sèrie de preferències, triar l'empresa *charter* que s'adapti millor a les seves necessitats: tipus d'embarcació, eslora, on està ubicada l'empresa *charter*, etc. Directori de ports: aquí hi ha 63 ports esportius, això és el cent per cent del total amb informació completa i informació actual fiable, informació actualitzada... i aquestes fitxes s'han consultat més de 14.000 vegades fins al gener del 2007. I un altre pilar de www.balearsnautic.com són els esdeveniments, l'agenda, que s'actualitza diàriament o setmanalment i que permet conèixer quines són les activitats programades en el sector nàutic. N'hi ha una altra que no surt a la diapositiva però que és molt interessant per al funcionament de www.balearsnautic.com, que és la possibilitat de conèixer o de demanar pressupost a les empreses *online*; és una manera molt eficaç per tal que el consumidor final no s'hagi de desplaçar a les empreses i pugui demanar directament un pressupost per a una reparació o per passar uns dies amb el seu vaixell a un port determinat. Si tornem a l'estadística d'accés al portal, veiem que ha tingut un augment important des de finals del 2005 i aquesta tendència ha continuat. Hi ha hagut 180.000 visites amb una mitjana de 5.800 visites mensuals, això representa un augment o una variació del 20% respecte a l'any anterior. La idea d'Innonatics va sorgir a la Cambra a partir d'aquest portal i, com ja he

dit, és molt semblant a www.balearsnautic.com, que en constitueix la base. Volem que sigui una autèntica finestra europea oberta per a les pimes mediterrànies i volem comptar amb el suport de les altres cambres de comerç mediterrànies, les quals també pretenem que impulsin aquest projecte. Ha de ser una eina de màrqueting i de promoció internacional comuna, per tant, volem que fomenti el desenvolupament socioeconòmic i que generi ocupació dins el territori. Aquests objectius passen per reformar la capacitat d'innovació de les pimes a través de la cooperació empresarial, promoure l'oferta turística i millorar el desenvolupament tecnològic d'unes empreses amenaçades per una forta competitivitat internacional, a través de la cooperació i la transferència d'innovació i de l'intercanvi de coneixements. És a dir, a través d'aquesta cooperació i transferència d'innovació, amb aquest projecte, s'implementaran accions d'alt valor afegit en el sector nàutic, turístic i d'innovació. Quines són les quatre propostes concretes que es presenten amb *Innonautics*? La primera és que es vol convertir en la primera plataforma transnacional de gestió i de la innovació en el sector nàutic d'Europa. És cert que ja existeixen plataformes, però no amb el disseny de promoció turística i innovació del sector nàutic. La segona és que aquesta plataforma es coordina a través de portals a nivell local, és a dir, a través de portals semblants al de balears nàutic, que existeixen en altres cambres de comerç i regions mediterrànies. Es crearà aquesta plataforma única en una primera fase i, en la segona, hi haurà una reestructuració de cada un dels ens locals. I, a més a més, caldrà que hi hagi en aquesta proposta concreta d'*Innoautics* un pla de comunicació i màrqueting comú. És a dir que es realitzaran jornades i esdeveniments amb participació internacional i promoció a nivell europeu. La tercera proposta és la transferència del coneixement, és a dir que aquest portal ha de permetre un intercanvi permanent *online* relacionat amb el sector nàutic, en què ja hi havia transferència d'innovacions difoses per una regió, les quals poden ser interessants per a altres. I, finalment, es dissenyaran rutes històriques i culturals que estaran a disposició dels usuaris que puguin accedir a la plataforma i que completaran l'estratègia del projecte. Per acabar, un cop explicat que es desenvolupen projectes i eines a la Cambra de Comerç de Mallorca per afrontar amb èxit els reptes de la globalització, voldria comentar que a través d'aquests projectes s'hi vinculen altres Cambres, institucions, administracions i universitats dels àmbits relacionats amb la innovació, així com en els projectes euroregionals, els projectes d'expansió i de *lobby* a nivell europeu i mundial, com també els projectes d'alt valor afegit. Per tot això, animem les nostres empreses a posicionar-se al canvi de la globalització i a assumir noves quotes de mercat el més ràpid possible. Resto a la seva disposició per preguntes concretes sobre el projecte *Innonautics* o qualsevol altra qüestió puntual. Moltes gràcies per la seva atenció i pel temps dedicat.

Intervenció de Mariano Sacristán García

President de TurisTEC

Moltes gràcies a tots per la seva participació en aquestes jornades i gràcies al CES per haver-nos convidat a venir aquí a parlar d'aquest clúster. Intentaré explicar una miqueta amb els quinze minuts que tinc de temps l'anàlisi de l'entorn. El Sr. Oliver ja n'ha parlat una miqueta, però els voldria presentar més a fons què és TurisTEC i també presentar el nostre pla estratègic dels anys propers, tot allò que volem fer en els quatre àmbits que veuen aquí: recursos humans, R+D+I, màrqueting i expansió. Anàlisi de l'entorn: aquí hi ha una transparència que també ha explicat abans el Sr. Oliver i, com la majoria dels aquí presents ja saben, a les Illes Balears encara som els líders en destinació turística. Va començar a partir dels anys cinquanta, seixanta, setanta... i encara és líder, per tant, és una bona destinació. Balears com a producte turístic: és obvi que hi ha una sèrie de limitacions, no es pot créixer perquè som illes i per la mancança de territori i de medi. A partir dels anys vuitanta, més o menys, els empresaris de les Illes Balears van aprofitar una nova onada econòmica i van iniciar una nova manera de treballar: van sortir de Balears, van anar a altres regions d'Espanya i altres indrets del món per gestionar empreses turístiques. I van tenir un èxit evident. Palma, per exemple, és la primera capital europea amb relació al nombre de multinacionals turístiques: una part, moltes vegades, del turisme espanyol i d'altres regions està gestionat per empreses que estan aquí, a Balears. Aquesta és una diferència fonamental si ho comparem amb altres destinacions, les quals, tot i ser líders de destinació, no han passat per aquesta segona onada, per aquesta segona etapa, que és que els empresaris hagin gestionat empreses turístiques a altres destinacions, no solament hotels, sinó també agències, companyies aèries i altres. La majoria de negocis turístics es gestionen des d'aquí, des de les Balears, i això és una diferència fonamental si ho comparem amb altres destinacions. Cada onada d'aquestes dura uns 25 anys i ara tenim l'oportunitat, aquí a les Balears, de ser líders en tecnologia turística, basant-nos en la segona onada. La diferència amb altres destinacions que no tenen aquesta segona onada és que aquestes no podran passar a la tercera. Si, com en el cas de les Balears, no hi ha empresaris amb el *know-how*, amb la necessitat de tecnologia turística i també de posicionar, no només la destinació sinó també altres destinacions, si no es passa per aquesta segona etapa, aquesta segona onada, és difícil arribar a la tercera. Jo crec que aquí sí que tenim aquesta oportunitat: podem capitalitzar tot aquest *know-how* i també el podem vendre. Per promoure la destinació turística, no solament és important la tecnologia, sabem que la gent sol dir que és molt important tenir bona tecnologia, i ho és, evidentment,

ho hem vist a la presentació prèvia... Quan parlem de tecnologia, de desenvolupament i d'innovació, potser el turisme no hi té massa cosa a veure, però això no és així, s'han fet moltes coses i si les empreses no fossin innovadores no podrien sobreviure, si les nostres empreses no haguessin estat innovadores, no estarien gestionant empreses fora de les Balears. I s'ha fet innovació, des d'una cosa tan simple com el bufet. És molt obvi però va ser una innovació fantàstica en el seu moment, el bufet, l'autoservei als hotels, a la restauració, és un invent d'una cadena de les Illes Balears. Hi ha hagut molta innovació i ara pensem que podem arribar a aquesta tercera onada basant-nos en aquesta innovació tecnològica que es pot vendre a fora, es pot exportar i, per tant, no només serviria per donar suport als nostres usuaris de les Illes Balears, els nostres primers destinataris de tecnologia, sinó que també es pot exportar. Cada onada que veuen aquí dóna suport a l'anterior, no substitueix, és a dir la gestió de destinacions a fora, no ha substituït Balears com a destinació, jo crec que encara és una bona destinació, una destinació competitiva perquè els empresaris balears són forts, a fora i a dins de les Illes. Per això, pensem que aquesta tercera onada, de la tecnologia i del coneixement, pot ajudar la segona i la primera onades de les Illes Balears, tant pel que fa a la destinació com a la gestió. Aquí tenim exemples del que es pot fer en altres indrets del món, que poden gestionar, que poden vendre el *know-how*. I això no és una idea que se'ns hagi passat pel cap i que comencem des del no-res. Avui en dia, les TIC, les tecnologies de la informació i de les comunicacions, segons les taules d'*input* i *output*, són el 5,7% del PIB de les Illes Balears, són més importants, a Mallorca, que no pas l'agricultura i la ramaderia, i és el sector que més ha crescut en creació de treball en els últims tres anys, segons el centre de recerca tecnològica, el Sr. Oliver, i pensem que l'economia basada en la tecnologia turística pot ser l'autèntica desestacionalització. Balears està limitada en territori i en persones, per això, la tecnologia turística, la possibilitat de tenir els experts més importants del món en tecnologia turística, pot ser el nostre pou de petroli. Ho hem d'aprofitar, hem d'apostar per aquest tema i no és una cosa que hagi de néixer, és una cosa que ja està aquí, ho hem de cuidar, ho hem de promoure, ho hem de cultivar. Què és un *clúster*? Els presents ja saben què és un *clúster*, però m'he permès afegir la definició de qui va crear aquest concepte, Michael Porter, i que s'exposa en el seu llibre: *L'avantatge competitiu de les nacions*, en què diu que "és una associació d'empreses vinculades entre elles en una zona geogràfica determinada que formen un col·lectiu especialitzat i, per tant, contribueixen a que hi hagi més avantatge competitiu". I ho podem resumir aquí, i he de disculpar els autors perquè és una paraula inventada: la "coompetència", que és una suma de cooperació i competència, en un clúster d'empreses; sigui quina sigui l'activitat, cal tenir en compte la suma d'aquests dos elements. La cooperació és fonamental, és bàsica, ja que sinó,

una organització no té sentit, ni tampoc cap tipus d'unió, però pensem que, a la vegada, hi ha d'haver també competència. Si poguéssim estar d'acord i que cadascú es fes càrrec d'una banda i no entrés a la banda de l'altre, seríem una indústria, una indústria TIC, de tecnologia turística, però seria una indústria dèbil. Per tant, també cal que hi hagi competència en el si del nostre clúster, de la nostra associació, però al mateix temps, hem de cooperar, per tant, aquesta paraula que m'he inventat ("coompetència") és la clau, defineix molt bé la clau del nostre futur. El clúster de TurisTEC és una agrupació empresarial innovadora, especialitzada en productes i serveis de tecnologia de la informació i comunicació, TIC, aplicats al sector turístic. Com dèiem abans, aquí tenim més de 50 anys de *know-how* turístic de primer ordre i una cartera àmplia de clients, en la qual, no només és més obvi el turisme, l'hoteleria o el transport aeri, sinó que també ho és en els altres clients, en els altres sectors que estan vinculats al turisme, com ara el transport marítim, el lleure, la cultura, les agències de viatges. Per tant, hi ha tota una sèrie de sectors, tant en la part de turisme de destinació com en la part de turisme emissor, que és el que s'ha de tenir en compte. Un dels avantatges de les Illes Balears és que no només és una regió forta en turisme de destinació (les principals cadenes hoteleres del món i d'Espanya tenen hotels aquí), sinó que també, a més a més, és forta com a turisme emissor: molts dels operadors espanyols, una gran part, de tots els operadors i agències de viatges que fan turisme emissor també estan basats aquí. Som una zona petita però tenim l'oportunitat de disposar de tota la cadena de valor del turisme. Les agències de viatges són el primer contacte, que pot ser físic o pot ser virtual, i aquestes agències de viatges després parlaran de tecnologia i turisme i de com s'està transformant el turisme, passant per l'operador aeroport, la companyia aèria, el transport, l'hotel, el temps de lleure, el restaurant... tota la cadena de valor està aquí. Tenim empreses líder a les Illes Balears en totes aquestes baules de la cadena, que es poden transformar en *know-how*, i tot aquest coneixement tecnològic es pot exportar. I això ens podrà definir com a líders mundials del *know-how* turístic en la política de clústers industrials. I parlem molt del concepte *industrial*, perquè el concepte d'*indústria* s'associa també a altres tipus de sectors més físics, potser, més de maquinària, però nosaltres pensem que la indústria turística també és una indústria i la indústria de la tecnologia turística també és una indústria. Així doncs, els clústers no només han de tenir els productors de tecnologia, sinó també els usuaris que, en aquest cas, són els que generen les societats que després es transformaran en tecnologia. Així mateix, les institucions que han de donar suport són la base del clúster. Evidentment tot està molt lligat a la innovació. A TurisTEC tenim unes 115 solucions per al sector turístic, solucions per a cadenes, hotels, agències de viatges, restaurants, aeroports, transports, clubs de golf i altres. El nombre de

sectors és bastant elevat i també cal tenir en compte que hi ha molta sinergia entre els diferents sectors. Els negocis turístics sovint són conglomerats, en què hi ha un o diversos sectors, hotels, restaurants, camps de golf, per tant, hi ha un conglomerat. Un dels nostres avantatges i també un dels nostres reptes és connectar les nostres aplicacions, algunes ja estan connectades entre els nostres clients, però cal que hi hagi una connexió més completa i més àmplia. A TurisTEC, on fem tecnologia turística, el *software* és un dels elements més importants, no solament el *software* TurisTEC sinó també el *software* en general és molt important. Ara, el *software* a Balears gestiona més de dos milions de llits amb programes hotelers, programes de gestió, portals web i amb aplicacions d'Internet i hi ha empreses que estan entre la segona i la tercera onada, entre la gestió turística i la tecnologia i aquestes empreses estan molt vinculades a la tecnologia. Aquí s'hi estan instal·lant els portals de viatges, els operadors virtuals més importants també són aquí, i això és una bona notícia. Tenim una empresa del Parc Bit, la majoria d'empreses estan al Parc Bit, tal com ja ha esmentat el Sr. Oliver, i aquesta empresa és una empresa de tecnologia i informàtica que té una visió, té una necessitat al mercat i està captant la necessitat del mercat; i té un *software* que pensa que pot vendre i ho fa, però com que s'ha avançat al seu temps, no ho pot vendre, fins que, en un moment determinat, l'editor d'aquesta empresa diu: "Bé, si no venc aquest *software*, el compraré jo mateix", i va fer això i va transformar la seva empresa en una agència de viatges virtual amb un programa molt desenvolupat. Ara, aquesta empresa ja no és una empresa d'informàtica, és una empresa de viatges i estan tenint molts beneficis, és una empresa amb molt d'èxit, té més informàtics que no pas experts en viatges, però estem parlant d'una agència dos i mig, una empresa que per una banda es dedica a la gestió turística i per l'altra a la tecnologia, i aquest és un fenomen molt interessant. També tenim la gestió del *software*, amb més de 50.000 amarraments nàutics, ja ho ha comentat també abans el Sr. Oliver, també estem gestionant aeroports, més de vint aeroports internacionals, Mèxic, República Dominicana (tots els aeroports de la República Dominicana estan gestionats pel *software* de Balears)... Espanya no, perquè Aena, que gestiona els aeroports, és un macroorganisme, esperem que algun dia ja no sigui així i hi puguem entrar. També tenim aeroports a Itàlia, companyies aèries italianes, que tenen el *software* d'aquí, Egipte també... Com deia abans, el clúster no s'ha creat només per promoure un sector, sinó que era un sector que ja existia, per tant el que hem de fer és donar-li més cohesió i més força. M'ha agradat la Catalina, abans, quan parlava de la unió, que ens afecta a tots, crec que hem d'estar units, d'estar plegats per, com deia abans, poder "coompetir". Actualment tenim 60 socis, tant de l'àmbit d'empreses tecnològiques com de l'àmbit d'empreses turístiques, empreses turístiques finalistes perquè n'hi ha moltes que tenen departaments

d'informàtica molt forts i molt d'interès de cara al fet que la tecnologia sigui part del seu avantatge competitiu. Les nostres empreses, les empreses turístiques de Balears estan convençudes que el sector tecnològic del turisme ha de ser fort per poder continuar sent competitives. I també tenim les institucions, el Govern balear, el Parc Bit, les universitats i altres. Vam pensar que necessitàvem saber quins avantatges podíem assolir i vam fer un pla estratègic, que el vam fer a través de grups de treball i vam veure que els recursos humans és un dels nostres punts febles. Es calcula que a Espanya hi falten 7.000 informàtics i que l'any 2015 en faltaran molts més, pot ser que la crisi faci que tinguem més informàtics però aquest és un dels nostres punts febles, per tant, el nostre pla d'estratègia inclou temes de recursos humans de formació i de programes d'orientació. Evidentment, hi ha molta necessitat informàtica amb molt de sentit (ho hem vist en la imatge prèvia), i també en la recerca i la innovació hem fet molta cosa, però de moment no és tangible, per tant, necessitem eines. Avui en dia el món de la informàtica és molt complex i l'usuari vol que sigui cada vegada més simple, és una mica com passa amb els cotxes: "jo vull conduir un cotxe molt complex i molt potent per dins, però vull que el cotxe em digui el que passa". En temes de màrqueting també s'han posat en marxa plataformes web, creació i promoció de *markets*, comunicació i relació, i també estan treballant en metodologia d'expansió, captació i cooperació per expansió. Estan treballant amb una marca en comú, TurisTEC, sobretot a les fires de turisme; també tenim un acord molt sòlid amb la universitat balear, que és un dels punts importants i, a banda d'això, ahir es va signar una acord amb Microsoft. Microsoft s'instal·larà al Parc Bit, allà s'hi instal·larà el primer i únic MSI, centre d'innovació de Microsoft turístic del món. És el primer centre d'innovació, Microsoft té mols més centres d'innovació, en té vuit a Espanya, però de turisme, de centre d'innovació de turisme, aquest serà l'únic del món, per tant, ells aposten per la tecnologia del turisme aquí a les Illes Balears. Podem aconseguir informació del *know-how* de Microsoft i això donarà suport al clúster de tecnologia bàsica i també donarà una marca forta a l'IBIT. També tenim acords amb la cambra de comerç i amb l'ICEX, l'Institut de Comerç Exterior, que ens estan ajudant a formalitzar la nostra expansió. Les nostres empreses han sortit a fora, a l'exterior, però de la mà dels nostres clients locals, estàvem al Carib i a altres llocs i hem anat a acompanyar els nostres clients i hotelers, però hem de poder anar més enllà, no hem d'estar només on hi ha els nostres clients. Jo crec que això és tot i amb aquesta darrera frase, que per a mi és molt important, "innovació és imaginació més intuïció", per tant, la innovació és un element molt important, és un element de matèria primera del nostre clúster. Moltes gràcies.

Intervenció de Corinne Bruel

Consellera membres de la Comissió d'Activitats Econòmiques i de Desenvolupament del Territori de la Regió Migdia-Pirineus sobre la posada en valor dels productes culturals

Bonjour, je souhaiterais vous présenter les objectifs du plan de marketing du Comité Régional de Tourisme, avec la réalisation d'un nouveau site internet qui représente un véritable outil pour une meilleure gestion de l'information. Ce plan de marketing est le fruit de nombreuses réunions professionnelles et d'études de clients et de tarifs aussi, des études tarifaires qui vont permettre, donc, de mieux adapter l'offre à la demande. Alors les objectifs 2007-2009 du plan marketing, premièrement, c'est doter la destination Midi-Pyrénées d'un positionnement fort en précisant le rôle de la marque régionale dans la promotion et la communication touristique régionale. Je rappelle que Midi-Pyrénées c'est huit départements, de nombreux sites à forte notoriété qui participent, bien évidemment, à l'attractivité de Midi-Pyrénées vis-à-vis des clientèles nationales et internationales, mais que la clientèle a souvent du mal à situer en Midi-Pyrénées. Bon, on connaît Lourdes, on connaît Toulouse, on connaît le viaduc de Millau, mais on s'est rendu compte lors de ces études de clientèles qu'on avait du mal à les positionner en Midi-Pyrénées. Deuxième objectif : rendre prioritaire la conquête de nouvelles clientèles, en privilégiant la clientèle internationale, le hors saison et les courts séjours. Troisième point : rendre visibles les offres et produits de qualité, mise en valeur, donc, des démarches qualité et des produits de qualité, ainsi que l'offre des niches d'excellence. Capitaliser sur les clientèles actuelles et favoriser le rôle d'ambassadeur auprès de leur relation. Et, enfin, cinquième point : gagner la bataille d'Internet. Donc, en 2008 une campagne de communication avec un spot télé a été réalisée ; un spot de trente secondes qui a été diffusé sur les chaînes en début d'année et que l'on retrouvera donc sur le site internet. Voilà le site avec les différents segments, donc on retrouve les sports d'hiver, avec *Je rêve en hiver*, les thermes aussi, avec *J'ai envie de bien-être*, les découvreurs avec *On part en amoureux*, la nature *Je respire à nouveau*, *l'Art de vivre* et également le tourisme de famille. Donc on y retrouve les filières, les listes d'hôtels, de campings, les sites, également, à découvrir. On retrouve également les réservations, ça c'est la réservation Midi-Pyrénées vacances loisirs, qui est la centrale de réservations du Comité Régional du Tourisme. On retrouve également les coups de cœur et le spot de trente secondes. Donc la communication sur les marchés français, avec la promotion du site internet, des campagnes de référencement et des achats de mots-clés, une réduction des brochures. Internet supprime donc les brochures qui étaient diffusées dans les salons nationaux et internationaux et qui ne répondaient pas forcément aux attentes de la clientèle, et on fait une action en direction de la presse et

des voyagistes. Ici, donc, la partie pro du site, à destination des voyagistes, où on retrouve les thématiques, les évènementiels, les insolites et les séjours d'exception, communication également sur les marchés internationaux avec la traduction du site en six langues, mise à profit, évidemment, de l'évènement de Lourdes avec l'arrivée du Pape, et communication des destinations. Voilà le site en anglais. Réalisation, donc, de quatre brochures : un guide vacances Midi-Pyrénées, un guide vacances à la destination des enfants (guide junior), guide *Art de vivre* qui rassemble les gîtes et les locations, et un guide *Art de vivre* hôtels et chambre d'hôtes, et mise en ligne du site internet régional de vente en ligne, Midi-Pyrénées vacances-loisirs, qui représente neuf centrales de réservation. Réservations Midi-Pyrénées, donc, avec la possibilité de choisir des hôtels, des chambres et aussi, également, par rapport à la destination parmi les huit départements. Toujours la mise en avant de promotions, des sélections… Études sur le positionnement tarifaire, donc, ça c'est une étude qui a eu lieu en 2007 sur un échantillon de quatre cents clients et aussi le mode de décision de l'internaute, du consommateur également. Position tarifaire des différentes offres touristiques de Midi-Pyrénées, connaissance des niveaux de prix de consommation courante et de leur évolution en haute et basse saison, étude de la perception par les visiteurs des dépenses touristiques et de leur arbitrage en situation de vacances. Alors ça c'est un outil qui va permettre vraiment aux socio-professionnels, aux gestionnaires d'établissements, restaurants, hôtels, campings, de vraiment pouvoir adapter les prix et les produits à la demande de la clientèle, et ça c'est très important parce que nous avons de petits établissements en Midi-Pyrénées, or Toulouse et Lourdes c'est un tourisme diffus sur l'ensemble des huit départements, avec des structures souvent familiales. Il y a eu aussi une organisation d'ateliers thématiques avec le Comité Régional du Tourisme, également les comités départementaux des huit départements et les professionnels. Les thématiques prioritaires, donc, c'est les grands itinéraires de découvertes culturelles, les séjours d'exception, week-ends et courts séjours, plateforme et bien-être, randonnées pédestres, Midi-Pyrénées à vélo et terroir et gastronomie. Alors Internet a vraiment révolutionné le monde du voyage, le visiteur peut trouver tout sur Internet, les prestataires y sont autonomes, ils peuvent vendre leurs hébergements ou leurs produits en direct sur leur propre site ou sur d'autres regroupements de sites. Il y a évidemment une concurrence entre les destinations qui s'est accrue, des résultats objectifs sont désormais quantifiables et comparables, donc l'internaute peut comparer plus facilement. D'ailleurs on voit que les sites de comparateurs de tarifs sont bien fréquentés, donc, il faut sans cesse innover. Le web, ça représente cent vingt milliards d'euros dans le monde, soixante-cinq milliards en Europe, 4,5 milliards en France, ça représente 80 % du revenu généré par dix-huit pays, 80 % des revenus de chaque pays

générés en domestique et 80 % du revenu généré par le non marchand. Donc, on trouve tout sur le Net, on vend tout sur le Net. On sait très bien que 65 % des revenus de 2012 seront générés par des produits non présents aujourd'hui, d'où l'innovation. On sait que l'internaute recherche, 7 sur 10, des renseignements, d'abord des renseignements, ils sont très attentifs et de plus en plus demandeurs d'avis des voyageurs, donc il faut que l'on puisse laisser à l'internaute la possibilité de laisser son avis, et de pouvoir le consulter. Par contre, 4 sur 10 achètent sur les sites web, donc ça se développe encore ; enfin, là c'est une étude qui a été faite en 2007, déjà entre 2007 et 2008 on voit l'augmentation des réservations par le Net, mais on constate quand même que c'est prioritairement les renseignements. Au niveau d'une étude sur une clientèle française par rapport à cette étude, donc sur le fonctionnement et les demandes des internautes, on se rend compte que les sites les plus fréquentés jusqu'à présent sont les sites officiels d'organismes publics, ensuite les sites d'hébergement, donc on va plus facilement sur un hébergement que sur une centrale de réservations. Vous voyez ici, on a les sites de centrales de réservations qui sont peu fréquentés par rapport aux sites d'hébergement. Les sites de comparaison de tarifs, bien fréquentés également, et le portail d'information générale. On retrouve ici aussi sur la clientèle anglaise la recherche d'information générale, en priorité. Les Anglais recherchent moins sur les sites officiels, plus sur les sites d'hébergement et, par contre, il y a toujours cette demande d'information générale. On retrouve aussi le portail d'information générale, peu de sites officiels et toujours une forte demande de sites d'hébergement. Voilà, pour l'ensemble, les trois pays, en priorité, l'internaute recherche l'exactitude des informations, donc ce que peut permettre Internet avec une mise à jour régulière ; donc c'est terminé les sites vitrine qui ne bougeaient plus, il faut régulièrement mettre à jour les informations, les précisions aussi sur les informations, les cartes avec prestations, itinéraires, évènements et la possibilité de réserver et d'acheter en ligne. Et là, contrairement à tout à l'heure, l'internaute ne va pas sur des sites pour réserver un produit sur des sites collectifs ; par contre, il va aller sur l'hébergement ou sur un regroupement d'hébergements pour acheter son produit. Voilà, donc, ces nouvelles technologies vont permettre de mieux gérer l'information et le stockage des données, notamment au niveau des fiches des prestataires, mais également toute la gestion des photos. Le site extranet également, au niveau régional, va regrouper l'ensemble des huit départements. Une meilleure gestion aussi de la demande d'information, un site internet grand public, mais aussi une partie professionnelle. Meilleure gestion, donc, des réservations, gestion des actions marketing et fidélisation et, évidemment, l'observation économique. Réalisation du portail extranet au service des partenaires institutionnels et professionnels du tourisme, un véritable lieu d'échange pour tous les partenaires, donc, l'annuaire

professionnel, des données observatoires, des photothèques, des plateformes et des téléchargements en libre service, avec la possibilité par le biais de flux RSS d'avoir directement certaines données sur ses propres sites personnels. Donc les prestataires n'ont plus à gérer l'information, elle est directement gérée par le Comité Régional du Tourisme. Développement d'une plateforme régionale de gestion et de relation contact, réalisation du site internet régional de réservation en ligne en partenariat avec les huit centrales de réservation qui seront regroupées au niveau de Midi-Pyrénées vacances-loisirs, donc le site de vente du Comité Régional du Tourisme, la refonte ergonomique et graphique des sites internet grand public sur les marchés étrangers et la création du site-portail grand site, puisque Midi-Pyrénées a plus de douze grands sites. Il va donc y avoir un portail pour gérer ces sites-là. Voilà, ici vous avez la gestion, un système de gestion du profil clientèle. Voilà.

Intervenció de Pere Duran Vall-Llosera

Director general de Turisme de Barcelona

Molt bon dia. En primer lloc m'agradaria agrair la invitació del CES per ser avui aquí. Sempre és un plaer venir a Mallorca, en concret a Palma, i permetin-me només recordar la bona amiga Mercè Sala, que és la que em va engrescar a ser avui aquí amb vostès. Bé, jo sortiré, em sembla, una mica del guió pel que fa al títol, al subtítol, de la ponència, que era *La posada en valor dels productes culturals* perquè crec que els interessarà molt saber quin és l'instrument de promoció turística que tenim a la ciutat de Barcelona i quines són les seves principals característiques. Perquè penso que és un model peculiar, és un model molt únic i que, jo ho diria així, dóna valor al turisme de l'Euroregió perquè és innovador i, sobretot, perquè s'ha demostrat que té èxit. Hem innovat, i voldria dir-ho així, pel que fa a models de gestió en la promoció turística.

Bé, Turisme de Barcelona, que és l'organisme de promoció turística que tenim a la ciutat, és un consorci que neix a partir, o després d'un procés de reflexió, jo diria, preolímpic, i que després dels Jocs Olímpics es concreta amb la formació o la posada en marxa d'aquest consorci mixt, públic i privat, entre la Cambra de Comerç i l'Ajuntament de la ciutat. I és realment mixt perquè el tret de sortida, el finançament, és absolutament, i va ser i segueix sent, del 50%. Jo diria que és fruit, si m'ho permeten dir, d'un acte de generositat política important pel que fa en aquells moments a

l'Ajuntament de la ciutat, perquè d'alguna forma renunciava al protagonisme i a les medalles guanyadores que suposen el turisme, però a canvi, demanava que hi hagués una participació efectiva real en el finançament de la promoció turística de la ciutat per part del sector privat, i així és com es dóna, es va donar en aquells moments la presidència executiva al món empresarial representat per la Cambra de Comerç.

Per tant, tenim dos òrgans de decisió importants: el Consell general, que el presideix l'alcalde i que es reuneix dos cops l'any, i un Comitè executiu, que es reuneix deu cops l'any i que està presidit pel president de la Cambra de Comerç estatutàriament; en el cas de Barcelona ho té delegat a un membre del Comitè executiu de la Cambra, però per estatuts és el president de la Cambra de Comerç. Els instruments de gestió són bastant clàssics, sobretot el primer, un pressupost, evidentment, després tenim un pla d'empresa, que confeccionem cada dos anys i l'anem revisant evidentment cada final d'any, en què ens marquem uns objectius i tenim una sèrie de projectes, i després un pla de promocions com té qualsevol organisme de promoció turística. Aquí s'ha de dir que per fer el pla d'empresa utilitzem una mena, jo diria, de coctelera en què hi posem una sèrie de dades, bàsicament informació que tenim dels diferents mercats, nostra, pròpia de Turisme de Barcelona, informació que ens dóna la Generalitat de Catalunya, a través bàsicament de les seves oficines de turisme, els delegats que té als mercats que té d'origen, l'Estat, evidentment, a través de les seves oficines d'informació turística a fora, dades que tenim d'entitats bancàries, molt importants, que ens permeten saber quin és el nivell de despesa amb targeta de crèdit, per exemple, de les diferents nacionalitats que vénen a Barcelona, per nacionalitats i per sectors, etc. I en aquesta coctelera, ben barrejada, cada any decidim una mica quins han de ser els objectius, quins han de ser els projectes i, evidentment, quins mercats han de ser els prioritaris.

Al cap de quinze anys, perquè, com han vist vostès es va constituir a finals de l'any 93, però vam començar l'any 94, a més a més de la Cambra de Comerç i l'Ajuntament, ens hem trobat o tenim en aquests moments el que en diem membres de Turisme de Barcelona, que és un col·lectiu important d'empreses del sector que també aporten els seus recursos per fer promocions, en aquest cas, molt concretes. En aquests moments, tot això són dades de finals de l'any passat, tenim 676 empreses, membres de Turisme de Barcelona. Els sectors d'activitat que aquestes empreses representen, com poden veure, són: el 36% comerç, el 22% restauració, el 17% allotjament, l'11% equipaments culturals, oci, etc. Això mostra la transversalitat que té el turisme, sobretot el que té una destinació turística urbana, com és el cas Barcelona. A partir de la constitució del nostre consorci, d'alguna forma i simplificant molt, ens vam obligar a promoure Barcelona genèricament com a destinació turística i ens vam dedicar a promoure-la, doncs, molt segmentàriament, el que nosaltres en diem les diferents Barcelones.

Nosaltres estem convençuts que l'èxit turístic d'aquesta destinació que es diu Barcelona és la suma de moltes Barcelones. Sovint diem que tenim la gran sort de no tenir només una cosa important per la qual s'ha de venir a Barcelona, sinó que en tenim moltes de petites, i jo afegeixo, petites grans coses. Així és com ens hem estructurat nosaltres, és a dir, venem o promocionem una Barcelona destinació de reunions a través d'un programa, una Barcelona destinació de compres, de *shopping*, una Barcelona destinació gastronòmica, de turisme gastronòmic, una Barcelona esportiva, etc.

El més important d'aquests programes és el Barcelona Convention Bureau, que es dedica, o ens dediquem, a promocionar Barcelona destinació de reunions; en aquests moments tenim més de tres cents membres associats, empreses privades associades que paguen una quota anual, l'interès de les quals és rebre turisme de reunions. Per tant, aquí hi ha hotels, hi ha organitzadors professionals de congressos, empreses d'hostesses, etc. Aquest projecte concret dins la casa té un pressupost de promoció d'un milió i mig d'euros i té vuit persones de Turisme de Barcelona adscrites al programa. Un altre seria el Barcelona Ciutat de Compres, el Barcelona Shopping Line, l'objectiu del qual és posicionar Barcelona com a ciutat de compres, internacional i nacional; en aquests moments, 190 membres, o 194 (que en aquest cas són comerços associats al programa), amb un pressupost de tres cents mil euros i tres persones adscrites. Menys important és el Barcelona Gastronomia, perquè acaba de néixer, va néixer a finals de l'any passat, però ja tenim 126 membres associats, un petit pressupost de seixanta mil euros i dues persones (una a temps parcial) adscrites al programa. I, per posar-ne un altre de menys important, doncs el Barcelona Esports, que intenta potenciar la imatge de Barcelona com a destinació esportiva; tenim 14 membres, un pressupost molt més petit, etc.

A part dels programes, ens hem inventat el que nosaltres en diem *productes*, que són instruments que permeten o faciliten al visitant la visita a la utilització de la mateixa ciutat de Barcelona, però que, a més a més, ens generen recursos a nosaltres per poder invertir en promoció. En tenim dotze en aquests moments, el més important és el de Barcelona Bus Turístic, que és aquest autobús de dos pisos que dóna voltes per la ciutat i que és una *joint venture* que tenim amb Transports Metropolitans de Barcelona. Un altre seria la Barcelona Card, que és aquesta targeta de ciutat que tenen moltes ciutats europees i no europees, que té el transport públic gratuït, més descomptes i gratuïtats, etc. I així fins a arribar a algun que, per exemple, només és una *joint venture* amb una empresa privada, com podria ser, per exemple, el Barcelona Scooter, en què ens dediquem a fer passejades els dissabtes el matí amb petits scooters per Barcelona i amb guia. L'adscripció de les empreses que tenim en aquests moments als programes i productes de Turisme de Barcelona és el que vostès

veuen, el més important, el Barcelona Convention Bureau, que té 308 membres, el Barcelona Shopping Line, 194, etc.

Quant al pressupost, vam començar a caminar l'any 94 amb una subvenció, com els he comentat, de la Cambra de Comerç, d'1,1 milions d'euros, i una subvenció de l'Ajuntament d'1,1 milions d'euros, que s'ha anat mantenint cada any fins a l'actual. L'aportació dels membres va començar amb 0,2 milions d'euros, que en aquests moments és de 0,7 i, en un parell d'anys, l'aportació dels membres atraparà ja el que és la subvenció municipal i de la Cambra; i el que és important és la generació de recursos propis del mateix consorci. El primer any van ser 1,7 milions d'euros i l'any passat ja vam ser capaços de generar més de 27 milions d'euros. Això fa que en aquests moments, o l'any passat, el pressupost el vam tancar amb 30,2 milions d'euros i aquest any segurament el tancarem entorn dels 35 milions d'euros. A l'evolució del pressupost (aquesta és una gràfica que a mi m'agrada molt ensenyar) des del començament, les aportacions institucionals són exactament les mateixes, és a dir, no s'han actualitzat però el que és la generació de recursos del mateix consorci amb el pressupost total s'ha mantingut l'1,1.

La pregunta és: com es generen aquests recursos? Aquí tenen un primer llistat simplificat, que és la venda de productes i serveis a les nostres oficines d'informació turística a la ciutat, més de 16 milions d'euros: el Barcelona Bus Turístic, 6 milions i mig; la Barcelona Card, 1,1; les quotes del Convention Bureau i les reinversions (quan diem reinversions vol dir que quan nosaltres aconseguim directament un negoci concret per a un establiment hoteler en concret, aquest establiment hoteler ens paga una comissió a Turisme de Barcelona, això és el que nosaltres en diem inversions del Barcelona Convention Bureau) i les vendes *online*. Vam començar d'una manera molt petita, aquest any ja en vam pressupostar 600.000 i els superarem amb escreix amb la participació a fires, etc.

Només un comentari, un dels temes més atípics que tenim a Barcelona és que tenim vint punts d'informació a la ciutat, dels quals quinze són fixos, i després en tenim alguns altres en temporada. Aquests punts d'informació generen en aquests moments més de 16 milions d'euros, això vol dir que és més del 50% dels ingressos o del pressupost d'ingressos que tenim a Turisme de Barcelona. A nosaltres sempre ens agrada veure quina és la ràtio d'ingressos per personal, i en aquest cas és de 233.000 euros. Com poden veure l'evolució, comencem amb dues oficines l'any 94 i en aquests moments tenim les quinze més cinc i el personal, així doncs, passem de sis a pràcticament setanta, etc. Per tant, el tema de la xarxa d'oficines, la rendibilitat de les oficines, que no és res més, en el fons, que donar servei al mateix visitant, ens serveix a nosaltres per generar recursos per poder invertir en promoció. I l'altre tema

és el dels productes turístics, aquests instruments que els deia que serveixen perquè el visitant tingui més fàcil la visita, des del Bus Turístic fins a la Barcelona Card, però que, a la vegada, ens ajuden a generar recursos, suposa en aquests moments una mica més del 25% dels ingressos pressupostaris que tenim en aquests moments i que superen els 8 milions d'euros. Bé, aquí hi ha el "formatge" de la composició en què veuen la taca blava important, aquesta més clara, que és la xarxa d'oficines i la seva generació de recursos.

Les línies estratègiques bàsiques de Turisme de Barcelona, evidentment, èmfasi constant en la pròpia identitat i el que és, el que suposa, el turisme cultural. Cada vegada (bé, ja fa anys) estem més convençuts que ens hem de diferenciar turísticament parlant, hem de vendre la nostra singularitat, i això passa evidentment per la pròpia identitat; èmfasi en el turisme de reunions, *shopping* i gastronomia, tot el que és turisme de valor afegit, i aquí entraria el tema dels creuers, tenir cura en l'atenció (cada vegada més) al visitant i el turista a les oficines d'informació, dedicar-nos a la distribució geogràfica i multisectorial dels efectes del turisme, és a dir, estem treballant en la redistribució geogràfica del turisme a la ciutat de Barcelona per descongestionar, dins del possible, les grans àrees en congestió, però alhora també, evidentment, perquè tota la ciutat pugui gaudir de la generació de riquesa que suposa el turisme. Estem treballant també amb la conciliació turista i ciutadà, és a dir, aquestes zones en què hi ha gran pressió turística, hi ha hagut alguna petita veu que s'ha aixecat sobre els inconvenients, per dir-ho d'alguna manera, que suposa el turisme. I aquí he de dir que hem engegat, ara fa concretament un mes, per encàrrec de l'Ajuntament de Barcelona, el que serà el Pla Estratègic de Turisme a la Ciutat de Barcelona 2010-1015, que pretén ser, més que un pla estratègic ortodox, jo diria un procés de reflexió sobre quina ciutat turística volem en el futur, quin paper hauria de jugar el turisme amb l'economia de la ciutat i, finalment, el reforç de la imatge internacional de Barcelona com a motor econòmic per a la ciutat.

Sé que he d'anar acabant, només una pinzellada, ja que també hi ha part de la posada en valor de l'oferta cultural. Quan vam començar Turisme de Barcelona teníem un programa també, que es deia Programa de turisme cultural, el que passa és que el 2003, el vam fer desaparèixer, perquè ens vam adonar que el fet cultural havia de ser absolutament transversal a tota l'activitat promocional de Turisme de Barcelona; no tenia sentit tenir un programa aïllat de turisme cultural, sinó que qualsevol cosa que féssim nosaltres, que som un ens de promoció, havia d'incorporar, s'havia d'impregnar del fet cultural, perquè Barcelona, segons els nostres visitants, amb l'enquesta que fem mensualment des de fa, en aquest cas, des de l'època del Patronat Municipal de Turisme, des de fa vint anys, ens diu que Barcelona és bàsicament una destinació

de turisme cultural. Fixi'ns vostès que la millor nota dels quatre primers ítems, per exemple, tots tenen a veure amb turisme cultural, com és el patrimoni arquitectònic, l'oferta d'oci i entreteniment, la mateixa oferta cultural, l'oferta de restauració, és a dir, la gastronòmica, etc. I el creixement que hem tingut de visitants als equipaments culturals i lúdics de la ciutat ha estat absolutament paral·lela al creixement que hem tingut quant a visitants i pernoctacions a la ciutat. Bé, bàsicament era això el que els volia explicar i estem absolutament convençuts que el model de promoció que tenim és l'ideal, és la conjunció del sector públic i el privat en l'aportació, i això és el que ens fa atípics, almenys pel que fa a la resta de l'Estat espanyol, en l'aportació de recursos per part del sector privat al mateix nivell, com a mínim, que el sector públic, per a la promoció turística d'una destinació. Moltes gràcies.

Intervencions en el debat posterior

En el debat es parla sobre els reptes de la innovació en el camp del turisme. En aquest sentit, s'afirma, tant des del públic com des de la taula que aquests reptes no només fan referència a valors tecnològics sinó també a altres àmbits: *know how*, jurídics, culturals o socials.

QUARTA SESSIÓ

La reflexió en el camp de l'urbanisme i l'ordenació del territori i el litoral

Ferran Navinés Badal

Assessor econòmic del CES de les Illes Balears i moderador de la sessió

Gràcies a tots en nom del CES per la seva assistència a aquestes II Jornades sobre l'Euroregió Pirineus-Mediterrània. Voldria apuntar breument per què des del CES es va incloure en aquestes jornades la qüestió de la sostenibilitat i el turisme. Cal recordar que l'Euroregió Pirineus-Mediterrània té una part molt important de territori a la zona litoral, tant a la part Llenguadoc-Rosselló com a la part de Catalunya i Balears, i que en aquestes zones costaneres hi tenim localitzades destinacions turístiques que tenen una importància a nivell mundial; són zones turístiques en el segment de sol i platja que són líders a nivell mundial i, per tant, això, evidentment, és un punt fort, un actiu molt important de l'Euroregió Pirineus-Mediterrània. L'altre tema que interessava plantejar també en aquesta taula és que són destinacions madures i, per tant, són destinacions que necessiten millorar a partir d'un enfocament basat en la sostenibilitat i, tal com diu el dictamen del CES, el Dictamen 5/2007 del CES, l'enfocament de sostenibilitat és un enfocament que necessita partir d'una dimensió de governança i de capital social, partir d'una dimensió econòmica i laboral de cohesió social i partir també d'una dimensió mediambiental i territorial. La taula que em pertoca avui moderar té, entre els diferents ponents que avui parlaran, una línia de discurs que toca la sostenibilitat des del punt de vista econòmic i social, que fa referència a propostes per a la millora de l'estacionalitat turística. I les propostes de turisme social, de programes de turisme social, van en aquesta línia, són propostes que intenten millorar els índexs d'ocupació durant la temporada mitjana-baixa, que és la que està més afectada per l'estacionalitat. Per tant, propostes en aquesta línia, bé sigui de turisme social i europeu, com la plantejada per part del conseller de Turisme del Govern de les Illes Balears i que estaran en la documentació de les Jornades, van en aquesta línia. Només recordar que en el camp del programa del turisme social europeu, el mercat potencial es calcula que és de més

de 100 milions de possibles clients, per tant, és un mercat potencial molt important. I recordar també que, a semblança del turisme social del mercat espanyol, del turisme de l'IMSERSO, tant una iniciativa com l'altra són iniciatives que han sortit impulsades des de Balears i que, en el cas de Balears, en el segment del mercat espanyol, de l'IMSERSO, el turisme social representa en la temporada mitjana-baixa, per a Balears, liderar la quota de mercat a nivell espanyol en aquest camp i que en la temporada mitjana-baixa, a Balears, el turisme de l'IMSERSO representa un 20% del total de les estades del segment espanyol en temporada mitjana-baixa, és a dir, una cinquena part. Això ha estat un factor, important, significatiu per a la millora de la desestacionalització del nostre turisme en la temporada mitjana-baixa. Per tant, són propostes molt importants i són propostes que han sortit, tant la de turisme social europeu com la del turisme de l'IMSERSO, a través d'iniciatives promogudes des de les Illes Balears. Les altres línies de la taula que em toca avui moderar fan referència a la sostenibilitat des del punt de vista territorial. Des d'aquest punt de vista, ens ha semblat oportú reclamar la presentació davant de vostès, com un exemple de bones pràctiques, del Pla territorial de l'illa de Menorca, entre altres coses, perquè la filosofia del Pla territorial de l'illa de Menorca (l'illa de Menorca ha estat declarada reserva de la biosfera) està impregnada de l'enfocament de sostenibilitat. A més a més, és un pla territorial que ha merescut el reconeixement per part d'organismes públics molt importants: el Pla territorial de l'illa de Menorca és premi d'urbanisme de l'any 2007 per part del Ministeri de l'Habitatge i, per tant, ens sembla molt rellevant el que vostès puguin escoltar. A més a més, el president del Consell Insular de Menorca farà una presentació succinta del que és el Pla territorial de l'illa de Menorca. Pel que fa referència a l'altra regió de l'Euroregió, que és Catalunya, que també té una zona costanera molt important, tenim perquè ens parli de la seva política territorial justament el conseller d'Ordenació Territorial, el Sr. Joaquim Nadal, a qui agraïm també moltíssim que hagi acceptat participar en aquesta taula i que ens explicarà una mica quines són les línies mestres de la política territorial i també, si es possible, ens farà algun apunt amb el tema de la costa Brava, i potser de la costa Daurada. I, finalment, també tenim la presentació de l'experiència de Llenguadoc-Rosselló per part del Sr. Bernard Delran, que ens parlarà també de la gestió de la zona costanera del Llenguadoc-Rosselló, de la gestió territorial. El Sr. Bernard Delran és vicepresident delegat del Consell Econòmic i Social de Llenguadoc-Rosselló, a qui també agraïm moltíssim que hagi acceptat participar en aquestes II Jornades del CES sobre l'Euroregió Pirineus-Mediterrània. Dit això, té la paraula el president del Consell Insular de Menorca, el Sr. Marc Pons.

Intervenció de Marc Pons

President del Consell Insular de Menorca

Moltes gràcies. Agrair per suposat la convidada i l'oportunitat que se'ns brinda de poder donar a conèixer un Pla territorial que és una realitat i en què hi ha intervingut moltíssima gent per a la seva elaboració, que no és només un document aprovat, sinó que és un document que, cinc anys després, està en plena vigència i que, per tant, permet precisament contrastar el disseny i la planificació, saber quines translacions directes té damunt del territori i, per tant, veure quines coses som capaços d'encertar, però també, moltes vegades, en quines coses som capaços de reconèixer i d'entendre que hi ha necessàriament actuacions que haguéssim pogut realitzar d'una manera diferent. En qualsevol cas i d'entrada, evidentment, la valoració és realment molt positiva. Aquest procés, el que és (i comencem una primera part) la redacció i l'elaboració del Pla territorial insular de Menorca, s'inicia l'any 99. És un procés que dura quatre anys i, per tant, una legislatura sencera, que parteix de tres qüestions que són clau. La primera és una societat, la menorquina, jo diria que prou conscienciada i prou capacitada des de la perspectiva de voler encarar un debat entorn de definir un model de territori necessari. Per tant, aquesta qüestió és fonamental a l'hora de poder ser capaços de tirar endavant un projecte tan important com aquest. Això comporta, i aquesta és la segona qüestió, una alta participació ciutadana entorn de tot aquest debat, no és només un debat i una discussió política, sinó que és, sobretot i d'una manera molt important, un procés amb molta participació en què tots els estaments socials, podem parlar de sindicats, empresariat, però també de les ONG i les entitats culturals, demanen de manera permanent participar i que sigui escoltada la seva veu. I, després, una tercera qüestió també cabdal és la capacitat que al Consell Insular de Menorca se li reconeixen, al llarg d'aquella legislatura, les seves competències pròpies, és a dir, la seva capacitat de liderar, obrir debats, tancar debats i realitzar aprovacions definitives. Això va suposar, l'any 99, també un canvi radical en el concepte que suposava establir i ser capaços de planificar, des de Menorca, el model que els menorquins creiem que és necessari poder tenir. Totes aquestes tres qüestions, per tant, el que sí que permeten és que el resultat final d'aquest Pla territorial insular de l'illa de Menorca comptés i compti amb un alt consens social i econòmic de cada una de les mesures que es van produir. És cert que tothom, i ho diré així, va haver de fer renúncies, quan dic *tothom* vull dir, evidentment, sindicats, empresariat, ONG... tothom va haver de fer renúncies, però tothom es va sentir identificat amb un pla territorial que, com deia abans, compta qüestions que són prou importants i que, per tant, crec

que val la pena plantejar. D'on neix aquest pla territorial? Inicialment i evidentment, neix, així ho entén l'equip de govern que comença a treballar aquest pla territorial, d'una declaració de reserva de la biosfera basada en el principi de sostenibilitat que, necessàriament, és el marc de referència a partir del qual cal encaixar cada una de les actuacions que es volen fer. I tot això, d'alguna manera, en aquells moments es planteja com un cert contracorrent entorn de les tendències urbanístiques que hi havia entre el 99 i el 2003, en què, a nivell estatal (i ho recordarem tots) la Llei del sòl entenia que la manera de regular el preu de l'habitatge passava per liberalitzar sòl des de la perspectiva que allò rústic era tot el que fos susceptible de ser edificat en qualsevol moment. En aquells moments el Pla territorial fa i dissenya una estratègia que, com deia, va en un sentit totalment diferent. Se sustenta, i intentaré ser breu o molt concís en aquestes qüestions perquè són molts els temes que va arribar a tocar, però bàsicament hi ha quatre qüestions fonamentals. La primera és l'ordenació del creixement dels assentaments urbans, això és tenir la capacitat de regular la càrrega humana que el territori de Menorca pot suportar, i dissenyar, des d'una visió de conjunt, quin és i quin sostre és al que hem de ser capaços d'arribar. El segon repte que tenia el Pla territorial era definir el model turístic, és un pla territorial però també és un pla d'ordenació de l'oferta turística, per tant, entorn d'això, hi ha tota una sèrie de mesures lligades en aquest sentit. La tercera gran qüestió i fonamental és la capacitat de regular els usos i les activitats en el sòl rústic, un sòl rústic en el qual s'oferia, abans molt més i evidentment ara també, una alta pressió urbanitzadora en un espai limitat com és Menorca, i en el qual era fonamental ser capaços de delimitar i establir les línies mestres que definissin què se'n volia fer del sòl rústic de Menorca. I el quart element important és establir les infraestructures i els equipaments urbans. Començo ara ja amb els assentaments urbans, és a dir, la capacitat de dissenyar i d'establir aquests assentaments urbans, partim, i ho sabem els que coneixem Menorca, d'una realitat, d'entrada, relativament bona de fer, i és que hi ha una diferenciació molt clara, i Menorca amb això parteix d'un avantatge entre allò que són espais turístics i nuclis tradicionals. Els nuclis tradicionals i, per tant, els pobles, tenen una configuració molt clara a nivell social i, en canvi, les zones turístiques, en què hi ha molt poca residència de tot l'any i tenen una vocació molt turística. Això és un dels primers elements que ens permet, d'una manera immediata, poder establir tot un paquet de mesures pensades per als nuclis tradicionals i tot un paquet de mesures pensades per a les zones turístiques. El primer objectiu entorn d'això i dins d'aquest, com deia abans, és el d'establir la capacitat de càrrega, veure quin és el sostre que ens hem de marcar. El segon és establir ritmes de creixement, això és quan tenim el sostre establert, veure a quina velocitat ens interessa arribar a aquest sostre de creixement i que, per tant, sigui des de l'Administració

pública que puguem marcar aquests ritmes. El tercer i també un repte fonamental quan la intenció i la voluntat de preservar el sòl rústic passa necessàriament per establir mesures que puguin facilitar l'accés a l'habitatge, una qüestió necessària. I el tercer i quart, en aquest cas, és regular la tipologia urbana i, per tant, algunes característiques fonamentals del que ha de ser la configuració dels diferents nuclis tradicionals. Quant a nombres, per fer-nos una mica la idea, l'any 99 hi ha una capacitat potencial de població per a l'illa de Menorca de 300.000 habitants, dels quals 130.000 en aquells moments eren urbanitzables, classificats o urbans, amb parcel·les pendents de desenvolupar. I només són 170.000 les places construïdes, és a dir, la població que el dia 15 d'agost del 99 hi havia a l'illa de Menorca. Quin és el principi amb el qual es comença a treballar? Dins els nuclis tradicionals, el que sí que es fa és reconèixer tot el sòl urbà existent i, per tant, se'l dóna per vàlid des de la consideració i la necessitat d'haver de donar respostes a les demandes ciutadanes, i es fa un plantejament d'establir nous creixements urbanístics lligats estrictament a les zones urbanes, pensant en què això serà l'espai on els nous urbanitzables donaran resposta a l'habitatge públic. Ens aquells moments, l'any 99, es posa la condició que el 40% del sòl, en aquests moments sembla que està en el 30 i el 40%, sigui destinat directament a l'habitatge de preu taxat. I aquestes seran unes condicions clau que donin resposta a unes problemàtiques existents. Per tant, respecte als espais turístics, d'alguna manera el que ens mou i el que ens està movent... aquí hi ha un plantejament a diferents nivells. El primer és el de fer una anàlisi pormenoritzada de totes les zones turístiques i de cercar aquells espais urbanístics els drets adquirits dels quals s'han perdut a conseqüència de no haver donat resposta al compliment dels seus deures. Per tant, això permet fer una anàlisi de cada una de les zones turístiques i especificar alguns dels sòls existents precisament per reduir aquesta població de 300.000 habitants que a Menorca, l'any 99, hi havia plantificada i aprovada, però que una part corresponien a plans parcials, plans generals dels anys 70 i 80, i per tant, amb drets urbanístics per part dels promotors que havia suposat, senzillament, la possibilitat que poguessin decaure sense que això impliqués responsabilitats per part de l'Administració. I no només es fa això, és a dir, desclassificar sòls urbanitzables, sinó que, a més a més, en alguns d'aquests sòls urbanitzables s'estableixen... s'és capaç d'arribar a acords amb promotors en un doble sentit: en el sentit de rebaixar intensitats i densitats i, per tant, augmentar zones verdes i espais públics també amb equipaments, amb la intenció de, per altra banda, que els promotors puguin veure reconeguts tots els seus drets i, per tant, ser capaços de negociar un percentatge de les places que poden permetre desenvolupar o finalitzar aquestes zones turístiques. Aquesta feina és un plantejament que es va produint, i insisteixo, al llarg d'un debat molt intens durant els quatre anys i que finalitza amb uns

nombres que suposen una desclassificació amb places turístiques, diguem-ho així, places urbanístiques, de 60.000 places de l'illa de Menorca. Per tant, som capaços de rebaixar, de les 300.000 que hi havia a les 240.000 marcades i assenyalades. I amb això, també es fa un plantejament, jo crec que en aquells moments prou interessant i crec que a dia d'avui també ho és, i és el fet de ser capaç de discernir entre creixement turístic i creixement urbanístic. El debat que en aquells moments es plantejava i la llei turística mateixa estava molt centrada en la necessitat de contenir el creixement turístic i, en canvi, el Pla territorial, el plantejament que fa és que no és... el problema no és contenir el creixement turístic, sinó que la seva dificultat és contenir el creixement urbanístic. Si som capaços de regular aquests creixements, desclassificant i acotant aquestes zones turístiques, després, immediatament, hem de poder afavorir que el màxim d'aquestes places urbanístiques entrin dins el mercat turístic, perquè això suposa, no només un reconeixement cap a la legalitat, sinó immediatament millors condicions de qualitat de cara a l'oferta turística. I aquesta capacitat de discernir, insisteixo i sé que després hi haurà debat i, per tant, la possibilitat de poder intervenir en algunes d'aquestes qüestions, però sí el fet aquest de diferenciar el creixement urbanístic del turístic i en què el repte real, potent, és el de limitar els creixements urbanístics i no els turístics. I aquestes són algunes de les qüestions importants. Es regulen aquí dins també, dins les zones turístiques com a element fonamental, aquests ritmes de creixements. El Pla territorial assigna un nombre màxim de llicències urbanístiques que cada ajuntament pot donar a les zones turístiques i, per tant, el nombre màxim d'habitatges que es poden construir cada any. La idea és precisament que anys com els que hem viscut fins ara, aquests darrers cinc anys, no fossin una temptació de consumir de manera immediata tot aquest urbà i urbanitzable que encara teníem, sinó que passava precisament per ser capaços de regular i establir un sostre que cada ajuntament tenia i que es veia obligat a complir, i així ha estat, amb la intenció, precisament, que ara, quan vénen dificultats, hi continuï havent aquest sòl urbà que encara no s'ha consumit i que està, precisament, a disposició dels promotors i dels propietaris per tirar endavant i per seguir tenint una part del sector de la construcció. Dins aquest model també turístic es fa una aposta i s'entén que aquestes zones turístiques bàsicament han d'encarar o han d'enfocar el seu producte entorn de dos espais d'allotjament: l'hoteler, com a fonamental, i el residencial d'habitatge familiar aïllat. Descartem els blocs d'apartaments, fem un plantejament que no és a través de blocs d'apartaments en solars molt reduïts, cosa que permet una aposta per la qualitat, obligant els promotors a que converteixin els solars que encara estan buits en habitatges turístics de vacances i, per tant, l'opció d'augmentar en qualitat en relació amb la gent que ens visita. Aquestes són algunes de les qüestions clau que

afecten precisament les zones turístiques i que suposen, ho deia abans, dins de tots aquests espais, una desclassificació final de 60.000 places. La tercera qüestió, cabdal també, és la que fa referència al sòl rústic que a Menorca és un dels elements que vertebra realment territori, i ens semblava que era fonamental la idea de treballar a favor de mantenir el paisatge. Per això, s'estableixen algunes característiques jo crec que interessants, una de les quals, com molt bé vostès saben, és que el Pla territorial no pot declarar noves àrees naturals d'especial interès, és la Llei d'espais naturals qui estableix les ANEI (àrees naturals d'especial interès), però sí que podem dissenyar o crear figures d'un nivell de protecció pràcticament igual que garanteixin precisament augmentar espais d'alt valor que tinguin aquesta protecció. Creem les ANIT, les àrees naturals d'interès territorial, amb una similitud a les ANEI, no en el nivell de llei, però sí en el grau de protecció; establim tota una sèrie de classificacions amb les mateixes directrius i també, i aquesta potser va ser una de les decisions més debatudes al llarg d'aquests anys, es decideix des del Govern acabar o no autoritzar i, per tant, prohibir nous habitatges i l'ús residencial a sòl rústic. Fins al 99, a Menorca, com passa encara en aquests moments a la resta d'illes, la capacitat de poder edificar un habitatge va lligada directament a la superfície que es pugui tenir i, per tant, en funció del tipus de sòl, evidentment, però és una qüestió de la mida de la parcel·la que es posseeix o de la propietat que hi hagi. A Menorca es va optar per decidir que no s'autoritzessin i no es concedissin noves llicències urbanístiques per a l'ús d'habitatge en sòl rústic; els pobles i les poblacions són qui han de resoldre precisament aquesta qüestió i la vocació agrària del sòl rústic de Menorca és fonamental si volem configurar i mantenir el paisatge. I després, com a darrera qüestió, també hi ha dificultats i l'existència de problemàtiques de construccions il·legals, concentrades en espais molt concrets a finques molt parcel·lades que, en un moment determinat, durant els anys 70 i 80, es van començar a produir als nuclis rurals i als espais d'oci, i el Pla territorial se sent amb l'obligació d'haver-les de reconèixer a canvi, en qualsevol cas, de marcar i assenyalar tota una sèrie d'obligacions que els propietaris hauran de complir per tal d'entrar en la legalitat d'aquests indrets. I el quart punt, també importantíssim però el passaré molt per damunt, és tot el que fa referència a la part d'infraestructures i de transports. Aquí, amb algunes qüestions històriques també pendents per resoldre i que eren necessàries i fonamentals, com ara la mateixa descàrrega de combustible, que el Pla territorial havia de resoldre: carreteres, la necessitat d'establir l'heliport a Ciutadella, algunes mancances que hi havia i que hi ha en aquest Pla territorial resolt i, sobretot, amb els diferents plans directors i sectorials, que seran els que, en qualsevol cas, s'hauran de plantejar. Això és, d'una manera molt resumida, i a més a més, molt ràpida, el que d'alguna manera és el Pla territorial, el que vam aprovar el 2003 i, a partir del 2003,

iniciem una etapa, tan dura com la primera, i és la d'aplicar, precisament, aquest Pla territorial. El que hem estat capaços d'acordar, després, immediatament, ens toca i tenim la responsabilitat de saber-ho aplicar, i per això fem feina a diferents nivells. Un d'ells des de la idea de desenvolupar els diferents instruments que són importantíssims per fer una gestió correcta. Estic parlant de plans de gestió, per suposat, però faig una referència específica a un tema que crec que és força significatiu perquè és punter també a nivell d'Estat espanyol, i és la creació del Consorci de disciplina urbanística. Això és un espai on els diferents ajuntaments de l'illa de Menorca, 7 dels 8 municipis que hi ha, decideixen cedir les seves competències de disciplina urbanística a un consorci format per la Junta de Govern, en què hi ha representats tots els batlles i el mateix Consell Insular de Menorca, en què, dins aquest espai, el Consorci de disciplina, amb una junta mensual, es van decidint cada un dels expedients de disciplina urbanística que s'han produït al sòl rústic. Això suposa, per una banda, una certa distància amb l'Administració, crec que de vegades és bo que hi hagi una certa distància, i la decisió col·legiada entre tots dels criteris que han de valer per al terme municipal de Maó i per al terme municipal de Ferreries i, per tant, una capacitat d'actuar de manera directa amb expedients que també són molt complexos, però que les decisions, traslladades a l'àmbit personal, com ara enderrocar una construcció il·legal, sabem que pressuposa un plus d'atenció prou dur. Fa tres anys que està funcionant, jo crec que amb uns resultats molt bons, amb una complicitat de tots els ajuntaments, importantíssima i, per tant, és una qüestió que crec que val la pena fer-hi referència. Una altra qüestió també cabdal per a la consolidació del Pla territorial enteníem i entenem que passa necessàriament perquè els diferents ajuntaments tinguin els seus plans generals, les normes subsidiàries adaptades i per donar compliment a allò que marca el Pla territorial. La consolidació d'un pla territorial final és quan els diferents instruments en cascada que pengen d'ell recullen les mateixes característiques, les mateixes finalitats, però també els mateixos objectius. I això, evidentment, és una feina amb un doble sentit: d'una banda, cal crear una oficina del Pla territorial, un equip tècnic que assessori de manera permanent tots els ajuntaments, i de l'altra, cal donar ajudes directes perquè els ajuntaments es puguin anar adaptant. A dia d'avui, tots els ajuntaments estan en fase d'adaptació, alguns ja tenen parts aprovades definitivament i d'altres, la gran majoria, estan en tramitacions i, per tant, amb aprovacions inicials que al llarg d'aquest any, any i mig, suposaran l'aprovació definitiva de tota aquesta sèrie de qüestions que jo ara plantejava al Pla territorial, les quals quedaran recollides als seus plans generals i, per tant, consolidaran un model que entenem que és fonamental. I, perquè es doni aquesta consolidació, hi ha d'haver un compromís per part de tots els ajuntaments. I el tercer és una espècie d'observatori o d'indicadors que

tenim al Consell Insular de Menorca a través de l'OBSAM (Observatori Socioambiental de Menorca), en què, de manera permanent i any rere any, anem donant resposta. I aquesta sèrie d'indicadors que s'ha dissenyat també ens permeten percebre desviacions o qüestions i incidències d'aquest pla territorial des d'una perspectiva més científica, si voleu, però evidentment fonamental per després poder decidir o prendre decisions polítiques. Aquesta, d'alguna manera, seria l'exposició que faríem des de Menorca, vist que hi ha la consellera d'Ordenació del Territori de Mallorca, que va participar d'una manera activíssima i absolutament implicada en la redacció del Pla territorial de Menorca i, per tant, l'hagués pogut fer perfectament ella aquesta exposició, però aquesta és, en definitiva i una mica en les línies mestres, el que va suposar el Pla territorial i el que ha suposat incidir-hi avui. Ens deixem moltíssims detalls, però en qualsevol cas, si es creu convenient estem a la vostra disposició. Moltes gràcies.

Intervenció de Joaquim Nadal

Conseller de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya

Moltes gràcies, Ferran, i és un gran plaer retrobar un vell amic i company, professor de la Universitat de Girona, aquí en aquesta taula, i és també un gran plaer trobar antics coneguts amb responsabilitats polítiques totalment noves de fa quatre dies i, per tant, president, moltes felicitats per aquests canvis tan recents en la política menorquina i també en la política mallorquina.

Vull agrair als consells econòmics i socials de l'Euroregió que m'hagin convidat a parlar de les polítiques que el Govern de Catalunya ha desplegat respecte al litoral català. Però abans em vull permetre, arran de la invitació que m'ha fet Ferran Navinés, recollir d'una forma més genèrica els fenòmens que passen al voltant de la nostra costa, del nostre litoral i del fenomen turístic. I, sobre això, vull dir unes quantes coses que són, amb tota seguretat, molt subjectives i, per tant, totalment discutibles, però em sembla que ens poden ajudar a una reflexió necessària, al fil de les polítiques territorials que serveixen per intervenir de forma concreta en aquestes qüestions.

La primera és que la prehistòria turística s'assembla poc a l'actual història del fenomen turístic. Ara que estem celebrant els cent anys de la denominació *costa Brava0*, allò que era el fenomen turístic incipient a les acaballes del segle XIX i principis del segle XX

té molt poc a veure, molt poc, amb el que s'ha convertit el fenomen turístic avui. Entre altres coses perquè hi ha una frontera que crec que podríem precisar cronològicament entre un fenomen turístic exclusiu o, com a mínim, parcialment excloent, de caràcter elitista, reservat a un sector social amb una certa capacitat econòmica, i la massificació vinculada, en el cas de la península més que en el cas de les illes, a la motorització democràtica de la societat i, alhora, a la possibilitat real de l'extensió del fenomen de la segona residència.

Això marca una frontera entre un abans i un després en què determinades elits dirigents del nostre país es podien permetre somniar uns horitzons utòpics fets només a la mida dels ulls amb què s'ho estaven mirant, i després la realitat és una altra. Ara, en l'imaginari col·lectiu d'avui, quan es parla de la costa i es parla del litoral i se'n fa una lectura culta i definim el litoral, per exemple de la costa catalana, com a fruit d'una acumulació cultural de les lectures cultes que n'ha fet la societat des de fa cent anys fins ara, malgrat la utilització massiva d'aquest litoral, projectem una visió mítica que tendeix a assemblar-se més a la visió de la prehistòria turística, que no pas a la realitat històrica actual del litoral.

És, en certa manera, la paradoxa entre un horitzó utòpic desitjable i la realitat concreta. El paradigma per a alguns sectors, potser no per a tothom, de la felicitat màxima en un context turístic concret és poder gaudir sol, o amb poca gent, d'allò que és bellíssim i hem construït: el mite de la platja deserta o de la platja amb poca gent. Fugim de les grans platges. Busquem camins per aïllar-nos i excloure'ns del fenomen de la massificació, culturalment parlant. Però, de fet, projectem la nostra visió del fenomen turístic amb un desig de quantificació que necessàriament fa saltar pels aires el mite.

Turisme de Barcelona compta el seu èxit amb pernoctacions. I les autoritats turístiques d'Espanya parlen de seixanta milions de visitants. Aquest fenomen el podem estendre a d'altres situacions de la societat. En faig esment perquè parlaré d'un determinat concepte revisionista de la sostenibilitat, que és absolutament imprescindible per entendre'ns en aquesta societat moderna.

Durant anys i anys, hem construït una visió macroeconòmica de l'evolució de la nostra societat, que ha fet servir com a termòmetre de prosperitat i creixement la construcció d'habitatges i la fabricació i la venda de cotxes. I, quan salta pels aires un d'aquests paradigmes, com la construcció d'habitatges, comença a trontollar tot i posem en crisi una economia que tots sabíem que, en l'arrel mateixa d'un model incrementalista constant, no se sustentava en una realitat de mercat que respongués a necessitats de la demografia del país pel que fa al nombre d'habitatges en construcció.

Els sectors que voldrien revisar els models de mobilitat diuen que no calen més carreteres i que cal fer trens, més transport públic. Com a objectiu genèric és absolutament desitjable i el comparteixo al cent per cent. Però, d'això, a deduir que no s'han de fer més carreteres si, per altra banda, mesurem el creixement pel nombre de cotxes fabricats i venuts, la sostenibilitat és impossible, justament perquè la mateixa societat està treballant sobre unes pautes de comportament, de consum, que trenca algun d'aquests paradigmes.

En aquest sentit, crec que, en el fons, hem d'assumir i reconciliar-nos amb la història i entendre que, en el trànsit de la prehistòria del fenomen turístic fins avui, hi ha hagut una evolució positiva amb alguns fenòmens perversos i no desitjables. En alguns casos, fenòmens devastadors que cal corregir, eliminar i desarrelar, treure de soca-rel, però hem de reconciliar-nos amb la història per assumir la realitat actual, amb les seves contradiccions. Per què? Perquè si projectéssim cap al passat la mitificació d'un determinat model turístic inexistent, que és el de la foto fixa dels pobles de la costa catalana fa cent anys, cap dels habitants d'aquests pobles d'aquesta costa voldria tornar al passat.

Només hi voldríem tornar els que hi anem, però no els que hi viuen i no els que en viuen, perquè, per bé o per mal, les poblacions com Tossa de Mar, Lloret de Mar, Blanes, Palamós, Palafrugell, Sant Feliu de Guíxols, Salou, Vila-seca, Reus, Cambrils, etc. de fa cent anys eren, segurament, per al nostre imaginari cultural, pobles de major bellesa, de major equilibri, però d'una vida extremament miserable pel que fa a les condicions de vida d'una gent i d'una societat en què el sector agrícola representava el 50, el 60 i el 70% de la població activa, i en què la revolució industrial era molt limitada i només excepcional al fil de la costa al voltant de la indústria surera de la costa Brava.

Sant Feliu de Guíxols senyoreja una mica i apareix com un fenomen més urbà, més burgès. O els fenòmens de les construccions dels indians senyoregen una mica en un context molt miserable, com a excepció d'un context més general en què cap dels flequers, pastissers, carnissers, ferrers, fusters, paletes... de cap d'aquests pobles que s'han guanyat bé la vida, no especulativament, no voldria tornar a fa cent anys; com quasi ningú no voldria tornar a la situació de la Catalunya o de l'Espanya de 1936, naturalment.

Per tant, crec que tenint en compte que hi ha factors no desitjables, que hi ha elements perversos i que hi ha hagut fenòmens devastadors, ens pertoca reconèixer que si hem passat d'una societat de tres milions a vuit milions d'habitants, a la costa també es produeix un fenomen similar que hem d'assumir i, conseqüentment, hem d'assumir la pròpia història i hem de gestionar una història que, en termes generals, ha estat d'èxit.

Si, en termes generals ha estat una història d'èxit, i ja em permetran tots els matisos que vulguin perquè ningú no es pensi que estic cometent un abús conceptual, la sostenibilitat màxima és la durabilitat i la continuïtat de l'èxit, no a qualsevol preu, i no al preu que justament se'ns faci insostenible perquè se'n destrueixen els elements bàsics i definitoris d'aquest model d'èxit.

La clau és aquesta: podem transmetre a les generacions futures un model de gestió i d'explotació del nostre litoral, tan reeixit com l'actual, sense cap dels elements autodestructius que conté el model actual? Podran continuar guanyant-se raonablement bé la vida, més que els de fa cent anys, els nostres fills i els nostres néts als pobles i ciutats de tota la costa, de totes les costes d'aquest país en termes generals?

Aquesta és una clau que em sembla important. I és en aquest context que adquireixen un valor estratègic, gairebé fundacional, el territori, el paisatge i el patrimoni natural i cultural. I és en aquest context, per tant, que les polítiques del Govern de Catalunya s'orienten cap a apostar per un model inclusiu, no per un model excloent. I això ens porta a definir la protecció del litoral i del paisatge de forma general i transversal, solapant-se, però sense la posició dominant o predominant de les grans àrees d'exclusió.

El cap de Creus i el delta de l'Ebre són grans espais protegits, zones d'exclusió on només es pot anar a segons quins llocs i en determinades circumstàncies. El problema no és la gestió d'allò exclusiu, de forma excloent, el problema de fons, el de veritat, és com fer compatible el conjunt de l'espai litoral amb una demografia que creix i amb una utilització intensiva, en determinades èpoques de l'any, del conjunt d'aquest litoral sense que, per depredació, es produeixi la destrucció en l'arrel mateixa d'aquells valors que han convertit això en un producte atractiu i necessari. És a dir, es tracta de fugir dels extrems entre la visió mítica, la paràlisi absoluta, els de la foto fixa, fugir del paradigma de la foto fixa i, naturalment, fugir i condemnar, atacar i protegir-nos de la devastació incontrolada. I definir quin és el mínim, no pas per quedar-nos en aquest mínim, però cal definir quin és el mínim indispensable perquè ens puguem continuar reconeixent en un territori.

Si fos veritat, com diuen algunes organitzacions ecologistes, per exemple Greenpeace, que la costa catalana és tota ella un mur de ciment, no tindríem tants visitants. Només perquè encara es conserven algun dels valors que l'han fet singular i identificable, valors culturals i paisatgístics que han tingut en la literatura, Josep Pla, per exemple, la seva plasmació concreta, aquests valors segueixen prevalent per damunt de la destrucció de tota costa, tal com diu l'últim llibre de Greenpeace sobre aquesta qüestió.

És veritat que segueixen havent-hi elements destructius, però també és veritat que avui s'han posat dics de contenció a algunes de les perversions màximes amb les quals s'havia actuat al litoral, almenys a Catalunya amb tota seguretat, i Menorca també seria un exemple en alguns casos, posant-hi la seva limitació corresponent.

Perquè si perdéssim la capacitat d'identificar-nos, si recorrent el litoral de mar a terra en una visió de conjunt, no sabéssim identificar aquells elements físics que el configuren a causa d'una plena ocupació de la urbanització, hauríem pervertit definitivament el producte i les generacions futures ens en passarien una factura absolutament insuportable.

Quins són els elements indispensables que ens identifiquen? Com podem mantenir uns contorns, uns perfils familiars comprensibles? Com garantim una lectura culta i sensible del nostre bagatge acumulat? En definitiva, els ingredients que conformen avui l'activitat econòmica i social en el conjunt de les poblacions del litoral, ens reclamen identificar aquells elements singulars, paisatgístics, culturals, patrimonials, que són elements bàsics d'un producte i que si es perdessin farien desaparèixer tot l'atractiu, tota la capacitat d'atracció, cap a aquest producte.

Aquesta és la clau de la sostenibilitat que em sembla que hem de predicar i que hem de practicar, és a dir, que prosperitat i creixement sostenible s'associen al valor afegit d'un compendi d'activitats productives, artesanals, logístiques i turístiques que són indissociables d'uns valors paisatgístics i territorials que s'han de preservar per mantenir l'equilibri, fins i tot del mateix producte entès com a un producte de caràcter comercial.

És en aquest context que actua, i després diré amb quins mecanismes de caràcter legal, un escalat que tracta de definir quina és la trama bàsica d'una xarxa d'infraestructures, proporcionada i jerarquitzada, per assegurar mobilitat i transport públic d'una forma adequada en el conjunt del territori, sense trencar l'equilibri d'una xarxa de capil·laritat que la intel·ligència de tots, des de fa dos mil anys, ha construït. I allò que els romans van definir, no cal reinventar-ho a cada generació, perquè està ben pensat i ben dimensionat.

La qualitat i la compacitat dels assentaments humans ens porta a una nova lectura de la ciutat: el seu equilibri, la garantia del gran valor de l'espai perifèric no urbanitzat i no contaminat per una urbanització difusa que ho acabaria ocupant tot, la restricció del consum immoderat i permanent de sòl com si fos un bé tan poc escàs com l'aigua, quan ens hem pensat que l'aigua no era un bé escàs.

Sòl i aigua i tantes altres coses descobrim, ara, que són béns escassos que ens correspon administrar d'una forma diferent d'aquella que reclamaria la plena socialització d'aquests instruments que la naturalesa ens ha proporcionat i que, alguna

vegada, ens pensem que són tan col·lectivitzables que en podem fer un ús immoderat d'una forma conjunta.

I, naturalment, la qualitat i la definició d'uns espais oberts, protegits o no, en què el que cal definir són unes pautes d'actuació que en limitin la permanent contaminació de sòls no urbanitzables o el creixement immoderat dels sòls urbanitzables. Per actuar davant de tot això, el Govern de Catalunya ha fet, fonamentalment, dues coses: una Llei del paisatge i dos plans directors:el Pla director urbanístic del sistema costaner 1 i el Pla director urbanístic dels sistema costaner 2, amb la finalitat de definir com s'actua en el conjunt del litoral en una franja de 500 metres, que asseguri (objectiu plenament assegurat avui) que, del conjunt litoral de Catalunya, el 60% està protegit al cent per cent i el 40% és urbà o urbanitzable encara.

Quaranta mil hectàrees totalment protegides amb graus i instruments de protecció diversos, alguns dels quals se solapen els uns amb els altres i que defineixen que, en tots els sòls no urbanitzables, tots, sense excepció, i en tots aquells urbanitzables que no tenien el pla parcial aprovat, es produeixi la desclassificació, en aquest últim cas, i la plena protecció d'acord amb els criteris d'un pla director urbanístic que respon amb tota claredat a la filosofia d'un entramat legislatiu en què la Llei d'urbanisme de 2002 i la Llei d'urbanisme de 2004, el seu text refós i el decret llei d'aquest any, sumats, conformen un entramat general del qual en pengen set plans territorials parcials de les set vegueries.

Un conjunt de plans directors territorials que són, en l'escalat, un grau inferior, un conjunt ampli, tants com el Govern decideixi, de plans directors urbanístics en què es defineixen paràmetres i pautes sobre els drets urbanístics en termes de planificació urbanística supramunicipal i alguns plans directors urbanístics de caràcter específic que afecten el conjunt del litoral català i en protegeixen aquest 60%, deixant el 40% a la definició final dels plans generals d'ordenació municipal de cada ajuntament, que és el que finalment hauria d'interioritzar la filosofia dels plans territorials de caràcter més general o del plans directors urbanístics, en el cas de Catalunya, per tal d'assegurar que es produeix un procés de protecció creixent i de regeneració d'aquells elements del perfil i del conjunt de la lectura culta del nostre territori que en permetrien la seva continuïtat en generacions futures.

I, finalment, el que ha fet el Govern de Catalunya ha estat dotar un fons anual per a la intervenció dels ajuntaments en el litoral, amb polítiques de protecció del litoral, que és objecte d'una convocatòria i, per tant, amb ajuts directes al món municipal perquè tradueixin en l'àmbit del seu terme municipal la filosofia i les propostes pràctiques del Pla director urbanístic del sistema costaner. En qualsevol cas, la reflexió és molt genèrica, però, aprofitant aquest fet concret de la celebració del centenari

de la denominació de la Costa Brava , s'han alçat algunes veus que reclamaven el retorn a una puresa primigènia avui ja impossible, entre altres coses, perquè el nombre d'usuaris ho faria impossible. I, en canvi, unes altres veus reclamen un punt de racionalitat assumint la pròpia història, depurant aquells aspectes d'una història d'èxit que valgui la pena continuar conservant i, evidentment, depurant i eliminant tots aquells elements perversos que han tingut una ànima destructiva que és l'essència de la insostenibilitat del sistema.

I res més. Moltes gràcies.

Intervenció de Bernard Delran

Vicepresident delegat del CESR de Llenguadoc-Rosselló
i presidentde la Comissió d'Ordenació del Territori del CESR Llenguadoc-Rosselló

Merci, je me suis demandé s'il n'y avait pas une erreur de casting car, certes je suis depuis vingt et quelques années membre du Conseil Économique et Social Languedoc-Roussillon, mais je n'ai pas forcement une vocation à parler d'aménagement du territoire, même si ces problèmes persistent depuis des années dans cette région. J'ai plus vocation à parler de problèmes culturels puisque j'ai présidé et je préside encore une association qui s'appelle la Via Domitia, une voie romaine qui continue, d'ailleurs, en Catalogne et qui change de nom, Via Augusta, je crois, avec des programmes européens à la clé qui nous ont permis de travailler sur ce tourisme culturel qui n'est pas qu'un concept et qui devient de plus en plus une réalité. Alors, l'erreur de casting, vous me la pardonnerez, d'autant plus que je dois vous dire que ma formation ce n'est pas celle d'un économiste, je suis avocat, donc, tout de suite vous vous dites : « il va parler longtemps, il va nous dire des belles paroles ». Non, pas du tout, je serai très court, rassurez-vous. Alors, vous avez parlé tous, ici, et je reprendrai votre formule, de paradigme, de paradigme du bonheur, moi je dirais paradoxe du bonheur, parce qu'il y a trois chiffres qui me frappent et que je vous livre concernant particulièrement la région Languedoc-Roussillon. Nous avons 180 kilomètres de côte et depuis les cinquante dernières années nous avons perdu plus de 250 hectares de plage. Alors, vous avez raison, soleil, plage, mer, mais nous ne sommes pas les seuls à avoir le soleil, ni la mer. Quant à la plage elle régresse, c'est un vrai problème chez nous. Alors la solution, s'il y en a une, on peut déjà se poser la question, j'anticipe sur la conclusion :

est-ce qu'on peut vraiment, compte tenu du contexte actuel, parler de durabilité puisque c'est le terme important et essentiel ? Pourquoi je dis ça ? Parce que pas plus tard qu'hier, dans le journal *Le Monde*, il y avait une très belle carte du sud de la Méditerranée et cette carte montrait une hypothèse tout à fait plausible en cas d'élévation du niveau de la mer d'un mètre, prévu pour 2100 – ce n'est pas loin, nous n'y serons plus mais ce n'est pas loin – eh bien la quasi-totalité des stations du littoral Languedoc-Roussillon disparaissent. Montpellier, qui est à dix kilomètres de la mer, est au bord de la mer en 2100, elle est les pieds dans l'eau. La Camargue, qui permet d'y accéder à partir d'Arles, eh bien Arles c'est la Camargue, Arles est au bord de l'eau. C'est assez inquiétant de raisonner, lorsqu'on sait cela, lorsqu'on imagine cela, en espérant que ça n'arrivera pas, d'imaginer ou de parler de tourisme durable. Mais je vais tout de même parler de tourisme durable puisque c'est la question qui est posée aujourd'hui. Alors, un mot d'histoire. L'histoire dans notre région commence en 1962-1963, le général de Gaulle, la Mission Racine, Mission Racine qui invente ces stations de littoral, car ce littoral chez nous c'était, certes, la mer, mais une mer un peu monotone puisqu'il n'y a pas d'îles malheureusement, des dunes, du sable et des moustiques. C'était ça et ex nihilo, cette Mission Racine a crée la Grande Motte, on l'aime ou on ne l'aime pas et c'est un des problèmes, dont je vais reparler très rapidement. Depuis on a eu ce qu'on appelle le CIATE, le Comité Interministériel d'Aménagement du Territoire, 2001-2002, et depuis lors, on ne parle plus que d'urbanisme, d'environnement et de protection du littoral. Sous-tendu bien entendu tout cela par l'idée que le tourisme c'est quelque chose d'important pour l'économie régionale, la Mission Racine l'avait déjà dit en 1963, mais que ce tourisme, comme vous l'avez dit tous ici, il faut peut-être le réinventer. Ce qui n'est pas facile parce qu'il faut pour cela anticiper les goûts des touristes avec un paradoxe supplémentaire : massification, mais des goûts de plus en plus individuels et dans la recherche de la qualité, ce qui n'est pas toujours commode lorsqu'on fait du tourisme de masse. Alors, je relisais avec intérêt les éléments qui avaient conduit la réflexion à l'époque, en 1963, où manifestement on cherchait à intégrer le tourisme comme une dimension économique, ce qui était relativement nouveau – maintenant personne ne le discute –, et ensuite on cherchait, ce qui est le corollaire logique, à aménager pour récupérer les devises des touristes du nord, c'est-à-dire avant qu'ils arrivent en Espagne on essayait de les capter en Languedoc-Roussillon. C'était ça qui était écrit dans les rapports en 1963, ce n'est plus tout à fait vrai, ça l'est encore un peu tout de même. Et puis il y avait une approche qui n'était pas une approche de durabilité à l'époque, mais qui y ressemblait, qui était une approche avec une dimension économique, une dimension de cohésion sociale, une dimension environnementale, heureusement, et une dimension

territoriale. Alors, aujourd'hui qu'en est-il ? Et c'est bien le problème dont nous débattons. Nous avons des monuments dans la région Languedoc-Roussillon qui sont extrêmement visités, qui sont parmi les plus visités de France, je pense au pont du Gard. Est-ce que nous l'avons bien exploité jusqu'à maintenant ? Est-ce que le lien a bien été fait avec ce tourisme de masse ? Je crois qu'on commence, mais on commence parce que peut-être aussi, et vous l'avez dit et je vous rejoins totalement, les goûts des touristes sont en train de changer. Et la grosse difficulté qui est la nôtre, c'est précisément, j'y ai fait allusion il y a un instant, d'anticiper sur ces goûts des touristes. Comment faire pour savoir quel sera le comportement du touriste demain ? Je ne veux pas vous infliger des chiffres, mais nous avons tout de même une réflexion à mener sur ce point, car je prends par exemple l'agglomération de Montpellier avec 500.000 habitants environ, un million l'été avec les touristes. En 1962 on avait compté 350.000 touristes ; en 1966, 530.000 ; 1974, 1.400.000 ; c'est une progression constante. Puis ils sont passés en 1993 à 8 millions de touristes, en 2000, même chose, et 2007, 10 millions environ de touristes. Alors ça pose plusieurs problèmes, des problèmes d'hébergement, bien sûr, et des problèmes de construction avec l'écueil que tout le monde a signalé ici. L'objectif du tourisme social est à peu près respecté, 18 % de lits sociaux sous forme de campings, de villages de vacances dans les ports de Port Leucate et Port Barcarès, 15 % à Gruissan et à la Grande Motte, 12 % au cap d'Agde. En matière d'anneaux pour les bateaux, moi qui suis un homme de bateaux, qui ai souvent navigué ici dans les Baléares et qui connais bien toutes vos belles îles, y compris Minorque, Ciutadella, un port difficile d'accès parfois, port Maó, je ne vois pas comment ne pas aimer Port Maó par ce passé chargé d'histoire, Lady Hamilton, cet immeuble magnifique, Binibeca, j'adore Binibeca, bien sûr - bon, on peut discuter aussi sur Binibeca –, mais nous avons en Languedoc-Roussillon 9.000 emplacements de bateaux, ce qui est énorme, c'est-à-dire que ce qui avait été prévu à l'origine dans la Mission Racine a été réalisé, c'est assez exceptionnel, et sur ce sujet d'ailleurs, le Conseil Économique et Social du Languedoc-Roussillon a fait une étude que je vous livre : savez-vous quelle est la moyenne de sortie o d'utilisation d'un bateau en mer ? Combien de jours les bateaux sortent en mer ? C'est-à-dire qu'il y a 9.000 bateaux, 9.000 personnes qui utilisent des appontements ou des anneaux : ils sortent en moyenne trois jours par an. Alors, est-ce un bien, est-ce un mal ? Ça se discute ça aussi, alors on ne va pas parler des ports secs, etc., il y a tout un tas de projets, mais ce sont des questions que vous connaissez bien aux Baléares. Mais ça c'est un des avenirs, à mon avis, du tourisme, parce qu'on a beau critiquer notamment au travers de ce rapport l'utilisation très parcellaire de ces bateaux, il n'en reste pas moins que ça, ça fait partie des goûts du tourisme, de cette recherche un peu de la solitude, de la qualité, par opposition à

ce tourisme de masse. Alors voilà les quelques chiffres que je voulais vous donner, qui démontrent que la durabilité qui est, certes, très louable comme recherche dans le développement, dans l'aménagement du territoire, ce n'est pas facile, mais tous les programmes actuellement cherchent à répondre à ce que j'appelle les goûts futurs du touriste. Un exemple que je ne peux pas ne pas citer, c'est celui des bâtiments, des appartements. La Grande Motte a été construite en 1963-64-65-66-67. Est-ce que les appartements sont encore aux goûts des touristes ? Certainement pas. Donc il y a tout un programme de rénovation, d'aménagement, notamment pour s'adapter aux goûts des touristes notamment du nord, qui ne peuvent pas supporter, par exemple, de venir dans un appartement non climatisé. Eh bien à l'époque c'était impensable, ça n'existait pas les appartements climatisés. Alors tout ça pour dire et pour conclure que si nous voulons demain faire un tourisme plus intelligent, si nous voulons demain anticiper sur les goûts des touristes, nous avons beaucoup de pain sur la planche. Nous avons, certes, à respecter les plans qui ont été faits, à respecter cette volonté européenne, puisqu'il s'agit aussi d'une volonté européenne, d'un tourisme, d'un aménagement durable ; nous avons, bien sûr, à respecter l'environnement. Mais je crois qu'avant tout nous avons besoin de faire preuve d'imagination, et peut-être aussi un peu d'utopie, et je n'ai pas peur d'employer ce terme, puisque l'utopie, parfois, ça permet de s'évader au-delà des contingences matérielles qui sont celles de notre vie en société développée, mais pas toujours durable, et j'espère en terminant que nous arriverons à résoudre cette quadrature du cercle. En fait, l'idéal on n'arrive jamais à l'atteindre, mais il faut tendre vers cet idéal. Voilà les quelques mots que je voulais vous livrer sur le Languedoc-Roussillon.

Intervencions en el debat posterior

Es tracten les qüestions següents:

- Relació entre la pressió al litoral i el rerepaís: necessitat de trobar una solució coherent per a la pressió del litoral i a no deixar que aquesta pressió del litoral s'escampi, atenent el valor del rerepaís en termes paisatgístics, culturals i socials, que són singularitats que s'han de preservar.

- El repte que constitueixen les grans infraestructures per a l'ordenació del territori i per a la sostenibilitat, tenint en compte les competències pròpies dels consells insulars.

- Reptes principals de la gestió del territori, a partir de l'exemple del Pla Territorial de Menorca que s'ha exposat: energies renovables, canvi climàtic, preservació del paisatge com a patrimoni cultural, control de la pressió, construcció d'infraestructures i accessos, possibilitat de catalogar certes parts del territori per a protegir-les institucionalment a través dels instruments formals previstos.

CLOENDA
DE LES
JORNADES

CLOENDA DE LES JORNADES

La cooperació dels CES de l'Euroregió Pirineus-Mediterrània

Intervenció de Llorenç Huguet Rotger

President del CES de les Illes Balears

Per acabar, i abans que vingui el conseller de Presidència a cloure aquestes jornades, volíem aprofitar perquè els quatre presidents de les quatre regions en aquests moments actives de l'Euroregió Pirineus-Mediterrània poguem aportar conclusions o missatges i poguem agrair molt especialment l'assistència del president del CES d'Espanya, el Sr. Marcos Peña. També havia d'assistir el president del CES França, el Sr. Jacques Dermagne, qui, per uns temes personals, no ha pogut venir. Però sí que ens ha enviat una carta demanant excuses i posant de manifest la importància que té França, i d'això, a vegades, se n'ha parlat a les cimeres franco-espanyoles, respecte a l'organització territorial en la col·laboració dels dos països. Segurament el Sr. Marcos Peña entrarà poc en aquest detall i els meus companys dels altres CES també tenen alguns missatges que podré transmetre. Començarem, doncs, amb la paraula del Sr. Marcos Peña, president del CES d'Espanya.

Intervenció de Marcos Peña Pinto

President del CES d'Espanya

Muchas gracias, Presidente, muchas gracias, Lorenzo. Señoras y señores, lo primero y lo más importante que tengo que decir es: gracias, gracias por la invitación, que me permite, además de estar con ustedes, estar con amigos de hace ya muchos años, como Josep M. Rañé, y con los compañeros franceses. En dos o tres minutos, no más, que

es lo que tengo que hablarles, yo quiero hacer una especie de ejercicio de patriotismo institucional, de defensa de los Consejos Económicos y Sociales.

Hace ya muchos años, cerca de 1934, en uno de sus habituales destellos de lucidez, decía Azaña que si no hay sociedad civil, el Estado se tiene que relacionar directamente con la tribu. Y es una relación, no les quepa duda, poco afortunada, de ahí que en esa malla social que constituyen organizaciones como la nuestra seamos los intermediarios esenciales para evitar el caos de la tribu, el caos de nuestra sociedad. Básicamente, en dos asuntos, ambos importantes.

A nadie se le escapa que vivimos en un mundo complejo, difícil, por lo tanto, nuestra primera actuación como representantes de esta sociedad civil es cooperar en la gobernanza de esta dificultad. ¿Cómo cooperamos en esta gobernanza? Nuestras sociedades no funcionan simplemente con una democracia episódica, acudiendo a votar cada cuatro años, la gestión del poder es difícil y exige la participación de la ciudadanía en las acciones del poder, en las acciones públicas. Nosotros somos ese cauce, nosotros tenemos esta participación institucional y ahí participamos, porque acogemos a la sociedad real de nuestros pueblos: a las patronales, a los sindicatos, a los consumidores, a los usuarios, a la economía social, agricultores, pescadores, etc. Esta participación institucional en la cooperación de la gobernanza cada día es más importante.

Y de ella deriva el segundo elemento que muchos de nosotros valoramos, que es el consenso, o el esfuerzo para consensuar. Aquello que decía Habermas: "colocar en el epicentro de la acción política la voluntad de consenso", consciente de que el único instrumento de resolución de conflictos es la palabra. Y allí estamos nosotros, y casi estamos de manera obligada, porque somos organismos muy heterogéneos, de composición dispar y plural. La voz de cada uno de ellos sigue el vehículo propio de sus organizaciones, la UGT (Unión General de Trabajadores) cuando habla como la UGT, habla la UGT, o Comisiones Obreras (CC.OO.) o la CEOE, o lo que ustedes quieran. Pero cuando estamos en un instituto como un Consejo Económico y Social, la voz debe ser el mínimo común denominador del acuerdo, que es la voz de la razón, que es el patrimonio del laicismo verdadero, y ahí aportamos también algo de sensatez.

En este estado de cosas, como ustedes comprenderán, cualquier asociación de los distintos Consejos Económicos y Sociales, en este caso, como hemos estado hablando, de la Euroregión Pirineos-Mediterráneo, pues es una buena noticia, es fundamental. Nosotros tenemos una vocación asociativa entre nosotros bastante notable que, poco a poco, va funcionando entre los CES de España, entre los CES europeos, entre los CES internacionales. Y pretendemos esto, aunque posiblemente exista un pecado de inflación de expectativas. Pero lo que pretendemos es aportar razón a la acción de

gobierno y aportar cohesión a unas sociedades tan desvertebradas como las nuestras, y esa es nuestra misión. Y concluyo como comencé: muchas gracias, presidente, por permitirme estar aquí con todos vosotros.

Intervenció de Jean-Louis Chauzy

President del CES de Midi-Pyrénées

Bien, nous étions venus avec un objectif clair : obtenir la reconnaissance politique des Conseils Économiques et Sociaux de l'Eurorégion. Je suis très heureux que tous mes collègues aient participé à ce point de vue avec le soutien du président du Conseil Économique et Social d'Espagne et surtout nous sommes heureux de la réponse qu'a faite il y a quelques instants le président des Baléares. Nous allons créer dans les jours qui viennent la conférence des Conseils Économiques et Sociaux de l'Eurorégion. Nous bénéficierons, j'en suis désolé pour eux ou pour elle, du secrétariat de l'Eurorégion qui est basé à Barcelone. Les groupes de travail mis en place par les régions dans l'Eurorégion seront ouverts aux Conseils Économiques et Sociaux régionaux et nous avons demandé aussi à être associés à la préparation des réunions au sommet des présidents de région. Pour nous, l'Eurorégion n'a jamais été réduite à un simple, même si c'est important, moment de convivialité. Moi, j'ai connu l'Eurorégion à trois : Languedoc-Roussillon, la Catalogne et Midi-Pyrénées. C'était formidable, on avait un discours de deux heures de Jordi Pujol sur la vocation mondialiste de la Catalogne, on buvait un bon verre de vin et on repartait. Nous souhaitons aujourd'hui que l'on puisse parler de coopération sur les thèmes que souhaitent aborder, les présidents de régions, qui ont été discutés ce matin, mais je pense que nous devons aussi avoir le courage de parler des sujets qui fâchent. Mon collègue du Languedoc a abordé la question de l'eau. Dans nos pays aussi on débat de l'eau, le partage des eaux, les conflits d'usage, en gros ça fait une belle exposition, oui, mais le partage de l'eau c'est encore un sujet qui est devant nous. La question de l'énergie. Cela fait 22 ans que le gouvernement espagnol et le gouvernement français ont passé un contrat, d'Etat à Etat, pour que la France renforce le réseau électrique espagnol. C'est une obligation européenne, la connexion des grands réseaux. 22 ans qu'on cherche un endroit où passer... Est-ce que nos assemblées n'ont pas le droit et le devoir d'émettre un avis sur ces questions-là qu'on ne peut pas toujours renvoyer aux États. On ne peut pas dire « C'est Madrid,

c'est Paris ». Madrid ou Paris, ils peuvent s'appuyer sur qui dans les régions et dans les territoires ? Exercer un pouvoir c'est aussi exercer une responsabilité. Nous n'avons qu'un pouvoir consultatif mais nous devons aussi avoir le courage de dire ce que nous pensons sur des sujets difficiles : l'énergie, les questions de l'eau et le franchissement des Pyrénées qui restent une barrière, même si pour venir à Palma, bien sûr, on prend l'avion. Merci de m'avoir écouté.

Intervenció de Jean-Louis Bouscaren

Vicepresident del CES Languedoc-Roussillon

Merci. Monsieur le président du Conseil Économique et Social des îles Baléares, messieurs les présidents des Conseils Économiques et Sociaux espagnol et français, ou tout simplement, européens. Mesdames, messieurs, chers collègues et amis, je voudrais tout d'abord, monsieur le président, vous remercier chaleureusement d'avoir pris l'initiative d'organiser ces IIe Journées de l'Eurorégion. Permettez-moi de vous adresser, ainsi qu'à vos équipes, mes très sincères félicitations pour la qualité de l'accueil et de l'organisation de vos rencontres. Permettez-moi également très brièvement de vous renouveler les excuses de monsieur Gérard Maurice, notre président de CES et de son directeur monsieur Jean-Claude Albert, tous les deux retenus à Montpellier, et qui s'ils n'ont pu être présents, m'ont demandé de les représenter, s'associent et vous souhaitent leurs vœux de plein succès pour la mise en œuvre future des propositions et des décisions qui sont prises au cours de ces deux journées. Nul ne pourra s'étonner qu'à l'occasion d'une manifestation d'importance comme celle d'aujourd'hui, une assez large convergence de vues se dégage sur nombre de questions. Notre culture commune, latine et méditerranéenne, notre attachement à une Europe qui se construit peu à peu, expliquent, en effet, dans une large mesure, le caractère consensuel de nos approches respectives. J'ajoute que la qualité des participants et la clarté de leurs propos ont largement contribué à faire émerger des éléments concrets au service de cette stratégie collective commune. Nous avons ainsi pu nourrir et enrichir nos réflexions sur des sujets passionnants et complexes. Le fil conducteur de ces journées pour moi me paraît clair, il se résume en trois mots : ouverture, unité et diversité. Je ne reviendrai pas sur les échanges de ces deux journées, sinon pour insister une nouvelle fois sur l'importance majeure que les responsables du Languedoc-Roussillon accordent aux

actions conduites par l'Eurorégion Pyrénées-Méditerranée. Les projets mis en action et conduits par cette eurorégion s'inscrivent dans les domaines les plus divers : économie, université, transport, culture, on l'a vu, tourisme. Ils montrent en tout cas l'attachement des collectivités territoriales et, bien sûr, de la société civile en particulier, toutes les faveurs qu'ont ces rapprochements dans le cadre de cette coopération concrète. Je m'associerai pleinement aux propos de mon collègue Jean-Louis Chauzy en disant qu'il faudra néanmoins que nous engagions définitivement les acteurs économiques et sociaux des régions concernées et qu'ils soient de plus en plus associés dans le cadre de leur mission consultative aux instances de l'Eurorégion. Les débats qui ont eu lieu pendant ces deux jours ont révélé la spécificité d'une activité dont on n'a pas encore pleinement appréhendé tous les aspects, et ceci ne pourra être fait que s'il y a un travail respectif et en commun des instances politiques et des instances de la société civile. Permettez-moi d'évoquer un projet qui nous est cher en Languedoc-Roussillon, c'est la future liaison ferroviaire à grande vitesse entre Montpellier et Barcelone via Perpignan, qui devrait être mise en service en 2020. On a évoqué hier les distances qui nous séparent encore et qui séparent Barcelone de Toulouse et Barcelone de Montpellier. Nous attachons en Languedoc-Roussillon une grande importance à ce projet structurant de ligne à grande vitesse qui va considérablement favoriser les échanges entre nos régions et nos pays. L'Espagne sera plus proche de la France, mais aussi elle sera plus proche de l'Europe à travers ce nouveau tronçon parce que ce chaînon entre Montpellier et Perpignan que nous appelons, nous, du côté Languedoc-Roussillon, le chaînon manquant, eh bien c'est la liaison entre l'Espagne et le reste de l'Europe via la France. L'Eurorégion a également un autre défi à relever : comment contribuer à la réussite de ce grand projet que constitue l'Union européenne pour la Méditerranée ? Nous avons, pour notre part, engagé une réflexion sur la manière dont nous, responsables économiques et sociaux, devrons contribuer au succès de cette initiative lancée treize ans après le processus de Barcelone par notre président de la République, Nicolas Sarkozy. Je crois que là aussi, l'Eurorégion dans laquelle nous travaillons en commun, comme je l'ai dit tout à l'heure au président du Gouvernement des Baléares, est la tête de pont et le fer de lance du développement du projet euro-méditerranée, pour des raisons historiques et pour des raisons d'implantation géographique. Notre Conseil Économique et Social régional entend dans ce domaine apporter sa pierre à l'édifice pour que le projet euro-méditerranéen prenne une dimension nouvelle. Je suis persuadé que les échanges qui ont eu lieu durant ces rencontres pourront être fort utiles, surtout si notre appel commun d'aujourd'hui est réellement suivi d'effet comme nous l'a promis le gouverneur. Permettez-moi avant de conclure de vous remercier une nouvelle fois d'avoir permis aux représentants de la société civile du Languedoc-Roussillon de s'exprimer devant vous.

Vous connaissez notre attachement à cette démocratie participative qui ne peut que conforter la démocratie représentative et la démocratie tout court. Ces échanges vont, j'en suis persuadé, y contribuer et nous donner l'occasion de renforcer l'action efficace, intelligente et persévérante que mène aujourd'hui l'Eurorégion Pyrénées-Méditerranée. C'est en tout cas ce que je souhaite ardemment. Messieurs les présidents, Mesdames et Messieurs, chers collègues et amis, merci de votre attention.

Intervenció de Josep Maria Rañé

President del CES de Catalunya

Moltes gràcies, president. Bon dia a tothom, bon dia també als qui m'acompanyen a la taula: el president del Consell Econòmic i Social d'Espanya, Marcos Peña, i els altres presidents de les altres regions que conformem encara l'Euroregió Pirineus-Mediterrània, i esperem que aviat creixem una mica i tornem al número màgic de cinc.

En primer terme vull començar, per noblesa, però també per necessitat, expressant l'agraïment al Consell Econòmic i Social de les Illes Balears per l'organització d'aquestes jornades, per la qualitat de les mateixes, fent extensiu aquest agraïment no tan sols al Consell sinó a tots els ponents.

Ells i elles, encara que poquetes – avui, aquesta taula també és una expressió d'aquesta realitat en la que els homes encara ocupem moltes vegades tota la taula - ells i elles, deia, han aportat amb les seves intervencions els diferents elements de la qualitat, que són imprescindibles pel bon nivell d'aquestes actuacions, com aquestes jornades.

Els consells econòmics i socials som fonamentalment òrgans assessors dels nostres executius, però també fem altres coses. Fem i plantegem elements per iniciativa pròpia. Iniciatives de debat, de reflexió, de proposició i de prospectiva, i aquestes jornades han estat un exemple d'aquest potencial d'actuació. No actuem exclusivament a demanda del nostres Governs, sinó amb una voluntat d'anar una mica més enllà, d'avançar vers el futur, de treballar-hi, en qüestions que són fonamentals i bàsiques i amb les que com en aquest cas demostren un primer tast del que podem fer si els consells econòmics i socials de l'Euroregió cooperem.

Però no podem ni ens hem de quedar exclusivament aquí. Jo voldria destacar tres fites que han estat present en aquestes jornades, tres elements que no són els únics, però sí tres elements que em semblen importants.

El primer, és aquesta idea que ha sortit de cooperar per competir. En aquest món cada vegada més competitiu, els territoris, les persones, les empreses, les institucions competeixen entre elles, però crec que tots ens hem adonat que, a més a més de competir, necessitem cooperar, i que no és possible plantejar infraestructures, plantejar transformacions només des de petites dimensions, sinó que convé que tinguem la mida, la mesura adequada per poder-les fer, i que en aquest sentit hem de cooperar per competir.

La segona és que estem davant de la necessitat d'un canvi, d'una transformació del nostre teixit econòmic, del nostre sector productiu de béns i també de serveis, això és el que hem de tenir present quan es fa referència a la innovació. I avui hem posat bastants exemples de com en el sector serveis també hem d'incorporar innovació: innovació i modernització a allò que fem, els productes; innovació i modernització a com ho fem, els processos, els sistemes, les tecnologies que incorporem; i innovació i modernització amb qui ho fem, les persones. Sí, també hem de tenir present que el canvi de model productiu requereix, alhora, d'un canvi en la formació de les persones, a fi i efecte, que no tinguem que sentir allò que una vegada li vaig sentir dir a un agricultor, un pagès peruà, que ho explicava gràficament quan deia: "aquí vino el progreso y nos arrolló". Bé, jo crec que perquè el canvi tingui un element positiu, també cal que les persones tinguin els coneixements i la capacitat de gestionar, no solsament de produir i que aquesta societat del coneixement no sigui "el progreso que nos arrolle", sinó un element positiu.

I, evidentment, la tercera és la idea que en l'activitat econòmica s'han d'incorporar valors ètics i socials. El que s'ha demostrat és que l'avarícia només fa que s'acumulin contradiccions i que es prepari la propera crisi econòmica. En aquests moments, hem d'intentar aconseguir que l'activitat econòmica, el creixement econòmic, es basi en uns valors que tinguin un contingut social, per la qualitat, pel concepte de cura de les persones, però també que fomenti la sostenibilitat i que permeti una relació amb el medi ambient.

Directament o indirectament, aquests tres aspectes formen part d'allò que els deia: una transformació, d'un canvi, que passa de "comprar força de treball" a "gestionar coneixement", que és una cosa bastant diferent del que hem vingut fent, i que modifica, no tan sols les formes de producció, sinó la forma d'entendre les relacions dins les empreses. Empresaris, sindicats i societat civil, en aquest procés de desenvolupament econòmic, hem d'aconseguir també incorporar i reflexionar sobre aquests aspectes;

superar les resistències que produiran aquests canvis doncs suposen trencar amb el que fins ara hem viscut, això requereix dotar-nos tots plegats de reflexions, propostes, espais conceptuals i, fins i tot, lèxics comuns, en què les paraules vulguin dir el mateix i tots ens entenguem i no hi hagin sobreentesos que tendeixin a generar més desacords que no pas acords.

Aquesta es una tasca que podem fer, i crec que hem de fer, des dels consells econòmics i socials. La concertació social ja la faran els agents socials i els governs, però els treballs i les reflexions que acompanyin aquest procès de transformació les podem desenvolupar des de les nostres institucions. Aquesta és una tasca important i l'hem de fer també en aquest nou àmbit que s'obre, que volem que sigui un àmbit d'actuació, com les euroregions.

Per acabar, crec que l'avenç o l'intent d'avenç, que l'acord o la voluntat de treballar en la construcció d'una xarxa de consells econòmics i socials que tingui la mateixa dimensió que aquesta euroregió és una de les conclusions o de les idees que també surten amb claretat d'aquesta trobada. Torno a dir: agraeixo al Consell Econòmic i Social de les Illes que l'hagi conduït amb la saviesa i la qualitat que ho ha fet.

Discurs de cloenda de l'Honorable Albert Moragues

Conseller de Presidència del Govern de les Illes Balears

Senyores i senyors,

Els responsables de l'Euroregió Pirineus Mediterrània moltes vegades fem servir una de les idees que la defineixen: l'Euroregió, que va néixer com una idea política i necessària per a la construcció d'Europa des de les regions, ha d'esdevenir un instrument útil per a la societat civil i de millora de la qualitat de vida dels ciutadans.

I són precisament convocatòries com aquestes Segones Jornades de Consells Econòmics i Socials de l'Euroregió les que donen carta de naturalització a aquest objectiu de participació i d'utilitat.

De fet, a causa de l'àmplia composició i la representació social d'aquest col·lectiu, podem afegir que l'objectiu que ens hem marcat s'assoleix amb escreix.

En conseqüència, vull expressar el meu profund agraïment, en primer lloc, al president del Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, Llorenç Huguet, i a tots els participants en les Jornades. I vull afegir una salutació especial a tots els que han vingut de fora, tant de Catalunya com de la resta d'Espanya, i, per tant, una salutació molt especial als membres d'aquesta taula; al responsable del consells econòmics i socials de Catalunya, el senyor Rañé; de Migdia-Pirineus, el senyor Chauzy; de Llenguadoc-Rosselló, el senyor Bouscaren, i, per descomptat, al senyor Marcos Peña, president del Consell Econòmic i Social d'Espanya.

De la utilitat d'aquestes Jornades, en parlen els mateixos arguments dels temes que han tractat aquests ponents tan qualificats: turisme, innovació, sostenibilitat, governança,... Conceptes que, ara per ara, són els que marquen les pautes de debat.

Les Illes Balears, i ara més que mai, atesa l'especial situació de dificultats econòmiques, exhibeixen la bandera del turisme com a principal activitat generadora de benestar. De fet, és la nostra bandera des dels anys del boom turístic —ara ja fa gairebé mig segle—, des dels inicis del que coneixem avui en dia com a turisme de masses. Però ara, en el segle XXI, aquesta bandera ha estat renovada, renovada en dos àmbits essencials.

D'una banda, el de la innovació i la recerca, i la formació en l'àmbit turístic, indispensables per assolir el grau de competitivitat que ens permeti conservar el lideratge en aquesta darrera onada de l'evolució turística. En aquestes Jornades ha quedat palès que la innovació i les activitats derivades de l'R+D+I tenen un immens camp d'expansió en el turisme. I no només això, sinó que s'ha demostrat que si no hi ha innovació no hi ha futur turístic sòlid. Això ja ho ha assumit la major part del sector empresarial turístic, a qui vull agrair la implicació i el compromís en aquest àmbit.

I, d'altra banda, el de la cura del medi ambient i la sostenibilitat. Avui, una destinació turística que no tingui en compte aquests dos aspectes, quedarà fora del mercat en molt poc temps. Per tant, les polítiques conservacionistes no només constitueixen un deure i un compromís amb les properes generacions —a qui hem d'intentar de deixar un paisatge i un medi ambient igual o millor del que vam rebre—, sinó també una oportunitat econòmica de present i de futur.

Economia i ecologia són dos conceptes que no sempre han gaudit de bona relació. Sortosament, això ha canviat, va canviant, i en turisme ja comencen a caminar totalment plegats, amb plena coincidència de plantejaments.

En conseqüència, tant pel que fa a la innovació com a la sostenibilitat, tots heu fet avui, amb els vostres criteris i les vostres aportacions, un pas important que conduirà a la creació d'una nova generació de models turístics, allunyats de trajectòries perverses i que garantiran, a la vegada, la conservació del patrimoni natural i el benestar dels ciutadans.

També vull fer referència al fet que un dels punts tractats hagi girat entorn de la governança de l'Euroregió i del paper dels agents econòmics i socials, qüestió d'importància cabdal, sobretot en els temps que vivim.

En el Govern de les Illes Balears estam totalment compromesos amb aquest nou concepte de governar, de governança. De fet, gosaria dir que l'entramat que, tant les institucions com els agents econòmics i socials, i altres col·lectius de la societat civil organitzada, hem format per analitzar i consensuar les respostes a la crisi econòmica ha permès crear una marca d'àmplies complicitats que garanteixen un alt grau de qualitat democràtica en les iniciatives que s'han de prendre davant una situació difícil com la que vivim ara mateix i que tanta feina ens ha donat, i en la qual alguns dels presents han participat al llarg dels darrers mesos.

I dins d'aquest entramat que formen les complicitats socials i que atorguen als països aquesta gran qualitat democràtica, hi trobam la presència activa i la participació del Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, a qui he de tornar a agrair el seu paper, la seva disposició i la seva responsabilitat.

Ara fa una estona em comentaven —i he sentit que el senyor Rañé ho repetia fa un moment— que s'ha pres la decisió d'arribar a un acord important en aquestes Jornades: la constitució d'una conferència permanent de consells econòmics i socials de l'Euroregió Pirineus Mediterrània. Aquesta és una molt bona notícia perquè multiplica l'interès de tot allò que s'ha tractat en aquestes Jornades i inaugura un projecte cap al futur en un horitzó d'amistat, cooperació i col·laboració contínua.

Per tant, crec que tots estam d'enhorabona i aquesta iniciativa que ara tancam tindrà un futur garantit per continuar aprofundint en els temes que han tractat vostès durant aquests dos dies.

Senyors i senyores, senyores i senyors, permeteu-me clausurar aquestes Segones Jornades Euroregionals de Consells Econòmics i Socials de l'Euroregió agraint-vos la participació i l'interès per formar part en els objectius de consolidació de l'Euroregió, que equival a dir a la consolidació d'Europa. Esper que la publicació dels treballs que heu fet al llarg d'aquests dos dies puguin aportar, de manera escrita, en paper, reflexions i conclusions que serveixin perquè, entre tots, avencem en tots els temes que hem tractat aquests dies.

Moltes gràcies a tothom.

ISBN 978-84-8384-092-4